

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1932

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1933

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1932

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1933

αρ. ελ. 53124 / ΠΑΘ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Εὐεργέται	γ'
2. Διοικητικὸν Συμβούλιον	ε'
3. Ἐπίτιμοι ἑταῖροι	ζ' — ι'
4. Τακτικοὶ ἑταῖροι	ια' — ιε'
5. Γενικὴ ἔκθεσις τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων	1 — 26
6. Ἀνασκαφὴ τοῦ Ὡδείου τοῦ Περικλέους ὑπὸ Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδου	27 — 28
7. Ἀνασκαφὴ Μαραθῶνος ὑπὸ Γεωργ. Σωτηριάδου	28 — 43
8. Ἐρευναι καὶ Ἀνασκαφαὶ ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ Ἀντ. Κεραμοπούλλου	44 — 47
9. Ἀνασκαφὴ Δωδώνης ὑπὸ Δημ. Εὐαγγελίδου	47 — 52
10. Ἀνασκαφὴ Δούπιανης καὶ Καστρακίου ὑπὸ Α. Ξυγγοπούλου	53 — 55
11. Ἀνασκαφὴ ἐν Θέρμῳ ὑπὸ Κώνστ. Ῥωμαίου	55 — 56
12. Ἀνασκαφαὶ λαξευτῶν θαλαμοειδῶν τάφων ἐν Γουρζουμίσῃ ἀρχαίᾳ Ἀχαΐας ὑπὸ Νικολ. Κυπαρίσση	57 — 61
13. Ἀνασκαφὴ Πελλήνης ὑπὸ Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδου	62 — 63
14. Ἀνασκαφὴ Σικυῶνος » » »	63 — 76
15. Ἀνασκαφὴ Ἀμνισοῦ Κρήτης ὑπὸ Σπυρ. Μαρινάτου	76 — 94
16. Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1932	95 — 102
17. Συνέλευσις τῶν Ἑταίρων	— 103
18. Ἐκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς	104 — 107
19. Ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων 1932	108 — 109
20. Κίνησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας	110 — 112
21. Δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	113 — 116

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
BENIAMIN ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENTCEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1930-1932

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΠΠΟΥΛΙΑΣ

(† 13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1932)

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΧΑΡ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.
 Ἡ Α.Β.Υ. ὁ πρίγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.
 Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig, C I, Davidstrasse 1.
Robert de Billy.—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl William Blegen.—Cincinnati, Ohio, U.S.A.—Ἀθῆναι, Πλουτάρχου 9.
G. Bonni.—Roma. Via Genova 30.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Alnwich, Northumberland.
Alfred Brueckner. Berlin - Friedenau, Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt, Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München, Universität.
Edward Capps.—Princeton, University Ἡ. Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Ἀθῆναι, Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή.
J. Chamonard.—Paris, 3, square du Croisic, XVe.
 Ἰωσήφ Χατζιδάκης.—Ἡράκλειον (Κρήτης) — Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Paris 26 Vavin, VIe.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Ludwig Curtius.—Roma 25, Via Sardegna 79.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Βασιλ. Σοφίας 55.
Charles Diehl.—Paris, 72 aven. Wagram XVIIe.
 Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin - Lichterfelde I. Hortensienstr. 49.
 Ἀθῆναι - Φειδίου 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—Ἀθῆναι, Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Universität. Freiburg i. Br. Johann; v. -
 Weerth - Str. 4.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität. St. Anna-
 straat 149.
Sam Eitrem.—Oslo. Gimle Terrasse 3.
Adolf Erman.—Berlin - Dahlem, Peter Lennéstrasse 22.
Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford. England.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br., Goethestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - U. S. America.

- Ernest Gardner.**—London, University College.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Gherardo Ghirardini.—Bologna, Via dell'Indipendenza 54.
Earl Granville.—England.
Angelo de Gubernatis.—Roma Università.
Rudolf Heberdey.—Graz, Mandellstrasse 26.
Edouard Herriot.—Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Herrmann.—Dresden - A, Franklinstr. 21.
B. Hodge Hill.—Ἀθήναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin - Westend, Ebereschentallee 11.
Maurice Holleaux.—Paris. Quai Malaquais 19. † (24 - 9 - 1932).
André Joubin.—Paris, 11 Berryer, VIIIe.
Walter Judeich.—Jena, Breethovenstr. 30.
Georg Karo.—Halle a. S. Universität. Ἀθήναι - Φειδίου 1.
Paul Koschaker.—Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.—Halle a. d. Saale, Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin - Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss.—München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης.—Ἀθήναι, Ὀδὸς Ἡρώδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand.—Lyon, 15 r. de la Chappe, Bourges.
Emanuel Loewy.—Wien II/I, Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan.—London. W.-C. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
E. Martini.—Prag. Deutsche Universität. † (7 7βρίου 1932).
G. Mendel.—Paris. av. de l'Observatoire 11.
William Miller.—Ἀθήναι. Ὀδὸς Βησσαρίωνος 10.
Gabriel Millet.—Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
John Myres.—Oxford, New College.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Théodore Ouspensky.—Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Biagio Pace.—Roma, Camera dei Deputati.
Ettore Pais.—Roma 5 Via delle Guattro Fontane 41.
R. Paribeni.—Roma. Viale del Rè.
Paul Perdrizet.—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Via Cinque Giornale 6.

- Axel Persson.**—Uppsala. Universität.
Giulio de Petra.—Napoli - Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn, Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, Sorbonne.
 Νικόλαος Πολίτης — Παρίσι. 17, rue Aug. Vacquerie XVIe.
Edmond Pottier.—Paris. VIIe 10bis Rue du Pré - aux - Clercs.
Camillo Praschniker. Wien I, Universität.
A. von Premerstein.—Marburg a. d. Lahn, Deutschhausstr. 28.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—Edinburgh, Greenhill Terrace 13.
Pember W. Reeves.—London. († 17 / 5 / 1932).
Salomon Reinach.—Boulogne-s-Seine. Av V. Hugo 16. († Οκτώβρ. 1932).
E. Reisch.—Wien XVIII. Weimarer Str. 46.
C. Ricci.—Roma. I Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθήναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.
Giulio Rizzo.—Roma. 6, Via Ludovisi 46.
David Moore Robinson.—Baltimore. Ἡν. Πολιτεῖα Ἀμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin W 8, Wilhelmst. 92/93.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel.—Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Gaetano de Sanctis—Università, Roma, Via Santa Chiara 61.
Rev. A. H. Sayce.—Edinburgh 8, Clalmers Crescent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. M. Taunusplatz 18 1.
Alessandro Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien. XIII 10, Würzburggasse 29.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen, Prinzenstr. 2.
Albert Trapman.—England.
Percy Ure.—Reading England. University.
A. I. B. Wace. London. S. W. 7, Victoria and Albert Museum.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen. Α. Ἀλεξάνδρας 18.
Carl Watzinger.—Tübingen, Melanchthonstr. 26.

- Th. Wiegand.**— Berlin - Dahlem, Peter - Lennésstr. 30.
Wilhelm Wilberg.— Wien. IV Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken.— Berlin. - Westend, Leistikowstr. 2.
Adolph Wilhelm.— Wien IX. Wasagasse 8.
A. Willems.— Bruxelles. Université.
Paul Wolters.— München, Viktor - Scheffelstr. 18
Arthur Woodward.— London.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οί δι' άστερίσκου σημειούμενοι έταίροι είναι ισόβιοι.

1. Ἄβραμέας Εὐστράτιος. 2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος. 3. Ἀγγελόπουλος Ἦλ. (†24/4/1932). 4. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος. 5. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος. 6. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης. 7. † Ἀθηναγόρας Παραμυθίας. 8. * Αἰγινήτης Βασίλειος. 9. Ἀλεξάκης Χαρίλαος. 10. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλλας. 11. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος. 12. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης. 13. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος. 14. Ἀξελὸς Ἰωάννης. 15. * Ἀποστολάκη Ἄννα. 16. Ἀποστολάκης Δημήτριος. 17. Ἀποστολίδης Χρῆστος. 18. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος. 19. Βαλάσης Θωμᾶς. 20. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ. 21. Βέλτσος Γεώργιος Νικόλ. 22. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος. 23. * Βιζουκίδης Περικλῆς. 24. * Βολονάκης Μιχαήλ. 25. * Βορέας Θεόφιλος. 26. Βουγιούκας Γεώργιος. 27. Γαλανὸς Σπυρίδων. 28. * Γαρδίκας Γεώργιος. 29. Γεδεῶν Μανουήλ.	30. * Γεννάδιος Ἰωάννης († 7/9/1932). 31. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος. 32. Γεωργόπουλος Μελέτιος. 33. Γιαννόπουλος Δημήτριος. 34. * Γκίζης Βαρθολομαῖος. 35. Γουδῆς Δημήτριος. 36. Γούσιος Κωνσταντῖνος. 37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς. 38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος. 39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος. 40. Δέφνερ Μιχαήλ. 41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας. 42. Δημητριάδης Δημήτριος. 43. * Δημητριάδης Χρῖστος. 44. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας. 45. Διαμαντόπουλος Διονύσιος. 46. Δόσιος Κωνσταντῖνος. 47. * Dörpfeld Wilhelm. 48. Δουκᾶκη Εὐανθία. 49. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ. 50. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ. 51. Δραγούμης Φίλιππος Στ. 52. Δρόσος Ἰωάννης. 53. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος. 54. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος. 55. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος. 56. * Ἐμπεῖρτικός Μιχαήλ. 57. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος. 58. Ἐξαρχος Νικόλαος.

59. Εὐαγγελίδης Δημήτριος. 98. Κασσαβέτης Ἀλέξ. († 12/7/1932).
60. * Εὐαγγελίδης Μαργ. († 20/4/1932). 99. * Καστόρχης Δημήτριος.
61. Εὐαγγελίδης Τρύφων. 100. Κάτσανος Νικόλαος.
62. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος. 101. Καψάλης Ἰωάννης.
63. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος. 102. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.
64. * Ζηλήμων Ἀντώνιος. 103. * Κλοντηρόπουλος Γ. († 25/4/1932)*
65. Ζωγράφος Γεώργιος. 104. Κοκόλης Σπυρίδων.
66. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος. 105. Κολλιαβᾶς Γεώργιος.
67. Ἡλιόπουλος Βασίλειος. 106. Κολλινιάτης Ἡλίας.
68. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης. 107. Κολλινιάτης Σπυρίδων.
69. * Ἡλιόπουλος Χρῖστος. 108. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
70. Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα. 109. Κοσμόπουλος Δημήτριος.
71. * Θεοδωρακάκης Στυλ. († τῷ 1932). 110. Κοτζιάς Νικόλαος
72. * Θεοδωράκης Γεώργιος. 111. Κουγέας Σωκράτης.
73. † Θεόκλητος Καλαβρ. - Αἰγιαλείας 112. Κούζης Ἀριστοτέλης.
74. Ἰγγλέσης Σωτήριος. 113. Κουκουλῆς Φαίδων.
75. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ. 114. * Κουμανούδης Πέτρος.
76. * Καβαλλιεράτος Ἄννινος Μιλτ. 115. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
77. * Καζάξης Νεοκλής. 116. Κρασιώτης Ἰωάννης.
78. Καλαποθάκης Δημήτριος. 117. Κρητικός Εὐάγγελος.
79. Καλιτσουνάκης Δημήτριος. 118. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
80. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης. 119. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
81. Καλογερόπουλος Διονύσιος. 120. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
82. Καλογερόπουλος Παν. († 6/1/1932). 121. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
83. Καμπάνης Νικόλαος. 122. Κριμπᾶς Βασίλειος.
84. Κανελλόπουλος Παναγιώτης. 123. Κριμπᾶς Ἡλίας.
85. Καντᾶς Ἡλίας. 124. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
86. Καντιάνης Νικόλαος. 125. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
87. Καπερώνης Νικόλαος. 126. * Κύρης Μιχαήλ.
88. Καπρουλάς Γεώργιος. 127. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
89. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος. 128. * Κυριακὸς Ἰωάννης († 22/12/32).
90. Καραθανάσης Δημήτριος. 129. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
91. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος. 130. Κωττάκης Λεωνίδας.
92. Καράκαλος Νικόλαος. 131. Λαμπίκης Βασίλειος.
93. Καρανδρέας Ἀπόστολος. 132. Λάππας Γεώργιος.
94. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς. 133. Λιβαδάς Νικόλαος.
95. * Καρχούλιας Ἡρακλῆς. 134. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
96. Καρόλου Νικόλαος. 135. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
97. Καροῦζος Χρῖστος. 136. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.

137. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη. 176. Ξυγγόπουλος Ἄνδρῆας.
 138. Μαγιάσης Σωτήριος. 177. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
 139. Μικκᾶ Ξανθίππη Π. 178. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
 140. * Μακκᾶς Δημήτριος. 179. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
 141. * Μακκᾶς Νικόλαος. 180. Ὅρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
 142. Μακρῆς Γεράσιμος. 181. * Παγανέλης Σπυρίδων.
 143. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος. 182. * Παλαμᾶς Κωστής.
 144. * Μαντζούφας Ἄνδρῆας. 183. Πάλλας Δημήτριος.
 145. Μαντούδης Μιχαήλ. 184. Παμπούκας Ἀπόστολος.
 146. * Μανωλίδης Σωκράτης. 185. * Παναγιωτόπουλος Ἄνδρῆας.
 147. Μαργαρίτης Σπυρίδων. 186. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
 148. Μαριδάκης Γεώργιος. 187. Πανταζῆς Παναγιώτης.
 149. Μαρινᾶτος Σπυρίδων. 188. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
 150. Μαρκόπουλος Βασίλειος. 189. Παντελίδης Χρῖστος.
 151. Μαυρούλιας Ἰωάννης. 190. Παξιμάδης Σπυρίδων.
 152. Μενάρδος Σῆμος. 191. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
 153. * Μερκούρης Σπυρίδων. 192. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
 154. Μέρηγκας Κωνσταντῖνος. 193. * Παπαδάκης Νικόλαος.
 155. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης. 194. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
 156. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης. 195. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
 157. Μηλιάδης Ἰωάννης. 196. Παπάζογλου Γεώργιος.
 158. * Μησόπουλος Χρῖστος. 197. Παπαηλιού Χαράλαμπος.
 159. Μιχαλίδης Μιχαήλ. 198. Παπαθανασίου Πάνος.
 160. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος. 199. Παπαῖωάννου Γεώργιος.
 161. Μπαλᾶνος Νικόλαος. 200. Παπαῖωάννου Ἰωάννης.
 162. * Μπάρτ Γουλιέλμος. 201. Παπαῖωάννου Κωνσταντῖνος.
 163. Μπαχαρίας Στυλιανός. 202. Παπαῖωάννου Πάνος.
 164. * Μπενάκης Ἀντώνιος. 203. Παπαμιχαήλ Γρηγόριος.
 165. Μπένσης Βλαδίμηρος. 204. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.
 166. Μπέρτος Νικόλαος. 205. Παπαναστασίου Σπυρίδων.
 167. Μπουρνιάς Ἀντώνιος. 206. Παπανδρέου Γεώργιος.
 168. Μυλωνᾶς Γεώργιος. 207. Παπανδρέου Πάνος.
 169. * Μυστακίδης Βασίλειος. 208. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
 170. Νατσούλης Βασίλειος. 209. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
 171. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης. 210. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.
 172. Νικητόπουλος Ἄνδρῆας. 211. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
 173. * Νικολαΐδης Λουδοβίκος. 212. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
 174. Νομικός Δημήτριος. 213. * Παπαστράτος Σωτήριος.
 175. Νομικός Μᾶρκος. 214. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.

215. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
 216. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
 217. * Παπαφράγκος Στάμος.
 218. * Παππούλιας Δημ. († 13/7/1932).
 219. Παράσχος Γεώργιος.
 220. Πατσουράκος Ἰωάννης.
 221. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
 222. Πελεκίδης Ἐδσφράτιος.
 223. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
 224. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
 225. Πετρακάκος Δημήτριος.
 226. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
 227. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
 228. Πετρόπουλος Γεώργιος.
 229. Πίππας Δημοσθένης.
 230. Πίστης Νικόλαος.
 231. Πιτίδης Μιχαήλ.
 232. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
 233. * Πολίτης Νικόλαος.
 234. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
 235. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
 236. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
 237. Πουλίτσας Παναγιώτης.
 238. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
 239. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
 240. Πρινάρης Κίμων.
 241. * Πῶπ Γεώργιος.
 242. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
 243. * Ρακιβάν Κωνσταντῖνος.
 244. * Ράλλης Γεώργιος.
 245. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
 246. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
 247. Ρίζος Σταματίος.
 248. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
 249. Ροζάκης Σταματίος.
 250. Ρουμπάνης Γεώργιος.
 251. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
 252. Ροῦφος Κανακάρης Λουκάς.
 253. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
 254. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
 255. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
 256. * Ρώσσης Ζήκος.
 257. Σαδούκας Χρῖστος.
 258. Σακελλαρίου Γεώργιος.
 259. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
 260. Σαρσέντης Λυκούργος.
 261. Σάρρου Αἰμιλία.
 262. Σκάσσης Ἐρρῆκος.
 263. Σκάσσης Θωμᾶς.
 264. * Σκλαβούνης Γεώργιος.
 265. Σκοτίδας Ἐυάγγελος.
 266. * Σκουζές Ἀλέξανδρος.
 267. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
 268. Σούλης Γεώργιος.
 269. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
 270. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
 271. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
 272. Σταθαῶτος Ἀντώνιος.
 273. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
 274. Στάμος Ἰωάννης.
 275. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
 276. Στασινόπουλος Σύριος († 15/10/32).
 277. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
 278. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
 279. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
 280. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
 281. * Στρέιτ Γεώργιος.
 282. * Σφακιανᾶκης Παν. († 14/9/1932).
 283. Σφήκας Δημήτριος.
 284. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
 285. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
 286. Τεγόπουλος Στυλιανός.
 287. Τζηρὸς Κωνσταντῖνος.
 288. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
 289. * Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
 290. Τρικούπης Σπυρίδων.
 291. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
 292. Τσακαλῶτος Πολύβιος.

293. Τσιπούρας Δημήτριος.
294. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
295. * Τσουντας Χρῖστος.
296. Τσόχας Γεώργιος.
297. * Fabricius Ernst.
298. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
299. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
300. Φίξ Ἰωάννης Καρόλον.
301. Φουντούλης Δημήτριος.
302. Φουρίκης Πέτρος.
303. Φωτόπουλος Δημήτριος.
304. * Χαβιαράς Νικήτας.
305. Χαριτάκης Γεώργιος.
306. Χαρίτος Ἰωάννης.
307. * Χατζάκος Ματθαῖος.
308. Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
309. * Χατζιδάκης Γεώργιος.
310. Χόνδρος Δημήτριος.
311. Χοστέβας Δημόφιλος.
312. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
313. Χριστίδης Δημήτριος.
314. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
315. Χριστόπουλος Σπυρίδων.
316. Χρυσάφης Ἰωάν. († 12/10 1932).
317. Χρυσούλης Γκίκας.

...

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1933

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἑταῖροι,

Τὸ τεταγμένον ἐτήσιον μνημόσυνον τῶν ἐκλιπόντων ἐταίρων τελοῦν τὸ Συμβούλιον προτάσσει καὶ ἐφέτος τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ λόγους ἀποχαιρετισμοῦ καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν πορευθέντων τὴν εἰμαρμένην πορείαν συναθλητῶν καὶ φίλων.

Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων ἐταίρων ἀπέθανον:

Ὁ ἐν Λονδίῳ διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐργασίας Γουλιέλμος Pember Reeves, τοῦ ὁποίου ὁ σταθερὸς καὶ πεφωτισμένος φιλελληνισμὸς, στηριζόμενος εἰς τὴν μακρὰν παντὸς ῥωμαντισμοῦ ἐπίγνωσιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ζωτικότητα, ἐγένετο ἡ ἀφετηρία τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Λονδίῳ Ἀγγλοελληνικοῦ συνδέσμου καὶ σφόδρα ὠφέλησε τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ εἰς εὐτυχεῖς καὶ εἰς δυστυχεῖς ἡμέρας.

Ὁ Edgar Martini, καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Γερμανικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, προηγουμένως δὲ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ὑπῆρξε κράτιστος φιλόλογος, ἔδειξε δὲ πάντοτε ζωηρότατον φιλελληνισμόν.

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος, ἐπιγραφικὸς καὶ ἱστορικὸς Μαυρίκιος Holleaux, καθηγητὴς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας, ὑπῆρξε παλαιὸς γνώριμος τῶν Ἀθηνῶν καὶ θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὸν Μαυρίκιον Holleaux καὶ ὡς μαθητὴν τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ὡς διευθυντὴν αὐτῆς βραδύτερον, εἶναι δὲ ζωηροτάτη ἀκόμη ἢ ἀνάμνησις τῆς ὑψηλῆς καὶ εὐθυτενοῦς ἐκείνης μορφῆς, πλήρους εὐγενοῦς ὑπερηφανείας καὶ ἀριστοκρατικῆς προσηνείας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἰστάμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς ἐπιστήμης ἐκέρδιζε φίλους ὑπὲρ αὐτῆς μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων μορφωμένων κύκλων, πολὺ πέραν τῶν στενωτέρων ὁρίων τῆς ἐν Ἀθήναις ἀξιολόγου πάντοτε ὁμάδος τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Ἄλλὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης κατέκτησεν ὁ Holleaux διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν χαρισμάτων τῆς διανοίας του, διὰ τῆς ὀξυτάτης αὐτοῦ κρίσεως καὶ διὰ τῆς ἄριστα συμπληρούσης ταύτην ἐμβριθείας τῆς σκέψεως.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογίας ἀφορμηθεὶς ἐνετοπίσθη κυρίως ὁ Holleaux εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων.

Ἀνασκάψας καὶ ἐν Πύρῳ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δήλῳ, ἀφωσιώθη κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ τὸν ὑπομνηματισμὸν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ τούτων δὲ ἀφορμώμενος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἱστορικὴν ἀνακαίνισιν ὀλοκλήρων περιόδων τῶν ὑστέρων Ἑλληνικῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους ἀνατέμνει καὶ διαφωτίζει συγκεντρῶν παντοίας περὶ αὐτῶν μαρτυρίας, μνημειακὰς τε καὶ φιλολογικὰς, καὶ συνδυάζων ταύτας μετὰ σπανίας κριτικῆς ἀσφαλείας.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἐγκατεσπαρμένων εἰς περιοδικὰ πραγματειῶν, φωτεινότατον παράδειγμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Holleaux εἶναι τὸ αὐτοτελὲς αὐτοῦ ἔργον: *Rome, la Grèce et les monarchies hellénistiques au IIIe siècle av. J. Chr.* (1923), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ὀξύνους συγγραφεὺς καταρρίπτων παλαιὰς

δοξασίας διαφωτίζει τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Ῥώμης ὡς οὐχὶ προεσχεδιασμένην, ἀλλ' ἐξηρητημένην ἐκ τῶν περιστάσεων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου Foucart ὁ Holleaux καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας ἐκράτησεν εἰς ἔνδοξον ἐπίπεδον τὰς ἐπιγραφικὰς σπουδὰς, προαγαγὼν τὴν διεθνή ἐπιστήμην καὶ τιμήσας ἐξαιρέτως τὴν χώραν του. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι αἰσθανώμεθα μεγαλητέραν λύπην, πράττομεν τοῦτο, διότι παρὰ τὸν ὑπέροχον ἐπιστήμονα δὲν λησμονοῦμεν καὶ τὸν θαυμάσιον φίλον τῆς πατρίδος μας.

Οὐχὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὸν Holleaux ὁ θάνατος ἀφῆρασε καὶ τὸν γηραιὸν πολυμερέστατον ἀρχαιολόγον Salomon Reinach, τοῦ ὁποίου ἡ εὐρυμάθεια ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ διεθνῇ ἀρχαιολογίᾳ, ἀναμιμνήσκουσιν ἐν μέρει καὶ ἐν τῇ ιδιουσυγκρασίᾳ τὴν παγκοσμίως περιφανῆ μορφήν τοῦ ἀειμνήστου Wilamowitz.

Τοῦ Reinach ἡ ἀσχολία δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπέβη εὐρύτατα ἀρχαιογνωστικῆ, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, οὐχὶ δὲ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἀλλὰ πολὺν πέραν τῶν ὁρίων τούτων.

Μεταξὺ τῶν καθαρῶς ἀρχαιολογικῶν ἔργων τοῦ Salomon Reinach ἐξέχει ἡ μνημειώδης δημοσίευσις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Μικρασιατικῆς Μυρίνης, τὰς ὁποίας οὗτος ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου κορυφαίου διδασκάλου τῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ Edmond Pottier, διεξήγαγε καὶ ἐπεξεργάσθη.

Ἐκ τῆς διαρκοῦς παρακολουθήσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιηγήσεων, ἀνασκαφῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἐξῆλθον αἱ πολῦτιμοι Chroniques d' Orient, ἐκ δὲ τῆς περὶ τὴν θρησκείαν ἀσχολίας ἢ σημαντικὴ συναγωγὴ πραγματειῶν Cultes, mythes et religions, κάτοπρα τῆς εὐρυμαθείας τοῦ ἀνδρός.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἐπιστημονικὴν δρε-

σιν τοῦ Reinach εἶναι ἡ πολύτιμος αὐτοῦ κλίσις πρὸς σύνταξιν σπουδαίων εὐρετηρίων τῶν ἀρχαίων, ἐνίοτε δὲ καὶ νεωτέρων μνημείων τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν ἀξιολογώτατα βοηθήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐν τῷ παρελθόντι, θὰ παραμείνωσιν δὲ ἀσφαλῶς τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ μακρότατον. Στρέψας τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἀνάγκην καὶ διαθέσας τὸ βοηθητικόν του προσωπικὸν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν κατὰ τύπον εὐστοχώτατα ἀπλοῦν καὶ εὐσύνοπτον, ἐξησφάλισε τὴν εὐγνωμοσύνην πολλῶν ἀρχαιολογικῶν γενεῶν, μάλιστα δὲ ἐν χρόνοις, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ συχνότης τῶν ἀποκαλυπτομένων μνημείων καθιστᾷ ὀσημέραι μᾶλλον ἀπαραίτητα τὰ τοιαῦτα βοηθητικὰ μέσα.

Ἄλλὰ καὶ ἡ περὶ τὰς ἐθνικὰς ἀρχαιότητας τῆς Γαλλίας μακρὰ ἀσχολία τοῦ Reinach καὶ ἡ μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του παραθεῖσα διεύθυνσις τοῦ Μουσείου τοῦ St Germain-en-Laye καὶ ἡ ἐν τῇ εἰδικῇ Σχολῇ τοῦ Λούβρου μακροτάτη διδασκαλία του καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν ὠφελιμωτάτη αὐτοῦ δρᾶσις καὶ ἡ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Revue archéologique τῆς Γαλλίας πολυετῆς αὐτοῦ παρουσία εἰκονίζουσι τὴν ὄντως πολυσχιδεστάτην ἐργασίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς καὶ φίλου.

Τῶν Ἑλλήνων νεκρῶν τὴν χορείαν καθιστᾷ πενθιμωτέραν ἐφέτος οὐχὶ μόνον ἡ βαθεῖα πληγὴ, τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸ τὸ Συμβούλιον, ἀλλὰ καὶ ὁ σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀπελθόντων φίλων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους ἐξέλιπεν ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἐταῖρος καὶ εὐφημοτάτης δράσεως διευθυντῆς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς Παναγιώτης Καλογερόπουλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθήκον καὶ ἡ ἐν βαθεῖᾳ ἐπιγνώσει τῶν πραγμάτων ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας του καταλείπει παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως καὶ ἐπιβαλλομένης συνεχείας πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἄλλοτε τακτικὸς καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ πολλῶν ἐξ ἡμῶν προσφιλῆς καὶ πολῦτι-

μος διδάσκαλος Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης προσήνεγκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος πολὺ πέραν τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηκόντων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἄλλοτε ἀκμάζων Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς ἐγνώρισε τὸν Μαργαρίτην Εὐαγγελίδην ὡς μέγαν πατέρα καὶ εὐεργέτην καὶ ἀκάματον ποδηγέτην τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ προόδου καὶ ἔθνικῆς σταδιοδρομίας.

Ὁ γνωστὸς μηχανικὸς Ἡλίας Ἀγγελόπουλος δὲν περιώρισε τὴν ζωὴν του εἰς τὸ πρακτικόν του ἐπάγγελμα, ἀλλ' ἐπεξέτεινε τὴν φιλοδοξίαν του καὶ εἰς ἔθνωφελῆ δρᾶσιν καὶ εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Καὶ τῆς μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ διαθέσεως τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς κάλλιστον δεῖγμα εἶναι ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρεία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας μετὰ πολλῆς στοργῆς ἀφιέρωσε καὶ τὰς τελευταίας του σκέψεις — τῆς δὲ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν παρέργου φροντίδος ἐνδιαφέρων καρπὸς εἶναι ἡ περὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν λιμένων αὐτοῦ αὐτοτελῆς τοπογραφικὴ μελέτη, ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως συνδέει τὸν διακεκριμένον φίλον πρὸς τὸ ἡμέτερον καθίδρυμα.

Προῶρως ὅλως ἐξέλιπεν ἀφ' ἡμῶν καὶ ὁ γνωστὸς πολιτευτὴς Θεσσαλίας Ἀλέξανδρος Κασσαβέτης μετὰ στοργῆς πάντοτε παρακολουθήσας τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν καὶ πιστὸς ἑταῖρος Στυλιανὸς Θεοδωρακάκης.

Μετὰ τὸν Γεώργιον Κλοντηρόπουλον, μετ' ἀφοσιώσεως ἄλλοτε ὑπηρετήσαντα τὴν Ἑταιρείαν, ἀπεβίωσαν καὶ οἱ παλαιοὶ ἡμῶν ἑταῖροι Παναγιώτης Σφακιανάκης καὶ Σύριος Στασινόπουλος.

Τὸν Ἰωάννην Χρυσάφην, τὸν γνωστὸν ῥέκτην γυμναστικὸν καὶ ὀργανωτὴν τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς δὲν συνέδεε πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἀπλῶς ἢ ἰδιότης τοῦ ἑταίρου, ἀλλὰ κυρίως ἢ περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γυμναστικὴν ἐμπνευσμένη ἀσχολία του καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν νεωτέραν γυμναστικὴν σφῶρων καὶ λελογισμένη

μετάγγισις, πρὸς μεγίστην τοῦ νεωτέρου ἀγωνιστικοῦ συνόλου ὠφέλειαν.

Ὁ ισόβιος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ἰωάννης Κυριακὸς ἀνήκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν διακεκριμένων ἐκείνων συμπολιτῶν, οἱ ὅποιοι τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐλεγκτικῷ καθιδρούματι ἀνεπιλήπτου αὐτοῦ ἐργασίας μεγάλας πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν προσέφευρον ὑπηρεσίας ὡς πρόεδρος τῆς Ζαππείου ἐπιτροπῆς.

Ὁ ἐπίτιμος πρεσβευτῆς Ἰωάννης Γεννάδιος, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου διδασκάλου καὶ ἐμπυχωτοῦ τοῦ Γένους, εἶναι ἄξιος πάσης τιμῆς καὶ δι' ὅσα φιλολογῶν καὶ ιστοριοδιφῶν ἔγραψε καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα γνησίαν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν. Τὸ μνημειῶδες καλλιμάραρον ἴδρυμα τὸ φέρον τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὅποῖον ἀνήγειρον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἡ εὐγενῆς καὶ φιλελληνικῆ Ἀμερικανικῆ μεγαλοδωρία, ὀφείλεται εἰς τὴν εὐστοχον πρωτοβουλίαν τοῦ Ἰωάννου Γενναδίου. Πεισθεὶς ὅτι ἡ πολύτιμος βιβλιοθήκη του δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν δι' Ἑλληνικῶν χρημάτων νὰ στεγασθῆ ταχέως καὶ αὐτοτελῶς ἐν Ἀθήναις, ἐπαφελήθη τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονὴν του ὡς πρεσβευτοῦ καὶ συνεννοηθεὶς ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ εὐαισθητοῦ εἰς μεγάλα σχέδια καθηγητοῦ Ἐδουάρδου Carrs κατῶρθωσε νὰ στρέψῃ τὸ εὐεργετικὸν ῥεῦμα τῆς Ἀμερικανικῆς εὐποιίας πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ κοσμήσῃ τὴν πόλιν διὰ τε τοῦ Γενναδίου μεγάρου καὶ διὰ τοῦ πολυτιμοτάτου αὐτοῦ περιεχομένου. Ὡς ιστοριοδίφης ὁ Γεννάδιος ἔγραψεν ἱκανὰς πραγματείας καὶ Ἑλληνιστί καὶ Ἀγγλιστί, ἐπεσφράγισε δὲ τὴν συγγραφικὴν του δρᾶσιν διὰ σημαντικῆς μονογραφίας περὶ τοῦ Λόρδου Ἐλγίνου καὶ τῆς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ δράσεως μετὰ πολλῶν ἀνεκδότων πηγῶν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῷ 1930 ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἀποτελεῖ δὲ δεῖγμα ἀξιόλογον καὶ τῆς εὐσυνειδήτου φιλοπονίας καὶ τοῦ θερμοιότητος πατριωτισμοῦ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Ἄλλὰ τὸ βαρύτερον πλήγμα κατήνεγκεν ὁ θάνατος κατὰ τὸ 1932 εἰς αὐτὸ τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον σκληρῶς ἀφαρπάσας ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν τὴν προσφιλεστάτην μας κεφαλὴν, τὸν πολύτιμον φίλον καὶ συνεργάτην Δημήτριον Π. Παππούλιαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐγνώρισε τὸν Δημ. Παππούλιαν ἀπὸ τῆς 20^{ης} Ἰουνίου 1916, ὅτε ἐξελέγη τακτικὸς ἰσόβιος αὐτῆς ἑταῖρος. Τῇ 28^ῃ Αὐγούστου τοῦ 1916 ἐξελέγη τὸ πρῶτον σύμβουλος, τῇ δὲ 13^ῃ Ἰανουαρίου 1917 ἐξελέγη ὁ Παππούλιας τὸ πρῶτον Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν τῆς προεδρίας, ἀναλαβὼν ταύτην ἐκ νέου τὴν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ ταχεῖα αὕτη ἐξέλιξις τῆς ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐταιρείᾳ σταδιοδρομίας τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια δεικνύει σαφῶς τὸν σκοπὸν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκλογῆς ὡς ἰσοβίου ἑταίρου. Καίπερ νομικὸς ὁ Δημ. Παππούλιας δὲν ὑπῆρξε ξένος πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, διότι ἡ περὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εὐστοχωτάτη αὐτοῦ ἀσχολία ἔφερεν αὐτὸν πολὺ πλησίον πρὸς τὸν κλασσικὸν πολιτισμὸν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ προτίμησις καὶ ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε συμβουλίου ἦτο δικαιοτάτη. Ἄλλὰ ἐὰν σήμερον παρέχοντες τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ μακροχρονίου ἔργου τοῦ Δ. Παππούλια ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ εὐρίσκωμεν τοῦτον ἕνα τῶν ὀφελιμοτάτων ἐν τῇ ἰστορίᾳ τοῦ καθιδρύματος τούτου, ἔχομεν καθῆκον νὰ ἀπονεύωμεν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκεῖνο τοῦ 1916, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεψε πρὸς τὸν Παππούλιαν ὡς μέλλοντα αὐτοῦ Πρόεδρον καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκλογὴν ταύτην κατὰ τὸ 1917.

Ἐὰν δὲ ἐδικαιώθη ἡ προσδοκία ἐκείνη, ὡς καὶ ἡ τῶν ἐπομένων συνελεύσεων τῶν ἑταίρων, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀττικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἰδικότητα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἰδίαν προσωπικότητα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὸ περιβάλλον του καὶ νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν οἱ ἐκάστοτε πρόεδροι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας δις μόνον προῆλθον ἐκ τῆς φιλο-

λογικῆς οἰκογενείας, ἄλλως δὲ ἐξ εὐρύτερου κύκλου ἐλαμβάνοντο, ἡ δὲ εὐδοκίμησις αὐτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας εἶχεν ὡς ἐξαιρέτους ἀρετὰς τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειαν, τὰς ὁποίας καθίστα ἐκτάκτως καρποφόρους ἢ ὀξεῖά του ἀντίληψις καὶ ἡ πρᾶότης τῆς ψυχῆς του. Ἡ τάσις αὐτοῦ πρὸς κοινωφελῆ ἔργα καὶ πρὸς τιμητικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα παρέχουν ἄφθονον ἐργασίαν ἄνευ οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα κοινῆς ματαιοδοξίας, ἀλλ' εὐγενεστάτης φιλοδοξίας, τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ ἐννοήσουν μόνον ὅσοι ὑπὸ ἀναλόγου εὐγενείας ψυχῆς κινοῦνται καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν φέρονται ὡς πρὸς καθῆκον πάσης ὑψηλοτέρας ζωῆς.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἢ ἰδιοσυγκρασία αὕτη τοῦ Δημ. Παππούλια.

Ἡ προεδρία αὐτοῦ συμπεσοῦσα κατ' ἀρχὰς εἰς χρόνους κεινημένου ἐθνικοῦ βίου καὶ ὀξείας ἐσωτερικῆς ἀντιθέσεως παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀναπτυχθῆ μία πολύτιμος πλευρὰ τῆς ψυχῆς του, ἡ ἥρεμος συμβιβαστικότης, ἡ ὁποία παρήγαγε τοὺς καλλιτέρους καρποὺς διὰ τῆς συνεργασίας σημαντικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Κατὰ δὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δεξιωτάτη καὶ λεπτοτάτη οἰακοστροφία αὐτοῦ, ἡ ὁποία κατευθυνομένη ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης κατώρθωνε νὰ ἀποφεύγῃ τὰς προσωπικὰς προστριβὰς.

Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοτάτη προϋπόθεσις ἦτο καὶ ἡ ὁμοιογένεια τῶν συνεργατῶν, ἐφ' ὅσον δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτάτο ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας μετὰ πάσης προσοχῆς ἐπέλεγε τοὺς καταλληλοτάτους, ὥστε ἡ ἀπόδοσις νὰ εἶναι ἡ μεγίστη δυνατὴ καὶ ἡ σύμπνοια ἀδιατάρακτος.

Ἐκ τῆς σὺμφρονος ταύτης διοικήσεως ὠφελήθη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικῶς, ἀξίως συνεχίσασα τὴν παράδοσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς αὐξήσασα τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918 μέχρι τοῦ 1932 κατὰ δρ. 1.118.975,65.

Ἡ μακρὰ αὕτη προεδρία τοῦ Δημητρίου Παππούλια καὶ ἡ

ἀδιάλειπτος συνεργασία τοῦ ἀπὸ τοῦ 1924 σχεδὸν ἀμεταβλήτου Συμβουλίου εἶναι φωτεινὸν παράδειγμα τοῦ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἢ συνεχῆς ἐργασία καὶ ἀλληλέγγυος συνεργασία τῶν ἐκ καθήκοντος καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀφωσιωμένων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς.

Διὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ πραγματικώτερον τεκμήριον τῆς εἰλικρινείας τῆς ὀδύνης μας ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς οὐδὲ ἀειθαλέστερος στέφανος ἀναγνωρίσεως τῶν ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν ἐκείνου πρὸς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα παρὰ ἐὰν συνεχίσωμεν ἀπαρεγκλίτως τὴν ὑγιᾶ καὶ εὐθείαν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν ἐσφυρηλατήσαμεν πλοηγοῦντος τοῦ ἀλησιμονήτου ἡμῶν προέδρου καὶ συναγωνιστοῦ, ἀντλοῦντες δὲ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν φίλων ἐταίρων.

Τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια κενωθείσαν θέσιν τὸ Συμβούλιον ἐπλήρωσε διὰ τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ Μπενάκη, ἰσοβίου ἐταίρου. Τὸ Συμβούλιον ἐκλέξαν τὸν κ. Μπενάκην εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ οὐχὶ μόνον τὴν ἐθνικὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας Μπενάκη ἐν τῷ συνόλω, ἀλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν σχέσιν τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπενάκη πρὸς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν τέχνην καθ' ὅλου, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν οὗτος ἐν τῇ ἐθνικῇ ἱστορίᾳ διὰ τῆς μεγαλοδώρου δημιουργίας τοῦ θαυμαστοῦ ὁμωνύμου Μουσείου.

Τὸ συμβούλιον ἐξέλεξεν ὡσαύτως σύμβουλον πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τὸν Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας κ. Φιλώταν Παπαγεωργίου, ἄνδρα διαπρεπῆ, μετὰ μεγάλης στοργῆς καὶ ἐν στενῇ συγγενικῇ συναφείᾳ πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἡμῶν πρόεδρον παρακολουθήσαντα τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας.

Εὐχαρίστως ἀναφέρει ἐνταῦθα τὸ Συμβούλιον καὶ δύο ἔξωθεν προσγενομένας εἰς συναδέλφους τιμὰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Κουρουνώτου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀκαδημίας τῶν Lincei καὶ τὴν εἰς τὸν κ. Νικ. Μπαλᾶνον ἀπονομὴν τοῦ τίτλου

τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Würtzburg «εἰς ἀναγνώρισιν τῆς εὐσυνειδήτου τεχνικῆς ἐργασίας, »δι' ἧς συνετήρησε τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἵνα τιμηθῇ ἡ »καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία, μετὰ τῆς ὁποίας ἀναστηλῶν τὰ ἔρειπια »ἐπανέφερε πάλιν εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἀθάνατα ταῦτα ἔργα, κοινὸν »κτῆμα παντὸς μορφωμένου».

Τὰ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1932 ἀνασκαφικὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῷ Ὁρδεῖφ τοῦ Περικλέους ὁ κ. Ὁρλάνδος ἐξακολουθῶν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς παρελθούσης ἐργασίας ἀπεκάλυψεν δλόκληρον τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομηματος καὶ καθώρισε τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μήκος, τὸ ὁποῖον μετρούμενον ἀπὸ ὀρθοστάτου εἰς ὀρθοστάτην εἶναι 60^μ, 60.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα κατανέμονται εἰς μακρὰν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων μέχρι τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται τεμάχιον μελανογράφου ἀγγείου εἰκονίζον Ἡρακλέα διώκοντα Ἀμαζόνα.

2. Ἐν Μαραθῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης, ὁ ὁποῖος, ἀφορμώμενος ἐξ ἐπιγραφικῶν τινῶν εὐρημάτων, ἐξετάθη εἰς λίαν ἐνδιαφέρουσαν τοπογραφικὴν μελέτην τῆς Μαραθωνίας τετραπόλεως καὶ κατέστησε πιθανωτάτας τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων τοπωνυμιῶν. Ἡ συνέχεια τῶν ἐργασιῶν τούτων θὰ ἀποβῇ σωτηρία ἐν τόπῳ, ὅπου ἡ καλλιέργεια δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς φίλη τῶν ἀρχαίων λειψάνων.

3. Ἐν Δ. Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ὁ κ. Κεραμόπουλλος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ ἔρευνα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν νέων ὄρεινῶν φρουριῶν καὶ νέων πεδινῶν συνοικισμῶν.

Νέα φρούρια ὄρεινὰ ἀνευρέθησαν δύο μὲν πρὸς Β τοῦ χωρίου Βελίστι- Ἀσπρούλας παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλιάκμονος μεταξὺ Νεαπόλεως- Λιψίστης καὶ Χρουπίστης- Ὀρεστικοῦ Ἄργους πλη-

σίον του ἐκκλησιδίου του Ἀγίου Παντελεήμονος ἐπὶ δύο βράχων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἓν δὲ εἰς τὴν θέσιν Πόρτες τῶν Σερβίων καὶ ἄλλο τέταρτον εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος λόφον παρὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Κοζάνης Σερβίων.

Παρὰ τὸ χωρίον Σιαρμπάδες - Βαλανιδιά ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος, ὀδηγούμενος ὑπὸ πληροφοριῶν, ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἔσκαψεν εἰς τρεῖς θέσεις καὶ 1) ἐπὶ του λόφου του Ἀγίου Ἀθανασίου εὔρε λείψανα πηλοκτίστων κτισμάτων καὶ μεταξὺ τοίχων σωρὸν κεκαυμένου σίτου, ξύλα λεύκης κεκαυμένα καὶ παλαιᾶς χονδρᾶς κεράμους. 2) Πρὸς Ν. τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς θέσιν Ῥουγκατσάρια ἀνευρέθησαν παλαιοὶ Τουρκικοὶ τάφοι, ἀναγνωρισθέντες ἐκ του τρόπου τῆς ταφῆς.

Παλαιότεροι χριστιανικοὶ εἶναι οἱ παρὰ τὸν Ἅγ. Νικόλαον του χωρίου ἀνευρεθέντες ἄλλοτε τάφοι.

3) Πρὸς Β του Ἅγ. Ἀθανασίου καὶ εἰς θέσιν «Ἵτις μὴλές» ἐν μέσῳ τῶν ἀμπέλων εὐρέθησαν ἀσβεστόκτιστα ἐρείπια ἴσως βαλανείου μὲ ἀραιὰ τεμάχια Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἐρυθρῶν του εἴδους terra sigillata.

Ἄλλη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔγινε πρὸς Ν. τῆς Κοζάνης παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Μπάνιτσα, μεταβαπτισθὲν νεωστὶ εἰς Ἄνω Κώμην, ἐπὶ του λόφου του Προφήτου Ἡλία.

Ὁ λόφος ἔχει σχῆμα κολούρου κώνου, πιθανῶς τεχνητόν, τεχνητὴ δὲ φαίνεται καὶ ἡ ἐκβάθυνσις του ἐδάφους πρὸς Ν. καὶ Α. πρὸς ἔξαρσιν του λόφου καὶ πιθανῶς πρὸς σχηματισμὸν ὀχυρωματικῆς τάφρου. Τὰ ἀνευρισκόμενα ἐκεῖ τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, περιλαμβάνουν δὲ κύλικας μετ' ἐμπιέστων κοσμημάτων καὶ σκύφους μετ' ἐκτύπου διακοσμῆσεως ποικίλων θεμάτων συνήθων εἰς τὸ εἶδος τουτο τῶν ἀγγείων. Ἐκ πάντων τουτων ἐξάγεται ὅτι ὁ τόπος ἦτο κατωκημένος κατὰ τὸν 1^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ὅπως καὶ ἄλλαι κῶμαι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος ὡς καὶ ἡ ἐπὶ του λόφου τῆς Φλωρίνης πόλις.

Ἐπὶ του λόφου καὶ πρὸς Δ. τῆς ἐκκλησίας ἐξηρευνήθη πλινθόκτιστον οἰκοδόμημα, ἐπιμήκους πιθανῶς σχήματος, ἀλλὰ δυσδια-

γνώστου ἐποχῆς. Τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων καὶ ἐνταῦθα ἦσαν Ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἐν τῷ ἀμέσως περιβάλλοντι τὸν λόφον χώρῳ δὲν εὐρέθησαν κτίσματα πλὴν τινος ἠρειπωμένου ἀσβεστοκτίστου οἰκοδομήματος κατὰ τὸν ΝΔ πόδα τοῦ λόφου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐν μέρει ἀνασκαφέντος ὑποκαύστου, καὶ ἐξ ἀνευρεθέντων σωλήνων ἦτο βαλανεῖον, ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη παλαιότερον καὶ τὸ χωρίον Μπάνιτσα (balneum), ὡς λέγει ὁ κ. Κεραμόπουλος, τὸ μετονομασθὲν ἐσχάτως εἰς Κώμην, ἄνω καὶ κάτω.

4. Ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας τῆς Ἑταιρείας ὁ κ. Δ. Εὐαγγελίδης, ἐνετόπισε δὲ τὴν ἐργασίαν κυρίως εἰς τὰ προϊστορικὰ στρώματα καὶ εἰς μέρος τοῦ ἀποθέτου.

Εἰς τὸ κατώτατον στρώμα εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὸ 1932 προϊστορικὰ ὕστρακα ἀγγείων, συνδέοντα τὴν Δωδώνην πρὸς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ γενόμενα ὅμοια εὐρήματα.

Πρὸς Δ τοῦ κατὰ τὸ 1931 ἀποκαλυφθέντος ναΐσκου ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια ἴσως ἀναθηματικοῦ τετραγώνου κτίσματος καὶ πρὸς Β τούτου μέγας τάφος Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἄλλο εὐρέθη πλὴν πολλῶν τεμαχίων ἐνεπιγράφων μολυβδίων ἐλασμάτων.

Ἐκ τοῦ ἀποθέτου προέρχονται χαλκοῦν ἔλασμα μετὰ γεωμετρικῶν κοσμημάτων, χαλκοῦς λεοντόπους, τεμάχιον κορμοῦ μαρμαρίνης ἀρχαϊκῆς κόρης καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα πράγματα.

5. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καλαμπάκας καὶ τοῦ Καστρακίου ὁ Ἔφορος κ. Ἄνδρ. Ξυγγόπουλος ἐπεχείρησε δοκιμαστικὰς σκαφὰς πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς θέσεως τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Σταγῶν καὶ πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δούπιανης.

Οἱ μεσαιωνικοὶ Σταγοὶ ὑπ' ἄλλων μὲν τίθενται εἰς τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν, ὑπ' ἄλλων δὲ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον

Καστρακι, κατά τινα δὲ γνώμην ἐξετείνοντο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους (Ἄστν Σταγῶν - Σταγοὶ ἢ Ἐμπόριον).

Ἡ δοκιμαστικὴ σκαφή δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρη κανὲν λείψανον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα, ὅπου ἐγένοντο αἱ ἀπόπειραι, διὰ τὴν μεγάλην τοῦ τόπου καταστροφὴν.

Πολὺ εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐξερεύνησις τῆς Δούπιανης.

Πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Καστρακίου καὶ ἀπέναντι τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν Μετεώρων εὐρίσκεται ἀπομεμονωμένος ὑψηλὸς βράχος, ὁ λεγόμενος Στυλὸς τῆς Δούπιανης, εἰς τὰς ῥίζας τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ναῖσκος τῆς Θεοτόκου, χρησιμεύσας ποτὲ ὡς τὸ Κυριακὸν ἤτοι κοινὸς ναὸς τῆς πρώτης ἐκεῖ ἰδρυθείσης Σκήτης Σταγῶν, πολὺ πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μεγάλων ναῶν τῶν Μετεώρων.

Ἐπὶ τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης, εἶναι ἀκόμη μακρόθεν ὁρατὰ τὰ λείψανα δύο Μονῶν, τοῦ Παντοκράτορος καὶ τῆς Δούπιανης, τῶν ὁποίων ἡ ἐκ τοῦ πλησίον μελέτη εἶναι διὰ τὸ ἀπρόσιτον τοῦ τόπου ἀδύνατος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ κ. Ευγγουπούλου ἐστράφη κυρίως εἰς τὸν μικρὸν ναῖσκον τῆς Θεοτόκου.

Ὁ ναῖσκος οὗτος ἐξωτερικῶν διαστάσεων 4^μ.90×7^μ.95 εἶναι μικρὰ μονόκλιτος βασιλική, ἔχουσα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡμικυλινδρικήν ἀψίδα καὶ στεγαζομένη διὰ ξυλίνης σαμαρωτῆς στέγης. Ἐπισκευαὶ τοῦ ναῖσκου ἐγένοντο κατὰ καιροὺς, τελευταία δὲ εἶναι ἡ τοῦ ἔτους 1861. Κατὰ τὴν σκαφὴν εὐρέθησαν λείψανα ὑποστέγου, τὸ ὁποῖον περιέβαλε τὸν ναῖσκον πιθανώτατα κατὰ τὴν βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν πλευρὰν. Σημαντικὸν εἶναι ὡσαύτως τὸ πόρισμα τῆς σκαφῆς ὅτι ὁ μέχρι σήμερον σφζόμενος ναῖσκος εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος καὶ οὐχὶ νεώτερον κτίσμα. Τοῦτο διδάσκει καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι τάσσουν τὸν ναῖσκον μεταξὺ τῶν ὁμοίων κτισμάτων τῆς Μακεδονίας (ἐν Καστορίᾳ, Βεροίᾳ κά). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν Μακεδονικήν. Πάντως ὁ ναῖσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, διότι εἰς τὴν

βορείαν ἑξωτερικὴν πλευρὰν ἀνεγνώσθη κατὰ τὰς τελευταίας ἐργασίας χάραγμα τοῦ ἔτους 1567 ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς Λαρίσης.

6. Αἱ ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἐργασίαι τῆς Ἐταιρείας ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1932 διὰ τοῦ κ. Κ. Ῥωμαίου γενναίως χορηγούντων καὶ πάλιν τῶν Ἀδελφῶν Παπαστρατών.

Αἱ ἐργασίαι αὗται ἔκλεισαν τὰς ἐρεῦνας τοῦ κ. Ῥωμαίου ἐν Θέρμῳ, ὥστε νὰ δυνηθῇ πλέον οὗτος νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ὀριστικὴν δημοσίευσιν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1932 ἀπεκαλύφθησαν πρὸς Δ. τοῦ μεγάλου Ναοῦ κατεστραμμένα τινὰ τοιχάρια προϊστορικῶν οἰκημάτων καὶ συνεπληρώθη ἡ γνῶσις τοῦ πέρους ἐν μέρει ἀνακαλυφθέντος ἑλλειψοειδοῦς (ΠΑΕ 1932,64).

Τὸ οἶκμα τοῦτο διατηρεῖ κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἀψίδος κυκλοτερῆ ἑστίαν ἐκ λίθων καὶ πλακῶν, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς τελευταίους 2 ἢ 3 αἰῶνας τῆς 2^{ης} χιλιετηρίδος. Περὶ τὴν ἑστίαν ἐπαρουσιάσθησαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὄσταριων, τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐκ θυσιῶν ὀλοκαύστων, ὁμοίων πρὸς τὰς παρατηρηθεῖσας καὶ ἐντὸς τοῦ παλαιοτάτου ναοῦ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Ὁ πυρολατρικὸς χαρακτὴρ τῶν θυσιῶν τῆς τε Λαφρίας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνάπτυξις παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὄστᾶ τῶν θυμάτων παρέμενον ἐπὶ τόπου. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐπίθετον Θέρμιος συνέδεσεν ἐσχάτως ὁ κ. Ῥωμαῖος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς λατρείας.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων ἀξιόλογα εἶναι κεραμικά τινα συντρίμματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιοῦνται ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος τοῦ 600 περίπου π.Χ. εἶχε σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν κεραμικῶν τούτων εὐρημάτων συνάγεται ὅτι ἀντὶ πρωτογόνου τινὸς ἀκρωτηρίου ὑπῆρχεν ἀπλή τις ἐπίστεψις ἑνὸς ἀετώματος ἰδιορρούθμου ἐστερημένου σίμης. Εὐρέθησαν ὡσαύτως πολλαὶ ὠμαι πλίν-

θοι εἰς τεμάχια προερχόμεναι ἐκ τῶν τοίχων τῶν σηκῶν τῶν ναῶν.

Παρὰ ταῦτα ὁ ἀνασκάψας ἐστερέωσε καὶ ὑπεστήριξε τοὺς τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπέχωσε τὰς δοκιμαστικὰς τάφρους, ἵνα ἐξασφαλισθῶσι τὰ πολύτιμα λείψανα τοῦ Θέρμου ἀπὸ καταστροφῆς.

Περατωθείσης τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης τοῦ κ. Ῥωμαίου, ὁ Θέρμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1897 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἔστρεψε τὴν στοργὴν αὐτῆς, ἐσχάτως δὲ ἐνίσχυσεν ἡ γενναιότης τῶν ἀδελφῶν Παπασιρράτων, ἀφοῦ πολυειδῶς ἐξηρευνήθη καὶ ἐμελετήθη, ἀναμένει νῦν τὴν συστηματικὴν περὶ τοῦ συνόλου διάλυσιν, ἡ ὁποία θέλει παράσχει πλήρη εἰκόνα τῶν ἀνασκαφῶν τόπου ἀποβάντος πολυτιμοτάτου διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

7. Τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐρέυνας Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1932 ὁ κ. Νικ. Κυπαρίσσης, ἀνεκαλύφθη δὲ ὀλοσχερῶς τὸ περὶ τὸ Κεφαλόβρυσον τῆς Γουρζουμίσσης νεκροταφεῖον, τοῦτο μὲν καταστραφέν ὑπὸ τῆς πηγῆς πρὸ μακροῦ, τοῦτο δὲ συληθὲν ὑπὸ τῶν περιοίκων εἰς ὡσαύτως παλαιοὺς χρόνους.

Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη συλημένον νεκροταφεῖον καὶ κατὰ τὴν θέσιν Κουτρεῖκα, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσαν τῆς Γουρζουμίσσης.

Εὐτυχeseτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἔρευνα ἐν θέσει Ἁγίος Ἰωάννης, ὅπου παρὰ τὸ πλῆθος κατεστραμμένων τάφων ἀνεκαλύφθη καὶ εἰς ἀσύλητος.

Ὁ τάφος οὗτος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου περιεῖχε 1) πολλὰ ἀγγεῖα τῶν συνήθων Μυκηναϊκῶν τύπων καὶ τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν·

2) Χάνδρας περιδεραίου ἐκ κυανῆς ὑαλώδους μάζης διαφόρων σχημάτων·

3) Χάνδρας ἐξ ἀγάλτου·

4) Κομβία ἐκ στεατίτου·

5) Χάνδρας ποικίλων σχημάτων ἐξ ἠλέκτρου, πρώτην φορὰν ἀπαντίσας εἰς τὰ Μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας.

Χάνδραι ἐξ ὑαλώδους κυανῆς μάζης εἶχον εὐρεθῆ καὶ πρὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὸ Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου Λόπεσι τοῦ δήμου Φαρῶν.

Τὰ διακοσμητικὰ θέματα τῶν χανδρῶν τούτων εἶναι τοῦτο μὲν τετράφυλλα ἀνθύλλια, τοῦτο δὲ ὄστρακόδεσμα θαλασσίου ζώου ἢ μόνον τὰ ὄστρακα αὐτῶν εἰς διαφόρους συνδυασμούς.

Τὸ παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα νεκροταφεῖον δὲν ἀπέδωκεν ἢ μόνον τέσσαρα συνήθη Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

8-9. Ἐν Πελλήνῃ καὶ ἐν Σικυῶνι εἰργάσθη ὁ κ. Ὁρλάνδος.

Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Πελλήνῃ ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πέρυσιν ἀναφανέντος καὶ ὑποτιθεμένου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἀπεκάλυψε τὴν κρηπίδα αὐτοῦ εἰς ὀλικὸν μῆκος 30 μέτρων, ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ χάραξις τοῦ διαγράμματος τοῦ ναοῦ.

Ἡ ἀνωτάτη στρῶσις τῆς κρηπίδος παρέχει λίθους, ἔχοντας ἐν μέσῳ ἐγκοπὰς πρὸς ἄρσιν καὶ τοποθέτησιν αὐτῶν διὰ λιθάγρας κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς ἀρχαϊκὰ οἰκοδομήματα σύστημα.

Κινητὰ εὐρήματα εἶχεν ἡ ἀνασκαφὴ μόνον ἓν χριστιανικὸν θωράκιον καὶ τεμάχιον Βυζαντινοῦ ἀγγελίου τοῦ 12^{ου} ἢ 13^{ου} αἰῶνος, λείψανα τῆς χριστιαν. ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μετατραπῆ ὁ ἀρχαῖος ναός.

Ἡ εἰς τὴν θέσιν Λεβέτι γενομένη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς γλυπτὸν θωράκιον τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π.Χ. ἐκ μαλακοῦ λίθου, προερχόμενον πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἄνω ὁρόφου οἰκήματος μετὰ περιστυλίου, μέλλοντος νὰ ἀναζητηθῆ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Σικυῶνι ὁ κ. Ὁρλάνδος ἔσκαψε δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπικουρούσης καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὸ 1932 ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο 60 περίπου μέτρα ΝΔ τοῦ μεγάλου Ῥωμαϊκοῦ ἐρειπίου, τοῦ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων λεγομένου «Παλατίου», ὅπου διεφαίνετο τμήμα μακροῦ ἀναλήμματος ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων κυφωτῶν λίθων. Τὸ ἀνάλημμα τοῦτο

άνεσκάφη εἰς μῆκος 55 μ., ἐφάνη δὲ χρησιμεῦον πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ὀρθογωνίου ἀνδῆρου, μήκους 70 μ. καὶ πλάτους 35 μ., ἐκτεινομένου πρὸς Ν μέχρι τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔχει μορφωθῆ διὰ καθέτου πρὸς τὸ ἀνάλημμα κατατομῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἀνδῆρου ἀπεκαλύφθη μέγα οἰκοδόμημα σχήματος πεῖ, ἔχον ἐσωτερικὰς διαστάσεις $13^μ \times 58^μ$, ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν καὶ ἐξωτερικὸν τοῖχον φέροντα τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Πρὸ τοῦ στυλοβάτου τῶν κιόνων εὐρέθη εὐρεία αὐλάξ ἐκ πώρου λίθου, ἐπιχειρισμένου διὰ σκληροτάτου ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἔχουσα κατ' ἀποστάσεις ἐλλειψοειδεῖς κοιλότητος πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν τῷ ὕδατι στερεῶν οὐσιῶν. Ἡ ὑπαρξίς τῆς αὐλάκος ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πρὸ τῶν κιόνων χῶρος ἦτο ὑπαιθρος.

Ὅμοιον ἀνάλημμα ἀπεκαλύφθη καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνδῆρου μέχρι βάθους $2^μ.50$. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ ἀναλήμματος τούτου ἀνευρέθη ἐπικαμπῆς κλίμαξ ἐξ 9 καὶ 6 βαθμίδων, κατὰ δὲ τὸ μέσον ὀρθογώνιος κρήνη εἰσχωροῦσα ἐντὸς τοῦ ἀνδῆρου τέσσαρα μέτρα. Ἡ κρήνη ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου δεξαμενῆς, τῆς ὁποίας τὴν πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰν σχηματίζει χαμηλὸν παράφραγμα ἐρειδόμενον ἐπὶ δύο στύλων ὀπίσω μὲν πεσσῶν, πρόσθεν δὲ ἡμικιόνων. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε προστώον ἐν παραστάσι. Οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης ἔφερον ἐπίχρισμα σκληροτάτου κονιάματος. Τὸ ὕδωρ ἤρχετο εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τριῶν ἀγωγῶν, ἠγτλεῖτο δὲ ἐξ αὐτῆς δι' ὕδριων. Οἱ ἀγωγοὶ κατέληγον εἰς χαλκᾶς λεοντοκεφαλᾶς, διὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων ἐπιτυγχάνεται ἡ γραφικὴ ἀναπαράστασις τοῦ μνημείου.

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη στενωτέρα κλίμαξ, ἀνάγουσα ὡσαύτως εἰς τὸ ἀνδῆρον, πλησίον δὲ τὰ ἐδάφη κατασκευῆς προπύλου, τοῦ ὁποῖου ἡ πρὸς Β πρόσοψις ἐφράχθη ἀργότερον, συνεχισθέντος τοῦ ἀναλήμματος πρὸς Α.

Ὅπισθεν τοῦ προπύλου εὐρέθη στοὰ βαίνουσα καθέτως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα. Τῆς στοᾶς σφύζεται ὁ στυλοβάτης καὶ παραστάς μετὰ βάσεως Ἰωνικῆς.

Ἐκ πασῶν τῶν ἐνδείξεων τοῦ ἀνασκαφέντος μεγάλου τούτου οἰκοδομήματος δὲν εἶναι ἀπίθανον, κατὰ τὸν κ. Ὁρλάνδον, ὅτι εὐρισκόμεθα κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς συμφώνως πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Πausανίου ἐνταῦθα τοποθετημένης ἀγορᾶς. Ἐκ τῶν γενομένων κινήτων εὐρημάτων τὰ ἀξιολογώτατα εἶναι:

1) Ἐπιγραφὴ ἀγωνιστικὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος, γεγραμμένη εἰς Σικυώνιον ἀλφάβητον καὶ ἀναφέρουσα τὰς νίκας Πυθοῖ, Ἴσθμοῖ, Νεμέα, Σεκυῶνι, Ἀθάν [ναις].

2) Τεμάχια τῆς πηλίνης κεραμώσεως τῆς στέγης.

3) Κορμὸς μαρμαρίνου ἀνδριάντος Ῥωμαϊκοῦ καὶ ἡ ἀποκεκομμένη κεφαλὴ αὐτοῦ.

4) Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἴσως τοῦ Ἀγρίππα τοῦ νεωτέρου.

5) Γυναικεῖος μαρμάρινος κορμὸς καὶ ἄλλος ἀνδρικός ὁμοιος πρὸς τὸν πρώτον, ἅπαντα γλυπτὰ ἔργα τοῦ 1^{ου} πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος.

Ἐκ τῆς παρὰ τὴν μακρὰν στοὰν σκαφῆς προέρχεται κορμὸς Ἀρτέμιδος, μικρότερος τοῦ φυσικοῦ, τοῦ 4^{ου}, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, αἰῶνος καὶ τύπου τῆς Ἀρτέμιδος Rospigliosi.

Ἐκ τάφου μικροῦ παιδίου προέρχονται ἱκανὰ πῆλινα εἰδώλια τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος καὶ μικρὰ τινα ἀγγεῖα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν ὁ κ. Ὁρλάνδος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Εὐστ. Στίκα, συνέταξε ὑπὸ κλίμακα 1:500 καὶ γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος περιλαμβάνον τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντα ἀρχαῖα λείψανα, οὕτω δὲ ὁ σημαντικώτατος οὗτος ἀρχαιολογικὸς χώρος δύναται νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἀξίαν αὐτοῦ συστηματικὴν ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν.

10. Τελευταίαν ἐργασίαν διεξήγαγε κατὰ τὸ 1932 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐν Ἀμνισφῷ τῆς Κρήτης διὰ τοῦ κ. Σπυριδωνοῦ Μαρινάτου, ὅστις ἐδέχθη καὶ ἀξιόλογον χρηματικὴν ἐπικουρίαν ὁμάδος εὐγενῶν φιλαρχαίων Ἑλλήνων τῆ μερίμνη τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη, ἀξιεπαίνως ἀναλαμβανόντων τὴν Ἑλληνικὴν σεβαστὴν παράδοσιν¹.

¹ Οἱ συντελέσαντες ἦσαν οἱ κ.κ. Μιχ. Βλαστός, Γ. Ζαρίφης, Δ. Λοβέρδος, Ἀντώνιος Μπενάκης, ἡ Κ^α Μυταράγκα καὶ ἡ Κ^α Ἑλένη Ἀντ. Σταθάτου.

Ὁ Ἄμνισός ἐστὶ εὐφορος κοιλάς 7 χιλίόμετρα πρὸς Α τοῦ Ἡρακλείου, διαρροεμένη ὑπὸ δμωνύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ποταμίου καὶ διανοιγομένη εἰς ὠραῖον ἀμμώδη αἰγιαλὸν μήκους τριῶν περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κοιλάς σήμερον λέγεται Καρτερός, ὃ δὲ τόπος τῆς ἀνασκαφῆς Παλιοχώρα. Ἐκ τῶν ὀλίγων φιλολογικῶν μαρτυριῶν ἀρχαιοτάτη ἐστὶ ἡ τῆς Ὀδυσσεΐας (19,188), ὅπου ὁ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ἀκόμη Ὀδυσσεὺς διηγείται εἰς τὴν Πηνελόπην ὅτι παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων κατὰ τὸν εἰς Τροίαν πλοῦν ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην

στῆσε δ' ἐν Ἄμνισῳ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυΐης
ἐν λιμέσι χαλεποῖσι μόλις δ' ὑπάλυξεν ἀέλλας.

Πολύτιμος ἐστὶν ὡσαύτως ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (10,476), καθ' ἣν «Μίνω φασὶν ἐπινείῳ χρήσασθαι τῷ Ἄμνισῳ».

Ἄλλ' ἡ ἔλλειψις πάσης ἀρχαιολογικῆς ἐνδείξεως εἶχον μέχρι τοῦδε πείσει τοὺς περὶ τὸ ζήτημα ἀσχοληθέντας, ὅτι ἀλλαχοῦ ὄφειλε νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ.

Ἡ πρώτη ἀξιόλογος ἐνδείξις, ἡ ὁποία ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Μαρινάτου πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Καρτεροῦ, ἦτο ἡ ἀνακάλυψις Ὑστερομινωϊκοῦ λαξευτοῦ τάφου, περιέχοντος πρὸς ἄλλοις καὶ ἐλεφάντινον ἀνάγλυφον κτένιον καὶ ὠραῖον ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ μόνον ἀκέραιον διατηρούμενον ἐκ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς περιόδου (Ἀρχ. Δελτ. 11 1927-8,68). Ἡ ὀριστικὴ τοῦ τόπου ταύτισις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀναμφισβητήτου πλέον ἀνακαλύψεως καὶ συστηματικῆς ἐξερευνησεως τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυΐας (ΠΑΕ 1929, 95. 1930, 91). Δὲν ἀπέμενεν ἄρα ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὄφειλον νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἐπινείου τοῦ Μίνωος.

Μετ' ἄλλας δοκιμὰς περὶ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἡ προσοχὴ τοῦ ἀνασκάπτοντος εἰλκύσθη ὑπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Παλιοχώρας, ἡ ὁποία κεῖται 500 μέτρα κάτωθεν τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυΐας καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας τὸ ἐρευνητικὸν ῥύγχος χοίρου ἐξήγαγεν ἄφθονα ὄστρακα Μινωϊκῶν ἀγγείων.

Ἡ ἀρξαμένη ἀμέσως ἔρευνα τοῦ τόπου ἀπεκάλυψε μικρὸν ἀποθέτην περιέχοντα κατὰ τὸ πλεῖστον τεμάχια ἀγγείων τῆς Μεσομινωϊκῆς περιόδου ἦτοι μεταξὺ τοῦ 2100 καὶ 1580.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἐρεύνης καὶ εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τὴν ἀμμόδη ἐπίχωσιν ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀξιόλογα κτίσματα οὐχὶ πολὺ ἀπέχοντα ἀλλήλων. Τὸ ἐν τούτων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος ὡς στενόμηκες «μέγαρον» κτισμένον ἐν μέρει διὰ πελεκητῶν πώρων, τῶν ὁποίων εἰς φέρει ἐγγάρακτον τὸ Μινωϊκὸν σύμβολον, τὸν διπλοῦν πέλεκυν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτίσματος εἶναι ἀκόμη ἄσκαπτον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν ἀπεκαλύφθη τετράγωνον φρεατοειδὲς κατασκεύασμα πλήρες κισσήρεως, πιθανώτατα ὑπὸ τῆς θαλάσσης μετακομισθείσης ἐκεῖ ἀπὸ τῆς οὐχὶ μακρὰν κειμένης ἠφαιστειογενοῦς Θήρας.

Τὸ ἄλλο κτίσμα, ὀλίγον περαιτέρω, εἶναι μονοθάλαμον σχήματος τραπεζίου, ἔχον τοὺς τοίχους πάχους δύο μέτρων καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, σύριζα πρὸς τὸν βράχον τῆς Παλιοχώρας, θύραν. Ἐσωτερικῶς ὁ χώρος ἦτο τετράγωνος, εἰς τὰ βαθύτερα αὐτοῦ στρώματα εὐρέθησαν τεμάχια ἀγγείων τῆς Ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, παρασυρθέντα ἴσως ἐκεῖ ἐκ τῆς Παλιοχώρας. Κατὰ ταῦτα παραμένει ἀκόμη ἄδηλος ὁ προορισμὸς τοῦ κτίσματος.

Ἄλλ' ἢ σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις ἐγένετο εἰς τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ὅπου ἡ ἀγαθὴ τύχη ἔφερε τὴν σκαπάνην ἐπὶ σωροῦ τοιχογραφιῶν ἐξαιρετικῆς σημασίας καθ' ἑαυτὰς καὶ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας ἀπεκάλυψεν ὀλοσχερῶς ἄξιον πάσης προσοχῆς οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνασκάπτων ὀνομάζει «ἔπαυλιν τῶν τοιχογραφιῶν», δι' ὀνόματος δηλ. χαρακτηρίζοντος τὸ οἰκοδόμημα διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν συνεννόησιν, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντος τοὺς ἀπώτερον ἴσταμένους πόσους κόπους καὶ πόσῃν προσοχῇν ἀπαιτεῖ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ περισυλλογὴ τῶν ἀπείρων ἐν σωρῷ κατακειμένων τεμαχίων τοιχογραφιῶν καὶ πόσους ἄλλους κόπους ἀπαιτεῖ κατόπιν ἡ

συντήρησις, ἢ μελέτη καὶ ἢ συναρμολόγησις τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα καταλαμβάνει τετράγωνον περίπου χῶρον, ἔχοντα πλευρὰν 20 μ.

Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει πολύθυρον καὶ πρὸ αὐτοῦ μικρὰ αὐλὴ ἐπεστρωμένη διὰ πλακῶν σχιστολίθου. Διὰ τοῦ πολυθύρου καὶ περαιτέρω διὰ θύρας εἰσερχόμεθα εἰς χῶρον (6), ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πωρίνων, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς κλιμακοστάσιον κλίμακος φερούσης εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Τῆς κλίμακος εὐρέθησαν κατὰ χῶραν ἀνατραπεῖσαι τέσσαρες βαθμίδες πώρινοι, παρουσιάζουσαι τὴν τριγωνικὴν τομὴν, τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχρόνους κρεμαστὰς μαρμαρίνας κλίμακας. Εἰς τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸ κλιμακοστάσιον δωμάτιον (7), τὸ ὁποῖον ἔχει δύο βάσεις κίωνων κατὰ χῶραν, εὐρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν συμπαγεῖ σωρῶ περιὸν Β κίονα αἰ τοιχογραφία. Τὸ ἐπόμενον δωμάτιον κλείει τὸ διαμέρισμα τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἠϋλίζετο διὰ τοῦ μνημονευθέντος πολυθύρου. Τοῦ διαμερίσματος τούτου οἱ τοῖχοι σφύζονται εἰς ὕψος 0.70 περίπου, ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ λίθων πελεκητῶν πωρίνων, μεγίστου μήκους 2^μ. 20. Μόνον τὸ ἀνατολικὸν μέρος εἶναι μέχρι θεμελίων σχεδὸν κατεστραμμένον ὡς καὶ τινες λίθοι τῆς Β πλευρᾶς. Ὑπὸ τοὺς ὀρθοστάτας ὑπάρχει θεμελίωσις ἐξ ἀργῶν λίθων, ἔξέχουσα τοῦ ἐδάφους κατὰ 0.10 καὶ ἐπιμελῶς ἰσοπεδωμένη ἐν εἴδει εὐθυντηρίας.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀνασκαφῇ γενομένας παρατηρήσεις φαίνεται ὅτι οἱ τοῖχοι τοῦ κάτω πατώματος καὶ αἱ γωνίαί τοῦ ἄνω ἦσαν λίθινοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος ἦτο ἐκ πλίνθων.

Ἡ διαίρεσις τοῦ ἄνω πατώματος ἦτο κατὰ τι διάφορος τῆς τοῦ κάτω, ἀλλ' ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς ἐτήρει τὸ αὐτὸ διάγραμμα.

Κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος ὑπῆρχον βοηθητικῆς χρήσεως διαμερίσματα καὶ ἀποθέτης πλήρης ὀστράκων καὶ ἀκεραίων τινῶν ἀγγείων Μινωϊκῶν.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα τοῦ ἀξιολόγου τούτου οἰκήματος ἦσαν παραδόξως σποραδικὰ καὶ ἀσήμαντα, ἐλλείπουν δὲ παντελῶς

οἱ συνήθεις μεγάλοι πίθοι ἀποθηκεύσεως. Ἐκ τούτου ὀρμώμενος ὁ κ. Μαρινᾶτος εἰκάζει ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισήμου οἰκοδομήματος περιοδικῆς καὶ βραχείας ἐκάστοτε χρήσεως.

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἢ εὐρεσις τῶν τοιχογραφιῶν προσδίδει ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν.

Τὰ λείψανα ταῦτα εὐρέθησαν, ὅπως εἴπομεν, ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ δωματίου 7, καὶ εἰς ὕψος 0.40 μέχρι 1 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι κατέπεσαν ἐκ τοῦ ἄνω πατώματος. Εὐρίσκοντο ἀκόμη μερικὰ τεμάχια ἐπὶ τῶν παρῶντων πλακῶν τοῦ ἄνω πατώματος, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταπέσει πρὸ τῆς πτώσεως τῶν πλινθίνων τοίχων. Περιεβάλλοντο δὲ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καφεχροῦ χρώματος αἱ τοιχογραφίαι, προερχομένου ἐκ τῶν πλινθῶν, αἱ ὁποῖαι πολλάκις διετήρουν τὸ σχῆμά των.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐποπτεῖαν τῶν τοιχογραφιῶν, διότι εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς ἐργασίας καθαρισμοῦ καὶ συγκολλήσεως. Ἄλλ' ἐκ τῆς προχειροῦ ἐξετάσεως αὐτῶν διακρίνονται τριῶν εἰδῶν φυτά: 1) Κρῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ στελέχη καὶ τὰ ἄνθη εἶναι ἐκ λευκῆς καὶ κυανῆς πάστας, ἐμβεβλημένης εἰς τὸ ἐκβαθυυνθὲν ἔδαφος τῆς τοιχογραφίας. Ἐμπαιστικὴ (incrustation) πρώτην φορὰν ἀπαντῶσα ἐν τοιχογραφίᾳ.

2) Κρινοειδῆ καὶ ἰριδοειδῆ ἐξωγραφημένα δι' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους.

3) Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῆς μίνθης κατὰ πυκνὰς συστάδας ἐπὶ ἐδάφους ἐρυθροῦ κάτω καὶ λευκοῦ ἄνω. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν γενομένων παρατηρήσεων συνάγεται ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἔφερε τὰς συστάδας τῆς μίνθης, ὁ βόρειος τὰ ἐμπίστα κρῖνα καὶ ὁ δυτικὸς τὰ ἐρυθρὰ ἰριδοειδῆ. Ὁ νότιος τοῖχος εἶχε μικρότερον πεδῖον διακοσμήσεως δι' ἰριδοειδῶν καὶ συστάδων κρόκου. Ἱστορικῶς αἱ εὐρεθεῖσαι ἐν Ἀμνισῶ τοιχογραφίαι ἔχουσιν ἰδίαν σπουδαιότητα, διότι παρουσιάζουν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμίδα τῆς Μινωικῆς τέχνης καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον τῆς τοιχογραφίας.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀμνισοῦ αἱ

ἐνδείξεις τῶν εὐρημάτων φέρουσι πρὸς τὴν πρόωμον τρίτην Μεσομινωϊκὴν ἐποχὴν (ΜΜ3) ἥτοι εἰς τοὺς μεταξὺ 1700 καὶ 1650 π. Χ. χρόνους.

Ἡ καταστροφή τῆς ἐπαύλεως λόγῳ τῶν παρατηρηθέντων ἀφθόνων ἰγνῶν καύσεως φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε βιαία, ἔσχε δὲ ἡ ἔπαυλις κοινὴν τὴν τύχην κατὰ τὴν πρώτην Ὑστερομινωϊκὴν ἐποχὴν πρὸς ἄλλα Μινωϊκὰ οἰκοδομήματα τῆς Νίρου, τῆς Τυλίσου καὶ τοῦ Σκλαβοκάμπου, ὁμοίως ἐξαφανισθέντα. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν εἶναι ἄλλως γνωστόν.

Αἱ ἀρχίσασαι αἰσιώτατα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄμνισοῦ ἔρουναι τοῦ κ. Μαρινάτου, συνεχιζόμεναι εἰς προσεχέστατον μέλλον θὰ ἔχουν ἀσφαλῶς ἴσης σπουδαιότητος, καὶ μεγαλητέρας ἴσως, εὐρήματα, τὰ ὅποια θὰ προσφέρουν σημαντικὴν διαφώτισιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπινείου τῆς Κνωσοῦ.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε καὶ ἐφέτος τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἐταιρείας, ἄξιον κατὰ πάντα τῆς ἱστορίας αὐτῆς.

Ἄλλὰ καὶ τὴν Βιβλιοθήκην αὐτῆς ηὔξησεν ἡ Ἐταιρεία κατὰ τὸ 1932 δαπανήσασα ἐν ὄλῳ δρ. 77,131.80 δι' ἀγορὰν βιβλίων καὶ βιβλιοδεσίαν, προσθέσασα δὲ καὶ 87 τόμους δι' ἀνταλλαγῆς καὶ εὐγνωμόνως δεχθεῖσα τὴν δωρεὰν 291 τόμων καὶ φυλλαδίων.

Τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρείας ἐδέχθη σπουδαιότατον πρόσκτημα, σειρὰν πολυτίμων χειρογράφων σημειωμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Π. Εὐστρατιάδου, δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διακεκριμένου δικηγόρου κ. Μιχαὴλ Εὐστρατιάδου, πρὸς τὸν ὅποιον καὶ ἐνταῦθα ἐπιθυμεῖ τὸ Συμβούλιον νὰ διαδηλώσῃ τὴν βαθεῖάν του εὐγνωμοσύνην.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων ἡμῶν προσετέθη ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1930 περιέχων πρα-

γματείας τῶν κ.κ. Μυλωνᾶ, Κεραμοπούλλου, Χατζῆ, Παπαδημητρίου, Πάλλα, Γιαννοπούλου, Μαρινάτου, Ξυγγοπούλου, Ῥωμαίου καὶ Πλάτωνος, καὶ ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ 1931, περιέχων λεπτομερεῖς ἐκθέσεις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γενομένων ἀνασκαφῶν. Ὡσαύτως προέβη κατὰ πολὺ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὸ 1931, ὥστε νὰ εἶναι οὗτος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔτοιμος πρὸς ἔκδοσιν.

Διὰ πάντα τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐδαπανήθησαν δραμαὶ 129,546.70.

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδαπάνησεν ἱκανὰ ἡ Ἑταιρεία πρὸς συντήρησιν ὑποτρόφων σπουδαστῶν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Πᾶσα δὲ δαπάνη προέρχεται ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας, διότι τὸ Δημόσιον δὲν κατέβαλε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδὲ αὐτὴν τὴν γλίσχρον χορηγίαν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων δραμῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀπισχνάνθη τὸ ποσὸν τῶν 300 χιλιάδων χρυσῶν δραμῶν, τὸ κατόπιν παλαιᾶς συμβατικῆς ὑποχρέωσεως ὀφειλόμενον ἐτησίως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τῶν, σήμερον μάλιστα, πλουσιωτάτων εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ Ἑταιρεία ἀπεφάσισε νὰ δεχθῆ καὶ ἐφαρμόσῃ δοκιμαστικῶς τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῇ διὰ νεαροῦ νόμου κατασκευὴν καὶ ἐμπορίαν δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν ἐν τοῖς Μουσείοις τοῦ Κράτους, ἐγένοντο δὲ ἤδη ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων πλεῖσται πλάκες καὶ ἤρχισεν ἡ πώλησις τῶν ἀντιστοιχῶν δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσепράχθησαν μὲν ἱκανά, ὡς ἐμφαίνει ἡ δημοσιευθεῖσα κατάστασις, ἀλλὰ δὲν ἐκαλύφθησαν ἀκόμη αἱ δαπάναι, ὥστε μόνον κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν περίσσευμα πρὸς πλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων σκοπῶν.

Κατὰ τὸ προσεχὲς δὲ ἔτος τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐκ τῆς εἰς ἔθνικὰ χρεώγραφα περιορισίας αὐτῆς θὰ ὑποστῶσι τὴν μείωσιν τὴν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας τοῦ Δημοσίου ἐπιβληθεῖσαν, ὥστε θὰ γίνῃ ἀνάγκη περιορισμοῦ τῶν ἐργασιῶν, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ τις ἐνίσχυσις εἴτε ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ λεγομένου λαχείου τῶν Ἀρχαιοτήτων εἴτε ἐκ τοῦ ὄντως δυσπραγοῦντος δημοσίου θησαυροῦ.

Ἄλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία θὰ ἐργασθῇ καὶ πάλιν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ φήμης, ἀντλοῦσα τὸ θάρρος τῆς ἐκ τῆς μεγάλης παραδόσεως τῶν 95 αὐτῆς ἐτῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου παραδείγματος τῶν μονολέπτων ἡμερησίων συνδρομῶν τῶν πρώτων αὐτῆς ἐταίρων (ΠΑΕ 1929, 32).

Ἄλλὰ πρὸ παντὸς ἐμπνεόμεθα ἐκ τοῦ μεγάλου περιεχομένου τῶν ἱστορικῶν περιόδων, τὰς ὁποίας μελετῶμεν. Περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ἀπηρτίσθη κατὰ μικρὸν διὰ τῆς ἀφανοῦς ἐπεξεργασίας τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς συνολικῆς συνεργασίας τῶν ἀνθρώπων, κατέληξε δὲ εἰς ἓνα μόνιμον καὶ ἰσόρροπον ἠθικὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται εὐκόλως νὰ κλονίσωσι ἀνώμαλοι ψυχικοὶ καὶ πνευματικοὶ αἰφνιδιασμοὶ ἢ καινομανεῖς παρακρούσεις ἀνησύχου φιλοδοξίας ἀπὸ τοῦ ἀέρος λαμβάνουσαι τὴν ἐπωνυμίαν καὶ κατὰ κανόνα εἰς τὸν ἀέρα ἐπιστρέφουσαι, ἀφοῦ ἀφήσωσιν ὀπισθεν αὐτῶν κονιορτὸν καὶ ἀσυνάρτητον θόρυβον.

Ἡ ἀνατροφή τῶν ἔθνων τότε μόνον εἶναι ὀρθή, ὅταν ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς πραγματικότητος, δὲν ὑπάρχει δὲ σημαντικώτερα πραγματικότης ἢ αὐτὸ τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πείρα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ὅπως δὲ ἡ ἡλικία ἐνὸς ἀτόμου εἶναι διὰ τῆς βαθμηδὸν συγκεντρουμένης πείρας πολῦτιμος παράγων καὶ βοηθὸς τῆς εὐστόχου αὐτοῦ δράσεως, καθ' ὅμοιον τρόπον ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας ἀγαθὴ πείρα εἶναι μέγα σχολεῖον τῆς ἀνθρωπότητος τῆς ὀργώσεως πρὸς πρόοδον, σχολεῖον δὲ πλήρες ζωῆς καὶ σφρίγγους καὶ μεγάλων διδαγμάτων, ἱκανῶν νὰ ἀναζωογονήσουν καὶ νὰ ἀνα-

δημιουργήσουν τὸν κόσμον, τὸν πάσχοντα ἀκριβῶς, διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῶν σταθερῶν βάσεων τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων περιόδων, διότι ἀπατώμενος καὶ ψευδονεωτερίζων περιφρονεῖ τὴν ἱστορίαν ὡς ἀποτελοῦσαν νεκρὸν δῆθεν κόσμον καὶ κλυδωνίζεται ἀνερμάτιστος, ἕως οὗ ἐπέλθῃ ἡ ἀνάνηψις, ἡ δὲ στίβαρα χεῖρ τῆς ἱστορίας ὀδηγήσῃ πάλιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δύσκολον, ἀλλ' ἀσφαλῆ ὁδὸν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν ἀληθειῶν.

...

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

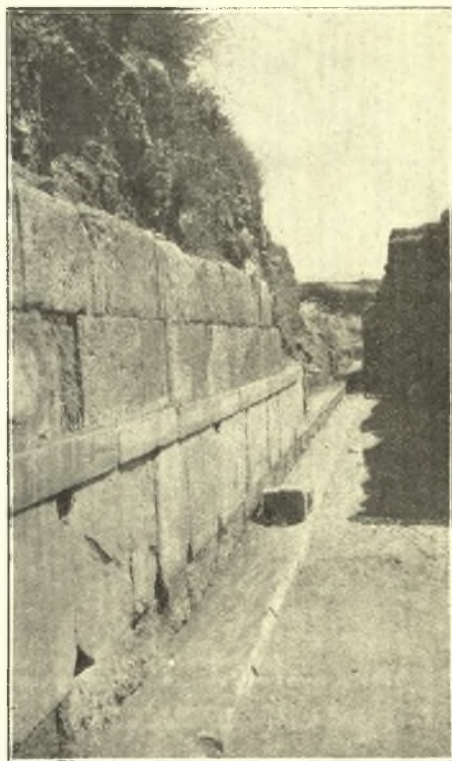
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΩΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Κατὰ τὸ 1932 ἡ ἀνασκαφὴ ἀπέβλεπεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εὐρυνσιν τῆς στενῆς τάφρου, ἣν εἶχεν ἀνοίξει ὁ μακαρίτης Καστριώτης πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ὁδείου. Λόγω τοῦ μεγάλου ὕψους (6.00 μ.), ὅπερ εἶχεν ἐνταῦθα ἡ ἐπίχωσις ἢ πίστωσις, μόλις ἐπῆρκεσεν εἰς τὴν διάνοξιν δρόμου πλάτους 2 περίπου μέτρων ἀρξαμένου ἀπὸ τοῦ πέρυσιν ἀποκαλυφθέντος ὀμφαλομόρφου βωμοῦ (ΠΑΕ 1931, 34) καὶ προχωρήσαντος πρὸς ἀνατολὰς κατὰ 20 μέτρα. Διὰ τοῦ δρόμου τούτου κατωρθώθη τοῦτο μὲν νὰ φανῇ ὀλόκληρος ἡ βόρειος πλευρὰ τοῦ κτηρίου (εἰκ. 1), τοῦτο δὲ νὰ καθορισθῇ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅπερ ἄλλοτε ἄλλο ἀνεγράφετο (*Καστριώτης* 67 μ. [ΠΑΕ 1925, 21] ὁ αὐτὸς 65 μ. [ΠΑΕ 1926, 100 καὶ 1929, 52] ὁ αὐτὸς 63 μ. [ΠΑΕ 1927, 23 καὶ 1928, 36] *Welter* 40 μ. (!) [Α. Μ. τόμ. 47.

σελ. 76]). Τὸ πραγματικὸν μῆκος τῆς Β. πλευρᾶς μετρούμενον ἐσωτερικῶς ἀπὸ ὀρθοστάτου εἰς ὀρθοστάτην εἶνε 60,60 μ. ἤτοι διακόσιοι, ὡς ἔγγιστα, πόδες.

Κατὰ τὴν ἐσκαφὴν τῆς ἐπιχώσεως ἐγένοντο εὐρήματα πολὺ πενιχρό-

Εἰκ. 1. Ὁψὶς τῆς Βορ. πλευρᾶς ἀπὸ Δυσμῶν.

τερα τῶν περυσινῶν. Καὶ δὴ εἰς μὲν τὰ ἀνώτερα στρώματα συνελέχθησαν θραύσματα πηλίνων λύχνων καὶ τεμάχια μαρμαρίνων παλαιοχριστιανικῶν θωρακείων, ἐφ' ἑνὸς τῶν ὁποίων, ἐντὸς κύκλου, ὑπάρχει τὸ ἔνσταυρον σύνηθες συμπίλημα ΒΟΗ[θει, εἰς δὲ τὰ κατώτερα δύο τεμάχια ἐπιγραφῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀκαθορίστου περιεχομένου καὶ τέλος εἰς τὰ κατώτατα στρώματα

Εἰκ. 2. Ἡρακλῆς διώκων Ἀμαζόνα.

εὑρέθησαν ὄστρακα ἐρυθρογράφων καὶ μελανογράφων ἀγγείων, ἐν οἷς ἐνδιαφέρον θραῦσμα (μήκους 0.10) μελανόγραφον εἰκονίζον τὸν Ἡρακλέα διώκοντα Ἀμαζόνα (εἰκ. 2). Ἡ ὀπισθεν τοῦ Ἡρακλέους σφζομένη ἀνδρική κεφαλή καὶ ἡ προτεταμένη χεὶρ ἀνήκουσι πιθανώτατα εἰς τὸν Ἴόλαον.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Ἡ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀνασκαφικὴ μου ἐργασία εἰς τὸν Μαραθῶνα εἶναι συνέχεια παλαιότερων μου ἐκεῖ ζητήσεων, ἀπὸ τῶν ἐτῶν 1925 καὶ 1926, ὅτε εἶχα τὴν καλὴν τύχην ν' ἀνακαλύψω τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος. Μὲ τὴν πλήρη πλέον βεβαίωσιν τῆς μέχρι τότε ἀρκετὰ ἀμφισβητηθείσης θέσεως τῆς πόλεως ταύτης συνεπληρώθη ἡ τοπογραφία τῆς χώρας, ἡ ὁποία ἀναντίρρητος ἔως τότε ὡς πρὸς τὰ δύο μόνον κυρίως μέλη τῆς Ἀττικῆς Τετραπόλεως, ἐξησφαλιζέτο τώρα ὄχι μόνον κατὰ τὴν τρίτην, κυριωτάτην αὐτῆς πόλιν, τὴν πόλιν Μαραθῶνα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τετάρτην, τὴν

Προβάλινθον, ἢ ὁποία πολλάκις ὑπετέθη ὅτι ἔκειτο μᾶλλον εἰς τὴν δυτικωτάτην γωνίαν τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος περὶ τὸ νῦν Μετόχι τοῦ Βρανᾶ, πρὶν τοποθετηθῆ εἰς τὴν μόνην προσήκουσαν εἰς αὐτὴν θέσιν ἕξω τῆς κυρίας Μαραθωνίας χώρας, εἰς τὴν ἱκανῶς εὐρύχωρον καὶ αὐτὴν προπεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Ἡ πεδιάς αὕτη εἶναι ἢ περὶ τὸν νεώτατον συνοικισμὸν τῆς Νέας Μάρης, κατὰ τὸ 32^{ον} χιλιόμετρον τῆς ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τῶν Μεσογειῶν εἰς Μαραθῶνα ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Μικροῦ λεγομένου ἔλους τοῦ Μαραθῶνος, ἢ τῆς Μπρεξίτσας ἄλλως, μέχρι τοῦ σημερινοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Ἡ δὲ Προβάλινθος δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη καμία πλέον ἀμφιβο-

Εἰκ. 1. Ὁ Μαραθῶν (κατὰ τὸν χάρτην τοῦ Κουρτίου καὶ Κάουπερ).

λία σήμερον ὅτι κατεῖχε τὴν καλλίστην ἐν τῇ προπεδιάδι ταύτῃ θέσιν, ὀλίγον ὑψηλότερα τῆς Νέας Μάρης πρὸς τὸ βουνόν, καὶ εἰς τοὺς χαμηλοὺς πόδας αὐτοῦ, γεώδεις καὶ πλήρεις ἡμέρων δένδρων, ὅπου Μετόχιον πάλιν τῆς Μονῆς Πεντέλης ὁρίζει τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς ἀρχαίας τοῦ τόπου πόλεως διὰ τινων ἀρχαίων λειψάνων τῆς. Ἡ μόνη καθ' ἅπασαν τὴν ἐν λόγῳ περιφέρειαν καθαροῦ ποσίμου ὕδατος πηγῆ, ἐνδεικτικὴ καὶ αὐτῇ, εἶπερ τι ἄλλο, θέσεως ἀρχαίου οἰκισμοῦ, εὐρίσκεται ἐπίσης περὶ τὰ λείψανα ταῦτα. Περὶ τὸ Μετόχιον ὅμως τοῦ Βρανᾶ, δὲν ὑπάρχει θέσις διὰ καμίαν ἀρχαίαν πόλιν, τὰ δὲ

δῆθεν λείψανα τοιαύτης ὑπὸ τὴν συνεχιζοῦσαν τὰ μικρὰ ὑψώματα τοῦ Βρανᾶ βορείαν τοῦ ὄρους Ἀγριελίκι πλευράν, εἶναι κατὰ ἀλήθειαν λείψανα τῶν ἐπιτυμβίων μόνον στηλῶν τῆς νεκροπόλεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος, ἥτις κεῖται ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τοῦ αὐτοῦ ὄρους κάτωθεν τῆς ἐπὶ βραχῶδους ράχως αὐτοῦ ὑψουμένης ἀκροπόλεως. Ἄλλο δὲ οὐδὲν λείψανον οἰκισμοῦ ἀρχαίου ἐνταῦθα ὑπάρχει, καὶ κακῶς ἐπίσης ἐπιστεύθη ὅτι καὶ πόσιμον ὕδωρ αὐτόθι παρέχει ὁ χεῖμαρρος ὁ ἐκ τῆς χαράδρας τοῦ Διονύσου, ἢ τῆς Ραπετόζας ἄλλως, παρὰ τὸ Μετόχιον τοῦ Βρανᾶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος ἐκβάλλον. Τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ ὅταν ἀφθονώτερον ὑπάρχη, εἶναι ἐλάχιστον, οὐδὲ διὰ μικρότατόν τινα συνοικισμὸν ἐπαρκές. Τοῦναντίον ὕδωρ ἀφθονώτατον, ἀπαραίτητον δὲ διὰ τὴν ὑπαρξιν ἀρχαίας πόλεως, ὑπάρχει πραγματικῶς, μόνον ἔξω τῆς ξηροτάτης πέριξ τοῦ Μετοχίου Βρανᾶ περιφερείας, ἐκεῖ ὅπου ἕνεκα τῆς ἀκροπόλεως πρέπει ἀναμφισβητήτως νὰ τεθῆ καὶ ἡ πόλις Μαραθῶν, κάτωθεν δηλονότι αὐτῆς ὡς εἶπα. Αὕτη δὲ ἡ πόλις εἶναι ἡ ὁποία, ἐντοπισθεῖσα πρῶτον ὑπὸ τῶν ζητησάντων αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης, ὅπου δι' οὐδένα λόγον θὰ ἐπετρέπετο νὰ ὑποτεθῆ ὑπάρξασά ποτε ἀρχαία πόλις· μετακινήθεισα δὲ ἐντεύθεν ἔπειτα εἰς τὸ νεώτατον χωρίον ἢ Μαραθῶνα, ὅπου οὐδὲν ἴχνος ἀρχαίου οἰκισμοῦ παρετηρήθη ποτέ, καὶ ἐκ τῆς Μαραθῶνας πάλιν εἰς τοῦ Βρανᾶ τὸ Μετόχιον, εὗρηκε μόνις ἐν τέλει τὴν ὀριστικὴν καὶ μόνην ἀληθῆ θέσιν της χάρις εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀκροπόλεως της. Ὁ Μαραθῶν, ἡ πόλις, ἥτις ἐκ τοῦ τόπου καθόλου Μαραθῶνος διὰ τὴν βοτάνην αὐτοῦ ἴσως τὸ μάρathon ἢ μάρathon ἢ μάλαθρον οὕτως ὀνομάσθη, ἂν δὲν συνέβη καὶ τὸ ἐναντίον, ἐκ τῆς διὰ τὸ παρ' αὐτὴν φυόμενον μάρathon αὐθις, Μαραθῶν κληθείσης πόλεως νὰ ὀνομασθῆ οὕτω καὶ πᾶς ὁ τόπος, ὁ Μαραθῶν λέγω ἢ πόλις κατελάμβανε τὴν ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν, ὅπως καὶ μόνον ἦτο δυνατόν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ρίζης τοῦ βουνοῦ μέχρι τοῦ ἔλους ὁμαλῆν ὑπώρειαν. Ἡ ὑπώρεια αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὴν στενὴν ἀπόροδον ἀπὸ τὴν προπεδιάδα τῆς Προβαλίνθου εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Μαραθῶνος. Ὡς ἀπόροδος δὲ ἄλλως μεταξὺ τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς πόλεως ἅμα μετ' αὐτοῦ ἔξ ἑνός, τῆς θαλάσσης δὲ ἔξ ἑτέρου, ἥτις ὀκτακόσια μόνον μέτρα ἀπέχει τῆς πόλεως, παραμένει ὁ στενὸς οὗτος τόπος καὶ ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ νῦν ἔλος ἀναμφιβόλως, καθὼς ἐκ πολλῶν τεκμηρίων ἐξάγεται, δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο σημασίαν τινὰ διὰ τὴν μάχην, τὴν παράταξιν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀντιπάλων στρατῶν πρὸς τὴν μάχην, πρὸς τὰ καθέκαστα τῆς ὁποίας συγκεντρώνεται πᾶσα ἡ προσοχή μας, ὅταν τὸ μαγικὸν ὄνομα: Μαραθῶν! ὅπως λέγει ὁ Βύρων προφέρωμεν. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἶναι γνωστὸν, περὶ τῶν δύο τοῦλάχιστον ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ Μαραθῶνος πόλεων ἀρχῆθεν δὲν ὑπῆρξεν ἀμφιβολία ἢ διχογνωμία ποῦ ἔκειντο, διὰ τοῦτο εἶπα ὅτι τελείως βεβαιώνεται καὶ

συμπληροῦται πλέον ἢ τοπογραφία τοῦ Μαραθῶνος. Αἱ δύο ἐν λόγῳ πόλεις εἶναι ἡ Οἰνὴ, τῆς ὁποίας τὴν θέσιν καὶ τὸ νῦν ὄνομά της Νοινὴ τελείως ἔξασφαλίζει (N - Οἰνὴ κατὰ μετάβασιν τοῦ γράμματος ν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου «τὴν» εἰς τὴν ἐκ φωνήεντος ἀρχίζουσαν ὀνομαστικὴν τοῦ ὀνόματος), καὶ ἡ ἐκ τοῦ Στράβωνος καὶ τοῦ Πausανίου καλῶς γνωστὴ Τρικόρυνθος, παρὰ τὴν μυθικὴν Μακαρίαν τὸ ὄνομα πλουσίαν πηγὴν, τὸ «Μεγάλο Μάτι» τοῦ σημερινοῦ μικροχωρίου Κάτω Σοῦλι, παρ' αὐτὴν τὴν ρίζαν τοῦ βραχωδεστάτου βουνοῦ Σταυροκοράκι. Τῆς τοπογραφίας δὲ τοῦ

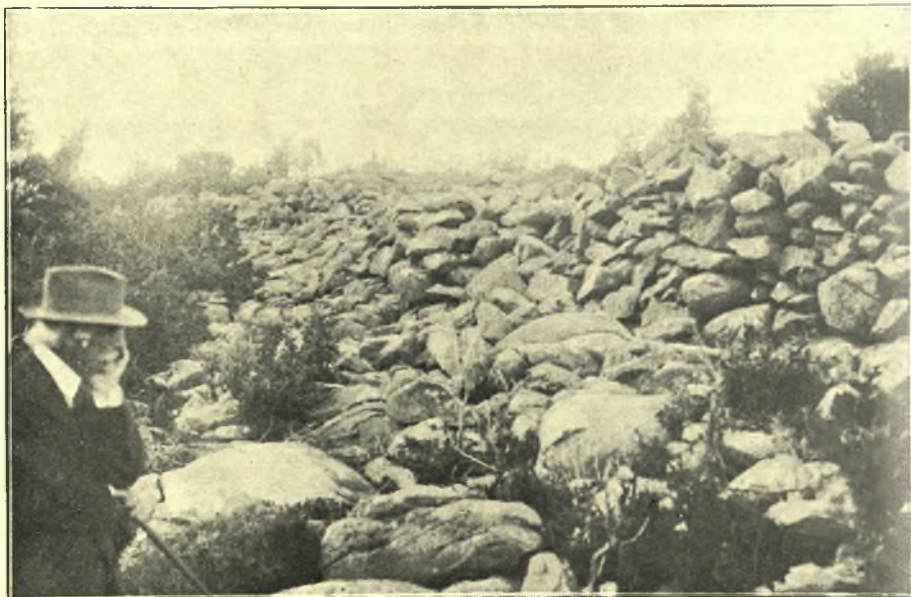
Εἰκ. 2. Ἡ μυκηναϊκὴ ἀκρόπολις τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος.

τόπου ἡ ἀσφαλῶς πλέον ἐπιτευχθεῖσα συμπλήρωσις, ὡς κυριωτάτου ὄρου τοῦ πολεμικοῦ πρὸς αὐτὸν συνδεομένου γεγονότος, εἶναι οὐσιωδεστάτη συμβολὴ πρὸς διευκρίνησιν ἀμφισβητουμένων τινῶν σημείων αὐτοῦ τούτου τοῦ γεγονότος, ἡ περὶ ὧν συζήτησις, ἡ ἔρις μᾶλλον, δὲν ἔληξεν ἔτι¹.

Ἄλλὰ περὶ τούτων πάντων διέλαβα ἐγὼ ἐπαρκῶς πρὸ ἱκανοῦ χρόνου, δημοσιεύσας τὸ 1928 μελέτην περὶ αὐτῶν, καρπὸν ταύτην τῶν πρώτων

¹ Ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἄρθρον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου στρατηγοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συγγραφέως Sir Frederic Maurice δημοσιευθὲν ἄρτι ἐν Journal of Hellenic Studies τοῦ 1932 Part I σ. 13-24, ἐν τῷ ὁποίῳ ὅμως οὐδὲν σχεδὸν εἶναι ὀρθόν, καθὼς ζητῶ νὰ δείξω τοῦτο ἐν μελέτῃ μου ὅσον οὐπω δημοσιευομένη.

μου ἐν Μαραθῶνι ζητήσεων καὶ τῆς ἀνασκαφικῆς αὐτόθι ἐργασίας κατὰ τὸ ἔτος 1926¹. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐξετέλεσα δαπάνῃ τοῦ Ὑπουργείου καὶ διὰ τινος δωρεᾶς τοῦ ἐν Λονδίῳ ὁμογενοῦς κ. Ἀλεξάνδρου Μητσοτάκη, ὅστις καὶ ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν Δίῳ κατοπιν ὑπ' ἐμοῦ ἐπιχειρηθείσης ἀνασκαφῆς δαπάνῃ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἄμα Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου, πρὸς κτίσιν ἐνὸς ἀπαραιτήτου μικροῦ μουσείου εἰς τὴν πολυτελεστάτην ἐκείνην ἀρχαίαν Μακεδονικὴν πόλιν, ἄλλην Ὀλυμπίαν τῆς βορείας Ἑλλάδος, προσέφερε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του δι' ἐμοῦ 30 χιλιάδας

Εἰκ. 3. Τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος.

δραχμῶν. Τὴν εὐκαιρίαν δὲ ἐκείνην ἐπωφελοῦμενος ἠδυνήθην τότε ἀρκετὰ πράγματα νὰ ἐρευνήσω ἐν Μαραθῶνι, λόγου ἄξια διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ τόπου, τάφον τινὰ πρῶτον παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, συλημένον βεβαίως πρὸ πολλοῦ, ἴσως κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἤδη, ἀλλὰ καὶ πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων, καθὼς καλῶς ἐπληροφορήθην, ὑπὸ γαιοκτημόνων ἐν Μαραθῶνι ἀνασκαλευθέντα δι' ἀρκετῶν ἐργατῶν· εἶτα εἰς ἄλλην θέσιν τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ἀγροκτημάτος

¹ Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Πρώτου ἔτους τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1926/27) ὑπὸ τὸν τίτλον ἢ Τετράπολις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὸ Ἡράκλειον τοῦ Ἡροδότου, παρουσιασθεῖσα πρῶτον εἰς τὸ ἕκτον Διεθνὲς συνέδριον τῶν ἱστορικῶν, τὸ συγκροτηθὲν κατ' Αὐγουστον τοῦ 1928 ἐν Ὁσλῶ τῆς Νορβηγίας.

τοῦ Ἡρώδου καὶ τῆς Ρηγίλλης παρὰ τὴν ἀκροτάτην γωνίαν τῆς ἐν εἵδει ὑπερ-μεγέθους σταδίου μικρᾶς κοιλάδος, τῆς καλουμένης σήμερον Αὐλώνας, ἦτοι Αὐλῶνος ἀληθινῶς κατὰ τὸ ἀρχαῖον, καὶ τρίτον εἰς τὴν θέσιν «νησί», ἦτοι πραγματικὴν νῆσον τοῦ Μικροῦ ἔλους τὰ ὑπὸ τοῦ πάλαι ποτὲ ἐν Ἀθή-ναις Γάλλου προξένου κατὰ τὸ 1792 τὸ πρῶτον παρατηρηθέντα λείψανα πολυτελῶν τοῦ Ἡρώδου μνημείων, κατὰ τὸ βορειανατολικὸν τοῦ ἔλους τμήμα παρὰ τὴν ἀκτὴν ἐντελῶς τῆς θαλάσσης καὶ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ σημερινοῦ ἀγκυροβολίου πλοιαρίων δι' ὅλην τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος· ἔξ οὗ σημείου ἄρχεται καὶ ὁ ὑπὸ τῆς Κυνοσοῦρας ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἀσφαλιζόμενος τοῦ Μαραθωνίου κόλπου μυχός. Μόνον ἐκ τῶν λειψάνων τούτων, ἔξ ὧν ὁ Φωβέλ μετεκόμισε τότε εἰς τὴν πατρίδα του τὰς ἐν τῷ Λούβρω νῦν ἀποκειμένας προτομὰς τοῦ Ἡρώδου καὶ συγχρόνων του αὐτοκρατόρων Ρωμαίων, δὲν εἶχα πλέον τὴν εὐτυχίαν ν' ἀποκομίσω εὖρημά τι ἐπίσης ἀξιόλογον, καὶ πολύ-τιμον μάλιστα, ὡς τὰ τοῦ Φωβέλ. Μὲ εἶχαν πρὸ πολλοῦ προλάβῃ οἱ δραστή-ριοι τοῦ ξένου ἐκείνου νεώτεροι μιμηταί, ἐγγώριοι αὐτοὶ ἀρχαιοθηραὶ, ἀφή-σαντες κατὰ χώραν κατατεμαχισμένα κολοσσαϊὰ τινὰ μόνον μάρμαρα, μέλη ἀρχιτεκτονικὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν τοῦ Ἡρώδου κτισμάτων, ὅσα δὲν ἠδύνατο οἱ ἀσυγκίνητοι αὐτοὶ ἄνθρωποι νὰ μετακομίσουν εἰς τὰς ἐστίας των διὰ τὰς εὐτελεῖς οἰκιακάς των χρήσεις.

Ἄλλ' ὅσον ὄφελος κατόπιν ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου εἰς τὸν ἱερὸν Μαραθῶνα προσεπορίσθην, παρακολουθῶν τὰ ἐκεῖ μὲ πᾶσαν ἀγάπην καὶ θερμὸν πάντοτε ὡς εἶναι ἐπόμενον ἐπιστημονικὸν διαφέρον, τοῦτο ὀφείλω εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν πρὸ πάντων ἐργασίαν ἐκεῖ, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος δυνατὴν κατέστησε τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἡ πρόθυμος ὑποστήριξις. Καὶ μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἐνθυμοῦμαι τοὺς θερμοὺς λόγους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ προώρως ἐκ τῶν ἐνταῦθα μεταστὰς ἀλησμόνητος Πρόε-δρος αὐτῆς συνάδευσε τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐπικουρίας τῆς Ἐταιρείας καὶ εἰς τοῦ Μαραθῶνος τὸ ἔργον, ὅπως εἰς τόσα ἄλλα. Ἡ ἐργασία ἐκεῖ, ἀπὸ προ-πέρουσιν ἤδη συντονώτερον αὐθις ἀρχίσασα, διὰ νὰ γίνῃ ὡς πρὸς τινὰ πράγ-ματα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἀρτιωτέρα, κατέστη πλέον καὶ αὐτὴ τῆς Ἀρχαιολο-γικῆς Ἐταιρείας σταθερὰ φροντίς. Καὶ εἶναι καιρὸς νὰ μὴ μείνῃ πλέον εἰς τὸν Μαραθῶνα ἀνεξέταστον ὅ,τι ὑπελείφθη ἐκ τῶν διασωθέντων εἰς αὐτὸν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος μέχρι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων ἀκόμη. Διότι ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς μας εἶναι κατὰ μοιραίαν ἀνάγκην ὁ ἓνας κακὸς ἐχθρὸς τῶν μὴ ἐξαντληθέντων βέβαια ἀκόμη ἀρχαίων ποῦ κρύπτονται εἰς τοὺς κόλ-πους τῆς, ἀλλ' ὀσημέραι ἐπικινδύνως ἐξαντλουμένων. Καὶ δὲν εἶναι τόσον ἡ διὰ τὰ σπαρτὰ τῶν ἀγρῶν καλλιέργεια ὁ κύριος ἐχθρὸς των, ἀλλ' ἡ ἀμπελο-φυτεία πρὸ πάντων καθὼς ἐννοεῖ ἕκαστος ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐδάφους διὰ τὰς ἀμπέλους καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν κατόπιν. Εἰς

δὲ τὸν πολυστάφυλον Μαραθῶνα, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἡ ἀμπελοφυτεία τόσον ἐντατικῆ εἶναι, ὥστε αὐτὴ κατέστη, καθὼς πολλαχοῦ παρετήρησα, τῆς καταστροφῆς ἢ αἰτία διὰ πάντα τὰ ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους μέχρις ἐσχάτων ἀκόμη ὄρατὰ ἀρχαῖα. Ποικίλα μαρμάρων ἐξεργασμένων τεμάχια, σημεῖα ἀλάνθαστα μνημείων ἀξιολόγων βέβαια τῆς ἀρχαιότητος, ἐκεῖ κειμένων πολλαχοῦ ὅπου μόλις τὸ 1925 καὶ 1926 ἀνέλαφα εἶχα εὔρη αὐτά, ἀργότερον δὲν ἐπανεῦρον πλέον. Τὰ ἐξαφανίζει αὐτὰ ὄχι μόνον ἡ φύτευσις ἤδη τῆς ἀμπέλου ἀλλὰ καὶ ἡ κατ' ἔτος τῶν ἀμπελώνων διπλῆ ὡς γνωστὸν σκαφή. Οἱ δὲ νέοι εἰς τὴν χώραν προσελθόντες καλλιεργηταὶ κήπων καὶ ἀμπελώνων, ἡ εὐλογία βεβαίως τῆς γῆς εἰς χέρσα ἢ τελματώδη ἐδάφη, ὅποια ἀκριβῶς εἶναι, τελματώδη δηλαδὴ πρὸ πάντων, τοῦ Μαραθῶνος τὰ ἐδάφη, ἀκουσίως, ἀλλὰ μοιραίως ἠΰξησαν τὸ κακόν. Ἄλλὰ ποῦ θὰ ἦτο δυνατόν ὁ θερμοουργὸς νήλυς γεωργὸς ἢ κηπουρὸς ἢ ἀμπελουργὸς νὰ σταματήσῃ τὸ ἄροτρον ἢ τὴν σκαπάνην του, διὰ νὰ σώσῃ, ὅτι εἰς τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ συναντᾷ ἀνθιστάμενον; Εἰς σπουδαιότατον διὰ τὰς ἐμὰς ζητήσεις τόπον, εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν παραπάνω νεκρόπολιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος, ὑπὸ τὰς ὄψεις μου σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν ἐπιτύμβια ἐνεπίγραφοι στήλαι, ἐν αἷς ἕνα ὄνομα πολλάκις ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, καὶ τὸ σχῆμα ἀκόμη τῶν γραμμάτων, δύναται νὰ εἶναι πολύτιμος συμβολὴ πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἐρευνητοῦ εἰς τὰ ζητήματά του. Ἐγὼ εἶχα ἐτοιμάσῃ τὸ ἔδαφος διὰ μίαν περαιτέρω ἐξέτασιν, εἰς ἕνα σημεῖον ὅπου ὑπὸ τὴν σκαπάνην εἶχε παρουσιασθῆ εὐμέγεθες μνημεῖον. Ὅταν ὄμως εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἐπανήλθα καιρὸν τινα μετὰ τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας, οὐδὲ τεμάχιον πλέον εὗρηκα ἐκ τῶν ἐξορυχθεισῶν ὑπὸ τοῦ λιθολόγου στηλῶν, αἱ ὅποια ἐν τούτοις ἀσφαλῶς ἐβεβαιώθην ὅτι ἔσωζον σειρὰς τινὰς γραμμάτων. Φαντάζεσθε τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἀδημονίαν μου. Καὶ ὄμως τὸ κακόν τοῦτο σπανίως μόνον περιορίζεται, διότι, διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς, ποτὲ καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν ἐμποδίζεται.

Τοιοιτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν προπερυσινὴν καὶ τὴν τοῦ λήξαντος ἔτους ἐργασίαν ἡ ἀξιάγαστος μόνον καλὴ θέλησις καλλιεργητῶν δὲν μὲ ἐστέρησεν ὠφελημάτων ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς, ἄνευ τῶν ὁποίων αὕτη οὐδὲ νὰ ἐπιχειρηθῆ ὄλως θὰ μοῦ ἐδίδετο καιρὸς. Τὴν χάριν αὐτὴν ὀφείλω εἰς τρεῖς φιλοπονωτάτους τῆς Νέας Μάκρης γεωργοὺς ἅμα καὶ κηπουροὺς καὶ ἀμπελουργοὺς, τὸν πρόεδρον τῆς κοινότητος κ. Νίκον Καραβασίλην, τὸν παντοτεινὸν ἄλλως καὶ περὶ πάντα παραστάτην καὶ βοιηθὸν μου ἐν Μαραθῶνι, τὸν κ. Τάσον Γοίρκον, τὸν κ. Χαρίτωνα Μαυρίκιον καὶ τὸν κ. Χαράλαμπον Ἐμεῖν. Αὐτοὶ ὄχι μόνον μὲ προιδέασαν ποῦ ἔμελλαν νὰ σκάψουν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπληροφόρησαν ἀμέσως περὶ τοῦ τί ἀπεκάλυπτον ἐν τῷ καλλιεργουμένῳ ἐδάφει πρὶν ἐγὼ φθάσω ἐπὶ τόπου, ἀφοῦ δὲν δύναμαι βέβαια νὰ παρευρίσκωμαι εἰς τὰς ἐργασίας των πρὶν παρουσιασθῆ τοιαύτη ἀνάγκη, καὶ μὲ

διευκόλυναν ἔπειτα παντοιοτρόπως νὰ προσθέσω ἐγὼ εἰς τὴν ἰδικὴν των ἐργασίαν τὴν ἰδικὴν μου. Ὁ Μαραθῶν ἔχει τὰς δυσκολίας του πρὸς διαμονὴν ἐκεῖ καὶ ἐπὶ ἡμέρας τινὰς μόνον διαρκῶς, ἔνεκα τῆς ἄλλειψως κατοικίας πρὸ παντός. Ἀλλὰ τὸ μέγα ἐμπόδιον ἐκεῖ πρὸς διαρκεστέραν διαμονὴν εἶναι πάντοτε τὸ ἀνθυγιεινὸν τοῦ τόπου ἔνεκα τῆς ἑλονοσίας. Περίφημοι ἦσαν ἐκεῖ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ ἐμπίδες, ἓνα ἰδιαίτερον εἶδος φαίνεται τῶν πυρετογόνων κωνώπων.

Περὶ τῶν τελευταίων ὅμως τούτων ἐν Μαραθῶνι ἐργασιῶν μου δὲν ἀνέβαλα νὰ δημοσιεύσω ὅτι ἔπρεπε, εἰμὴ ἓνα μόνον μῆνα μετὰ τὸν Μαῖον, καθ' ὃν κατ' ἀνάγκην ἔσπευσα καὶ τὸ πλεῖστον αὐτῆς ἔνεκα τῶν ἀπειλητικῶν πυρετῶν νὰ διαπεράνω οὕτως, ὥστε μεταβαίνων ἐκεῖ ἀπὸ βαθείας πρωΐας ἔνωρίς, καὶ τὴν ἑσπέραν αὐθημερὸν νὰ ἐπιστρέφω. Προσβληθεὶς τὴν 21^{ην} ἤδη Μαΐου ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἠναγκάσθην καὶ εἰς τὸ Δῖον κατὰ τὸ θέρος νὰ μὴ μεταβῶ, εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο σπουδαῖον πεδῖον τῆς ἐργασίας, δι' ἣν ἀπὸ τοῦ 1928 κατ' ἔτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία πρώτη εὐθὺς μου παρασκευάζει τὰ μέσα μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Ὑπουργείου ὡς προεμνήσθην. Τῆς ἐν Μαραθῶνι ἐργασίας μου τὰποτελέσματα δὲν ἐβράδυνα διὰ τοῦτο κατὰ τὸ θέρος ἤδη νὰ καταστήσω γνωστὰ διὰ δύο μου δημοσιευμάτων τοῦ μὲν ἑνὸς ὡς Ἀνακοινώσεως ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐπιγραφὴ ἐκ Μαραθῶνος, συμπληρωθεῖσης ἀργότερα διὰ νὰ καταχωρισθῇ κατὰ Ἰούλιον ἐν τῷ τότε ἐκτυπωθέντι τοῦ Μαΐου τεύχει τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς· τοῦ δὲ ἄλλου ὡς ἄρθρου μου, περὶ τὰ Χριστούγεννα μόλις συμπληρωθέντος διὰ τῶν μετὰ τὸ φθινόπωρον ἐν Μαραθῶνι τελευταίων μου παρατηρήσεων ἐν τῷ τότε ἐκτυπωθέντι Ἡμερολογίῳ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους 1933, ὑπὸ τὸν τίτλον: Ὁ δισεκατομμυριοῦχος τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν Ἡρώδης Ἀττικός. Εἰς τὰ δύο μου διὰ τοῦτο προσηγθέντα τῆς σήμερον ἡμέρας δημοσιεύματα θὰ παραπέμψω περὶ πασῶν τῶν ἰδιαιτέρων λεπτομερειῶν τῆς ἐρένης μου (διὰ τὴν περυσινὴν ἀνασκαφὴν τὴν γενομένην ἐπιμελεῖα ἑμοῦ, ἀλλὰ φροντίδι καὶ δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὰ ὁδοιπορικὰ ἔξοδα παρέχοντος τοῦ Ὑπουργείου). Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως, γενικῶς λαμβανόμενα, θὰ ἐκθέσω μετ' ἀκριβείας καὶ ἐδῶ.

Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Μαραθῶνος δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι αὕτη ἦτο ἡ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῆς ὡς εἰκός, πρὸ τῶν ποδῶν δηλαδὴ αὐτῆς ὑπώρεια, μέχρι τῆς ἐπαφῆς ἀκριβῶς ταύτης πρὸς τὸ ἔλος. Τὸ ἔλος τοῦτο περιτράνω πλέον ἀπεδείχθη κατὰ τοὺς πρώτους ἡδη μῆνας τοῦ λήξαντος ἔτους, τελειωτικῶς δὲ κατὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν ὑπῆρχε. Ἐγὼ εἶχα πεισθῆ περὶ τούτου, ὅτε ἀκόμη εἶχα κατὰ τὸ 1926 καταδείξῃ ὅτι ἡ πόλις ἔνεκα τοῦ ἀπαραιτήτου δι' αὐτὴν ποσίμου

ὔδατος δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ ἐγγύτατα ἀκριβῶς αὐτοῦ νὰ οἰκισθῆ, ἀφοῦ εἰς πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ὄρος Ἀγριελίκι καὶ τὸν δυτικὸν καθόλου τόπον τοῦ Πεδίου τοῦ Μαραθῶνος οὐδὲ μικροτάτη πηγὴ τοιοῦτου ὔδατος ὑπάρχει, οὐδὲ φρέαρ δὲ ἀκόμη ἦτο δυνατόν εἰς αὐτὸν νὰ ἀνορυχθῆ, πλὴν μόνον δι' ἐλαχίστην ποσότητα, κακὴν δὲ ποιότητα καθ' ἅπασαν τὴν ὑπώρειαν, ἥτοι καθ' ὅλην τὴν βορείαν τοῦ ὄρους πλευρὰν μέχρι καὶ τοῦ Βρανᾶ καὶ τῆς Αὐλώνας ὅπου ξηρότατον ὅλως διόλου εἶναι τὸ ἔδαφος. Ἦδη δὲ διὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐδὲ περὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηναίων ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῆ ποτε ὡς ἐκεῖ διήθεν στηθέντος, ὡς ἠξιώσῃ ποτε ἐρευνητῆς τις, πλὴν τῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες καθίστων τὴν πρότασιν ταύτην ἀπαράδεκτον, ὡς κατέδειξα ἐν τῇ κατὰ τὸ 1928 δημοσιευθείσῃ μελέτῃ μου.

Τὸ ὕδωρ τῆς ἡ πόλις εἶχε προχειρότατον, ἄριστον δὲ καὶ ἄφθονον πρὸ τῶν ποδῶν τῆς ἐν τῇ ρυακίου μικροῦ δίκην πηγῆ Μάτι, ἐν τῇ παρυφῇ τοῦ ἔλους, τὸ ὅποιον διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἦτο δυνατόν ἐκεῖ νὰ ὑπάρχη. Ἄπας ὁ τοῦ νῦν ἔλους χῶρος μέχρι θαλάσσης ἦτο τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως. Τὰ ἀποχετευτικὰ τοῦ Ἡρώδου ἔργα, ὡς ὠνόμασα τότε αὐτά, τὰ ὅποια ἀνεκάλυψα τὸ 1926 εἰς τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ἔλους μέρος παρὰ τὴν θάλασσαν, μοῦ ἔδιδαν τὸ δικαίωμα νὰ εἰκάσω τοῦτο ἀσφαλῶς τότε ἀκόμη. Καὶ νὰ διαπιστώσω δὲ συνάμα ὅτι ὄχι μόνον ἐπὶ Ἡρώδου, ὡς φαίνονται δεικνύοντα τὰ ἀντιπλημμυρικά του ἔργα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς κλασικοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους ἐλώδης δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀφεθῆ νὰ μείνῃ ἢ νὰ γίνῃ ὁ τόπος. Ἡ τάφος αὕτη ἦτο ἐν ἀληθείᾳ πραγματικῆ διῶρυξ εἰς ἣν καὶ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα εἰσήρχοντο διὰ νὰ καθιστοῦν αὐτὴν ἀσφαλῆ λιμενίσκον τῶν μικρῶν πλοιαρίων, προσδενομένων ἐκεῖ, ἐνῶ ὁ προλιμὴν θέσιν εὔρισκε πρὸ τῆς ἀκτῆς διὰ μόλου, ὅστις οὐδὲ σήμερον ἔχει ἐκλίπῃ ἐντελῶς, ὡς ἀλιεῖς μὲ ἐβεβαίωσαν.

Τὴν εἰκασίαν μου ἐκείνην κατέστησε, πιστεύω, ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν ἡ δαπάνη τοῦ δισεκατομμυριοῦχου τῆς Ἀμερικῆς τοῦλάχιστον, ἂν μὴ τῶν νέων Ἀθηναίων, τοῦ Ροκφέλλερ, χάριν ἐξυγείανσεως τοῦ τόπου ἀποστράγγις τοῦ ἔλους κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ἢ συντελεσθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον φθινόπωρον.

Ἄλλ' αὐταὶ ἀκριβῶς εἶναι αἱ λεπτομέρειαι, περὶ τῶν ὁποίων εἶπα ὅτι τὰ δέοντα ἔγραψα εἰς τὰ μνημονευθέντα δύο μου δημοσιεύματα.

Ἐδῶ δὲ τοῦτο μόνον ἔτι ἔχω νὰ προσθέσω, ὑπαγορευθὲν μοι ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦτον γενομένης ἀκολούθου παρατηρήσεως ἐν Μαραθῶνι, χάριν τῆς ὁποίας καὶ ἐκλήθην ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ παραστάτου μου προέδρου τῆς κοινότητος Νέας Μάκρης, διὰ νὰ μοι δώσῃ εὐκαιρίαν νὰ μελετήσω τὸ πρᾶγμα.

Ὁ ἐκπερσωθεὶς ὀκτακοσίων στρεμμάτων χῶρος τοῦ ἔλους, ἀπεδείχθη ἐμπεποτισμένος ἄλατος τῆς θαλάσσης, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπίδεκτος ἀμέσου τοῦλάχιστον καλλιέργειας, μολονότι δύναται καὶ αὕτη ἀργότερα νὰ ἐπιτύχῃ, λαμβανομένων πρῶτον μέτρων τινῶν ἄλλων θεραπείας τοῦ κακοῦ ἐπὶ τινὰ

χρόνον. Ἡ φθορὰ ὅμως τοῦ ἐδάφους ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ διὰ τοὺς ἐγγύτερον πρὸς τὴν μεγάλην διώρυγα, καὶ ὄχι τάφρον ἀπλῆν, κειμένους ἀγροὺς — περὶ τῶν ὁποίων εἶναι τώρα ὁ λόγος, διότι ὁ παρὰ τὸ ἔλος ἄλλος χῶρος ἔχει ἀγαθὴν γῆν καὶ διὰ τοῦτο καλλιεργείται ἤδη — μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ὑπάρξεως τῆς διώρυγος ὡς ἐσωτερικοῦ λιμένος τοῦ ἐπινείου, ὅστις ἐκ τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατά του ἐδέχετο, ὄχι δὲ βεβαίως ἔνεκα τῆς γλυκειάς ἐν τῇ παρυφῇ τοῦ ἔλους ἀναπηδώσης μεγάλης αὐτοῦ πηγῆς. Πραγματικῶς ἡ πηγὴ αὕτη ὅσον καὶ ἂν καὶ τὸ θέρος ἀκόμη καὶ τὸ φθινόπωρον εἶναι ἄφθονος καὶ οὔτε ἐλαττοῦται κατὰ τοὺς ξηροὺς μῆνας οὔτε αὐξάνει κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντιλαμβάνομαι τώρα, ἀποτελεῖ ὅμως ἀσθενὲς μόνον σχετικῶς ρυάκιον, περιλαμβανόμενον εἰς μικρὸν αὐλάκιον, διὰ νὰ ἐκρέυση εἰς τὴν ὀκτακόσια μόνον μέτρα ἀπέχουσαν θάλασσαν μὲ ἐλαφρὰν ἐπίσης κλίσιν. Ἡ τάφρος λοιπὸν ἢ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς κυριωτέρας αἰτίας τοῦ τέλματος δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ μεγάλη διωρυξὶς καὶ ἐπὶ προβλέψει ἀκόμη πλημμυρῶν μεγάλων ἔνεκα πολυομβρίας ἀσυνήθους, ὡς τοῦτο κατὰ καιροὺς παρατηρεῖται ἐν τῇ χώρᾳ. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰσέδυνεν, ἢ νῦν κάλλιστα σωζομένη καὶ καλῶς τὰ χεῖλη ἔχουσα στερεωμένα μὲ ὄραίας ρωμαϊκῆς κατασκευῆς τοῖχον ἑκατέρωθεν, πέραν σημείου τινὸς ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Τοῦτο δὲ θὰ συνέβαινεν ἐξάπαντος ἂν ἐπρόκειτο περὶ διοχετεύσεως ὑδάτων ἐκ τοῦ ἔλους, ὧν τὸ κύριον ποσὸν καὶ τὸ μόνον μᾶλλον, καθόσον τώρα βλέπω, παρέρχεται ὑπὸ τῆς μοναδικῆς πηγῆς Μάτι, καὶ ὄχι ὑπὸ ἄλλων τοῦ τέλματος ἀφανῶν. Ἡ πηγὴ δὲ αὕτη ἦτο, ὡς τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ὑπάρξεως τῆς παρ' αὐτὴν ἐντελῶς ἰδρυμένης πόλεως, ἢ κρήνη αὐτῆς, ἀληθῆς Ἐννεάκρονος καὶ πολὺ πλέον αὐτῆς ἴσως, πλὴν ἐὰν τὸ ὕδωρ τῆς συναλαμβάνετο ὀλίγον ὑψηλότερα εἰς τὸ στερεὸν νῦν παρ' αὐτὴν ἔδαφος τῆς ὑπωρείας. Διὰ τοῦ ἐδάφους τούτου διέρχεται σήμερον ὀλίγα βήματα ὑψηλότερον τῆς πηγῆς ἢ δι' ἐπιχωματώσεως ἐνταῦθα κατασκευασθεῖσα δημοσίᾳ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἢ ἐξ Ἀθηνῶν φέρουσα εἰς τὸν Μαραθῶνα.

Τὸ μνημονευθὲν ὅμως ἐπίνειον ἀπετέλει μικρὸν μόνον μέρος τοῦ νῦν — μέχρι χθῆς δηλαδὴ καὶ προχθῆς κυρίως — ἔλους. Ὁ λοιπὸς χῶρος ἅπας νοτίως αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ προάστειον τῆς πόλεως, τὸ κάλλιστον δὲ αὐτῆς προάστειον, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς θαλάσσης καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ γῆς ἐν γένει διὰ μίαν ὄχι αὐχμηρὰν ἐξοχικὴν περιφέρειαν τῆς πόλεως, παραπλευρῶς τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ μέρος τῆς πόλεως τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν· διότι καὶ τὰς λέξεις ἐπίνειον καὶ πόλις, δὲν εἶναι καμία ἀνάγκη νὰ λάβῃ τις ὡς διακριτικὰ δύο χωριστῶν ὄλως διόλου πραγμάτων ὀνόματα, ἀφοῦ ἢ πόλις ἐν γένει ἦτο παραθαλασσία, ἑκατοντάδας τινὰς μέτρων μόνον τῆς θαλάσσης ἀπέχουσα, ἢ καὶ ὀλιγώτερον ἴσως, διότι δὲν εἶναι διόλου πιθανὸν ὅτι ἡ τότε ἀκτὴ ἀπεῖχεν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τόσον ὅσον σήμερα. Ἡ ἀκτὴ πᾶσα σήμερον εἶναι ἀμμόχω-

στος, πρόχωμα δὲ ἄμμου κολοσσιαῖον καλύπτει αὐτὴν ὄλην σήμερον ἀπὸ τοῦ ἐπινείου ἀκριβῶς καὶ κατωτέρω πρὸς νότον. Ἐλεύθερον οὕτω μένει μόνον τὸ πρὸς ἀνατολὰς μέρος αὐτῆς τὸ ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ἀληθοῦς ποταμοῦ τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Χαράδρας ἀρχαία λεγομένης, καὶ ἀπωτέρω πρὸς τὴν στενὴν παραλίαν τοῦ μεγάλου ἔλους τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος καὶ τὴν Δρακονέραν. Ὁ λόγος δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἐδῶ μὲν ὑπήνεμον ὄλον γίνεται τὸ μέρος, ἔνεκα τῆς ἐπιπροσθούσης Κυνοσούρας καὶ αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ τῆς Δρακονέρας. Τοῦτο δὲ ἦτο καὶ ὁ μόνος κατὰ τῶν ἀνέμων καλῶς προστατευμένος μυχός, ὡς προανέφερα, τοῦ κόλπου τοῦ Μαραθῶνος, εἰς ὃν καὶ ὁ ἐκ τριήρων ἑξακοσίων στόλος τῶν Περσῶν εἰς ἕξ σειρὰς ἕξ ἑκατὸν τριήρων ἠδύνατο νὰ προσορμισθῇ¹ καὶ τὸν στρατὸν τῶν εἴκοσι ἢ τεσσαράκοντα χιλιάδων βαρέος πεζικοῦ καὶ ψιλῶν τοξοτῶν ἀνδρῶν του ν' ἀποβιβάσῃ. Ἐνῶ ὄλη ἢ λοιπὴ παραλία, εὐθὺς πρὸ πάντων μετὰ τὸ ἐπίνειον

¹ Πρβ. τὴν ὀλίγον γνωστὴν ἴσως, ἐξηκριβωμένην παρὰ στρατιωτικοῦ ἀνδρὸς μελέτην: Le général Arthur Boucher, La bataille de la Marne de l'antiquité, Marathon, d'après Hérodote, 1920. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ ἂν θεωρηθῇ «τυπικός», διὸ καὶ καταβιβάζεται ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος Ἀγγλοῦ κριτικοῦ τοῦ Ἡρόδοτου εἰς μόνον τετρακόσια, πάλιν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι μικρὸς τις καὶ ἀσήμαντος, προκειμένου περὶ μιᾶς ὑπερποντίου ἐκστρατείας τῶν Περσῶν, καὶ ταύτης μετὰ τὴν οἰκτρῶς τοῦ Μαρδονίου δύο ἔτη πρότερον ἀποτυχοῦσαν παρὰ τὸν Ἄθω. Δι' ἀμφοτέρων τῶν ἀποστολῶν τούτων, τῆς τοῦ Μαρδονίου καὶ τῆς τοῦ Δάτιδος μετὰ τοῦ Ἀρταφέρνης, ἐπεδίωκεν ὁ Δαρεῖος καὶ εὐρύτερους κατακτητικούς σκοποὺς ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα δὲ διὰ τῆς τοῦ Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρνης. Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην καὶ αἱ παρασκευαὶ τοῦ Δαρείου ἦσαν μεγάλαι (Ἡροδ. VI 48. 49. 94. 95). Πάντως θὰ ἦσαν ἀντάξια ἐνὸς μεγάλου κράτους καὶ οὕτε ὑπερβολὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ὁ Ἡρόδοτος λέγει (VI 95), ὅτι Δάτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἦγον μεθ' ἑαυτῶν «πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον». Ἄλλ' οἱ Πέρσαι ἐγνώριζαν βέβαια πολὺ καλὰ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι, καθ' ὃν κυρίως ἐγένετο ἡ ἐκστρατεία, ἠδύνατο νὰ παρατάξουν ὀκτώ ἕως δέκα χιλιάδας ὀπλίτας. Οἱ Πέρσαι ἠδύνατο νὰ προβλέψουν καὶ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἄμυναν τῶν Ἀθηνῶν. Ματαίως δὲν ἐσκευῶρον οἱ ἐν τῇ Περσικῇ ἀθλῇ φυγάδες Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰππίου (Ἡροδ. VI 94). Θὰ ἔπεμπον λοιπὸν οἱ Πέρσαι μόνον δέκα ἢ δώδεκα χιλιάδας περσικοῦ στρατοῦ τῆς γραμμῆς (βαρέος πεζικοῦ στρατοῦ) εἰς μίαν τόσον σπουδαίαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν; Ὁ Ἀγγλὸς στρατηγὸς Sir Frederic Maugice ὑπολογίζει τὸ βαρὺ πεζικὸν τῶν Περσῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαραθῶνος εἰς δύο «μεραρχίας», ἑκατέραν ἀνά δώδεκα χιλιάδας ἀνδρας (Πέρσας καὶ Σάκκας), πλὴν τοῦ ἀναλογοῦντος ἐννοεῖται πολυαριθμότερου σώματος τῶν τοξοτῶν. Πολεμικὰ πλοῖα οἱ Ἀθηναῖοι διέθεταν τότε μόνον ἑβδομήκοντα. (Ἡροδ. VI 132). Ἄλλ' οἱ Ἴωνες προηγουμένως εἶχον παρατάξει κατὰ τῶν Περσῶν 353 τριήρεις (Ἡροδ. VI 8) ἐν τῇ νήσῳ Λάδη τῇ παρὰ τὴν Μίλητον, ἄλλως δὲ τόσας θὰ εἶχαν βέβαια καὶ οἱ Πέρσαι ἐκεῖ, πάντως ὄχι πολὺ ὀλιγωτέρας τῶν 600, τὰς ὁποίας τοὺς δίδει ὁ Ἡρόδοτος (VI 9). Εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Μαραθῶνος ὁ Περσικὸς στόλος δὲν θὰ ἠρίθμει βέβαια ὀλιγώτερα τῶν ἐν Λάδῃ Ἴωνικῶν. Ἦγε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τῶρα ὁ Δάτις καὶ τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Αἰολεῖς (Ἡροδ. VI 98).

ἀκριβῶς (πρὸς νότον) γίνεται δυσπρόσιτος καὶ εἰς μεγάλα πλοῖα, διὸ καὶ πολὺ ὀλιγώτερον παρέχει ἀσφαλὲς ἀγκυροβόλιον εἰς τὰ μικρότερα ὡς ἦσαν τὰ ἀρχαῖα, οἱ δὲ βίαιοι πάντοτε σχεδὸν ἐνταῦθα ἄνεμοι ἐκβράζουσι μεγάλους ὄγκους ἄμμου εἰς τὴν καταμαστιγυμένην ὑπὸ ἀγρίων κυμάτων ξηράν.

Περὶ τὸ προάστειον λοιπόν, ἢ τὸ παραθαλάσσιον ἄλλως μέρος τῆς πόλεως, καὶ ἡ πόλις ἠδύνατο νὰ δείξῃ τὴν καλλιτέραν τῆς ὄψιν καὶ ὁ τόπος ὁ παρ' αὐτὸ νὰ θεωρηθῇ ὁ κάλλιστος ἀμέσως ἔξω τῆς πόλεως, ὅπως πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην κατεύθυνσιν ἔξω πάλιν αὐτῆς. Ἐσκέφθην διὰ τοῦτο ὅτι ὁ Ἑρῳδῆς βέβαια δὲν ἦτο ὁ πρῶτος, ὅστις μὲν κατὰ τὸν δεῦτερον αἰῶνα μετὰ Χριστὸν ἠσθάνθη τοῦτο. Κατὰ πάντας τοὺς ἀρχαίους αἰῶνας τῆς μεγάλης ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὄχι μόνον τῆς δόξης των, καὶ κατὰ πάντας ἔτι τοὺς προτέρους καὶ τούτων χρόνους καθ' οὓς αἱ μικροπόλεις τῆς Ἀττικῆς ὑπῆρξαν πρωτεύουσαι ἡγεμόνων καὶ ἤκμασαν βεβαίως διὰ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης χρησιμοποίησεως τῶν πόρων τῆς χώρας τῶν γεωργικῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν, ἀντελήφθησαν οἱ ἄνθρωποι ὅτι καὶ ὁ Ἑρῳδῆς ἀργότερα, ὅστις τόσον ἐβοήθησεν εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἢ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν φυσικὴν ὠραιότητα ἐξωραΐσιν τῶν τόπων τῆς γενειέρας του. Τὴν σκέψιν ταύτην μοῦ ἐνέβαλεν ἡ ἀναπαράστασις καὶ τῆς Πύλης ἀκόμη τῆς πρὸ ἐνὸς πετρώδους ἄλλως ἀπλοῦ ἀγροκτήματος ἢ βοσκημάτων καταυλισμοῦ κτισθείσης, ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ρηγίλλης, ὡς ἀνέφερα, Μάνδρας τῆς Γρηῆς σήμερον λεγομένης μεταξὺ Αὐλώνας καὶ Νοινός. Ἔτι βαθύτερον ὅμως ἀντιλαμβάνεται τις τοῦτο, νοερῶς ἀναπαριστῶν τὰ πολυτελῆ καὶ πολυάρθμα μνημεῖα, δι' ὧν ὁ Ἑρῳδῆς ἐκόσμησε τὸν τόπον ἐντὸς τοῦ σήμερον ἔλους παρὰ τὸ ἐπίνειον τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ βορειοανατολικόν του μάλιστα τμήμα θὰ ἦτο ἄλλως ἀνθυγιεινότερον καὶ ὡς τέλμα ἀκατοίκητον, ἢ τοῦλάχιστον ἀκαταλληλότατον πρὸς τοιαύτας ἐξωραΐσεις. Παρείχετο ὅμως πρὸς τοιαῦτα ἔργα τοῦτο ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὡς βεβαιούμεθα καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν σπουδαίων λειψάνων τῶν ἐν αὐτῷ Ἑρῳδεῖον μνημείων καὶ ὑπὸ τῶν λειψάνων ἔτι ἐνὸς ναοῦ γνησίων ἑλληνικῶν πιθανώτατα χρόνων. Τότε μάλιστα ἀκόμη περισσότερον πρὸς ὁμοίους σκοποὺς θὰ εἴλκε καὶ ὁ νῦν φύσει ὠραῖος καὶ δεινῶδης τόπος παρὰ τὸ νοτιοανατολικόν πρὸ πάντων τοῦ ἔλους κράσπεδον, ὅστις καὶ μᾶλλον θὰ ἦτο τῆς αὐτῆς πόλεως τὸ κάλλιστον παρὰ τὴν θάλασσαν τμήμα.

Πρὸς τὰς θέσεις ταύτας διὰ τοῦτο ἔστρεψα πέρυσι τὴν προσοχὴν μου. Καὶ εἰς τὴν ἀπόπειράν μου ἐδῶ, δι' ἀνασκαφῆς νὰ ἐξετάσω τὰ τοῦ τόπου, ἐπέτυχα ὡς πρὸς τὰ εὐρήματα ὅσον τοῦλάχιστον περιέμενα.

Εὐρῆκα δύο ἱερά ἀρχαῖα: τὸ ἐν Διονύσιον ἀσφαλῶς, τὸ δεῦτερον Διονύσιον καὶ αὐτὸ πιθανώτατα, μέγα ὅμως, τὸ ὁποῖον προσεχῶς ἴσως κατορθώσω νὰ ἐξακριβώσω πόσον μέγα ἦτο. Ὁ ληνὸς τοῦ ἐνὸς (τὸ πατητήρι τῶν σταφυλῶν κοινῶς), ἢ ἀρχαῖζουσα κεφαλὴ Διονύσου εἰς τὸ ἄλλο, μᾶς βεβαιώ-

νον περὶ τίνος ἐδῶ ἐπρόκειτο. Ἐνα νόμισμα ρωμαϊκὸν τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἐκ τοῦ πρώτου μᾶς βεβαιώνει καὶ περὶ τῶν χρόνων του.

Εἰς τὸ αὐτὸ πρῶτον ὁ μέγας εἰς τὴν γῆν βόθρος διὰ τὴν τέφραν βωμοῦ μετὰ τεμαχίων ὄσταριων, τῶν θυμάτων πάντως, δεικνύει ὅτι εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πολλοὺς μάλιστα αἰῶνας πρὸ τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν, τοῦ τέλους τούτου τῆς ἀκραιφνοῦς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, εἶχε προϋπάρξει ἱερὸν τῶν αὐτῶν θεῶν. Περὶ αὐτοῦ ἄλλως μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης χαραγμένη τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ὄχι ἀκεραία δυστυχῶς εὐρεθεῖσα ἐπιγραφή, ἣτις ὀμιλεῖ περὶ ἀνακαινίσεως τοῦ βωμοῦ ἐνταῦθα. Ἐνα δὲ μικρὸν καὶ κομψὸν ἀνάγλυφον Ἑρμοῦ καὶ Χαρίτων, ῥωμαϊκῶν χρόνων, τοῦτο ὅμως ἐξ ἄλλης τινὸς ἀδήλου θέσεως ἐνταῦθα προερχόμενον, δεικνύει ἴσως ὅτι καὶ ἄλλο τι ἱερὸν ἐκεῖ ὑπῆρχε, ἂν μὴ καὶ τῶν Χαρίτων ἴσως, τῶν ὁποίων ἄξιον θὰ ἦτο καὶ τὸ σημερινὸν ἀκόμη χαριτωμένον, αὐτόφυτον ἄλσος παρὰ τὴν ὀλίγα βήματα μόνον ἀπέχουσας ἀκτὴν τῆς ὠραιότητος Μαραθωνίας θαλάσσης.

Ἄλλὰ πόλις ὁμοῦ, μὲ τὴν ἀκρόπολιν της, ἐπίνειον, προάστειον, ἱερὰ καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα βεβαίως ὑπῆρξαν ἐνταῦθα ὅπως καὶ σήμερον, ἔρχονται τῶρα ὡς ἀπόδειξις καὶ ἄλλων πραγμάτων.

Ἐπειδὴ ἕγχοι νεκροταφείου ἀρχαίου τῆς πόλεως Μαραθῶνος δὲν ὑπάρχει οὐδαμοῦ ἐνταῦθα εἰς τὸν παρακείμενον εἰς αὐτὴν τόπον, νοτιῶς τοῦ ἔλους, στήλαι δὲ μόνον ἐπιτύμβια εἶναι τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος κάτωθεν τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ἀγριελίκι, ἐκεῖ βεβαίως δὲν ὑπῆρξε οὐδεμία πόλις ποτέ· ὁ μὲν Μαραθῶν ὡς πόλις, διότι ἡ θέσις αὕτη κεῖται πολὺ μακρὰν τῆς μόνης ἐνταῦθα ἀκροπόλεως τῆς ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθείσης ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς βραχώδους ῥάχεως τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀγριελίκι. Δὲν δύναται δὲ κανεὶς πλέον νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐδῶ που παρὰ τὴν ἀκρόπολιν ταύτην ἔκειτο ἴσως ἡ Προβάλινθος, διότι ἡ πόλις Μαραθῶν ἔπρεπε τότε νὰ κεῖται εἰς τὴν μόνην ὑπολειπομένην διὰ μίαν πόλιν θέσιν ἔξω τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τὴν προπεδιάδα αὐτοῦ, ἣτις δὲν εἶναι πλέον ὁ κυρίως Μαραθῶν. Ἡ Προβάλινθος λοιπὸν καλῶς τοποθετεῖται ἐκεῖ ὅπου ἀνωτέρω εἶπα, δυτικῶς τῆς Νέας Μάκρης καὶ εἰς τὸ Μετόχιον ἀκριβῶς τῆς Πεντέλης εἰς τοὺς ὑπερέχοντας ὀλίγον τῆς πεδιάδος καταφύτους καὶ εὐμοιροῦντας ὕδατος ἀγαθοῦ πηγῆς. Ἡ πόλις ὅμως Μαραθῶν, ὡς ἡ κυριωτάτη τῆς Μαραθωνίας χώρας εἶτε ἔδωκεν ὡς εἶπα εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομά της εἶτε ἔλαβε τοῦτο παρ' αὐτῆς, κατελάμβανεν ἀναμφιβόλως καὶ τὴν ἐπικαιροτάτην ἄμα διὰ τὰς συγκοινωνίας ἀπάσης τῆς χώρας θέσιν καὶ τὴν ἀσφαλεστάτην ἐνταυτῷ ὡς ἐκ τῆς ὀχυρωτάτης ἀκροπόλεώς της. Αὕτη εἶναι τὸ κραταιότατον ἐν γένει ὀχύρωμα τοῦ τόπου. Ἡ Προβάλινθος ἐλαχίστην ὀχυρωτικὴν σημασίαν ἔχει καὶ οὐδεμίαν συγκοινωνιακὴν, ὅπως ἀνέπτυξα τὰ περὶ αὐτῆς εἰς τὰ μνημονευθέντα δύο

δημοσιεύματά μου. Ἡ Νοινή κείται εἰς τὸ περισσότερον πάντων τῶν λοιπῶν ἀπόκεντρον καὶ πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης μέρος τῆς Μαραθωνίας χώρας, δὲν σώζει δὲ καὶ κανὲν ἴχνος οἰασθήποτε εἴτε ἀκροπόλεως εἴτε ὀχυρώσεως καὶ εὐρίσκεται ἐν τελείᾳ σχεδὸν πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἀνοδία. Ἡ Τρικορύνθος τέλος οὔτε τὸ πλεονέκτημα τῆς ἐγγύτητος τῆς θαλάσσης ἔχει ὅπως ἡ πόλις Μαραθῶν, καὶ ἄλλως δὲ μειονεκτεῖ ἔνεκα τοῦ πρὸ αὐτῆς πάντοτε ἐπικινδύνου ἔλους, τοῦ Μεγάλου ἔλους (καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῆ ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦτο πλησίον τοῦλάχιστον τῆς πόλεως Τρικορύνθου ἦτο ὀπωσθήποτε μικρότερον παρὰ τῶρα) καὶ διότι ἐπὶ μιᾶς μόνον ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸν Ὁρωπὸν ἔκειτο, ἀλλὰ καὶ ἀκρόπολιν ἔχει ἐπὶ τῶν βράχων τῆς μικρᾶς καὶ ἀσήμαντον μᾶλλον.

Ὅτι ἡ μὴ ὑπαρξίς τοῦ μικροῦ ἔλους ἐν Μαραθῶνι, ἣτις εἶναι βεβαία πλέον, ἔχει σημασίαν τινὰ καὶ διὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ἀνεφέρα ἀνωτέρω. Διὰ τὸν Μιλτιάδην μὲ τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ του στηριζομένην ἐξ ἀριστερῶν καὶ ἀνάγκην εἰς τὸ μικρόβουνον Κοτρῶνι, ἐφόσον ἡ δεξιὰ τῶν Περσῶν ἐστηρίζετο ἐξάπαντος εἰς τὸ Σταυροκοράκι, ἦτο ἀπαραίτητος βεβαίως πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερφαλαγγήσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἡ ὀχύρωσις ἐκ τῆς ἀριστερᾶς του πλευρᾶς, ὡς τὴν προφύλαξιν αὐτὴν ἐννοεῖ ὁ Κορνήλιος Νέπων, διὰ κοπῆς δένδρων εἰς τὴν ἐλαιόφυτον αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα χώραν, ἡ ὁποία γυμνὴ δένδρων μᾶλλον πρέπει πάντως νὰ ἦτο μόνον εἰς τὸν τόπον τῆς συγκρούσεως τῶν ἀντιπάλων στρατῶν. Ἄλλ' ἀπαραίτητος ὡσαύτως παρουσιάζετο ἡ τοιαύτη ὀχύρωσις — καὶ διὰ τάφρων ἴσως συγχρόνως — οὐχ ἦσσαν κατὰ τὴν δεξιὰν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ πτέρυγα. Ἡ ὑπερφαλάγγησις καὶ ἐντεῦθεν, κυρίως μάλιστα ἐντεῦθεν, ἠδύνατο νὰ εἶναι εὐκόλος εἰς τοὺς Πέρσας, διὰ κινήσεως ἂν μὴ τοῦ ἱππικοῦ των, τὸ ὁποῖον οὕτως ἢ ἄλλως δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ πάντως ὅμως τοῦ παρ' αὐτοῖς πολυαριθμοῦ σώματος τῶν ἰδίως τοξοτῶν, μαχητικοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ σημαίνοντος ἐν τῷ στρατῷ σώματος αὐτοῦ ἀντικαθιστῶντος τότε τὸ σημερινὸν πυροβολικὸν τρόπον τινά, ἀρχομένης τῆς μάχης, διὰ τῶν ἀπείρων χιλιάδων τῶν βελῶν του, τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ἐκτοξεύσῃ, καθ' ἕκαστον λεπτὸν τῆς ὥρας, ἂν ἡ δύναμις του ἦτο ἀναλόγως μεγάλη¹.

Ἄλλὰ τοιαύτην ὑπερφαλάγγησιν δὲν ἀπεπειράθησαν βεβαίως οἱ Πέρσαι, ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν τὰ καθέκαστα τῆς μάχης ἐκ τῆς ἀφηγήσεως

¹ Ἴδὲ Boucher, ἐνθα ἀνωτέρω ἐν σελίδι 25. Ὁ Γάλλος στρατηγὸς ὑπολογίζει τοὺς τόξα φέροντας Πέρσας (πεζοὺς τῆς γραμμῆς ἦτοι γεροφόρους) εἰς 48 χιλιάδας ἄνδρας ἐν ὄλῳ οἱ ὁποῖοι ἐντὸς ἐνὸς λεπτοῦ ἠδύνατο νὰ ῥίψουν 200 χιλιάδας «βολάς», δηλαδὴ βέλη. Ἄλλὰ καὶ μόνον εἰς 24 χιλιάδας ἄνδρας ἂν ἀνήρχετο σύμπας ὁ πεζικός τῶν Περσῶν στρατός, 100 χιλιάδες βέλη κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας δὲν θὰ ἦτο μικρὰ διὰ τοὺς ἀντιπάλους των ἐνόχλησις. Περὶ τῆς παρατάξεως τῶν Περσῶν διδασκόμεθα πολλὰ ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ τὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἔφερον, καὶ κατὰ τὴν θέσιν ἣν ἐν τῇ μάχῃ τὰ διάφορα σώματα κατελάμβανον.

τοῦ Ἡροδότου. Πρέπει λοιπὸν ἀράγε ἐκ τούτου νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δὲν εἶχε νὰ φοβηθῆ ὁ Μιλτιάδης καὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ στρατοῦ του πλευρᾶς τίποτε ἀπὸ μέρους τῶν Περσῶν, καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε τότε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀκριβῆ εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου Νέπωτος περὶ ὀχυρώσεως τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ ἐκατέρωθεν τῆς κατὰ μέτωπον παρατάξεώς του, ὅσον καὶ ἂν τίποτε περὶ τοιούτου μέτρον τοῦ Ἑλληνος στρατηγοῦ δὲν λέγει ὁ Ἡρόδοτος; Φαίνεται τοῦλάχιστον ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν εἰμὴ ὅτι ὀρθὰ εἶναι ὅσα ὁ Ρωμαῖος συγγραφεὺς μᾶς παρέδωκεν ἐκ πηγῆς ἀρχαιοτέρας βεβαίως, καλῶς πληροφορημένης, ἀρνούμενος αὐτά.

Καὶ ἡ θέσις τέλος τοῦ τεμένους τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεληθόντες ἐκ τοῦ ἄστεως εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς ἀποβάσεως τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἐστρατοπέδευσαν, ἔξάγεται τώρα, ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος, μετὰ μεγαλειτέρας ἀσφαλείας. Ἀφοῦ ἡ παράταξις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης ἀπείχε ὀκταστάδιον ἑλληνικὸν ἢτοι ἔν ρωμαϊκὸν μίλιον, ἔν καὶ ἡμισυ περίπου χιλιόμετρον, ἀπὸ τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ἡροδότου αὐθις, τότε ἡ σύγκρουσις τῶν δύο στρατῶν ἐπῆλθεν ἀκριβῶς περὶ τὴν θέσιν, ἣν κατέχει σήμερον ὁ Σωρὸς λεγόμενος, ἢτοι ὁ τυμβόχωστος τῶν Μαραθωνομάχων τάφος¹. Διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ δεδομένη τοῦ μεταίχιμιου μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν ἀπόστασις. Ἀλλὰ τότε καὶ τὸ Ἡρακλείον τοῦ Ἡροδότου, τὸ τέμενος τοῦ Ἡρακλέους, γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποῦ πρέπει νὰ θέσωμεν. Ἀρκεῖ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τοῦτο ὡς τόπος ἐκχυμνάσεως τῶν νέων ἐπὶ δύο ἔτη πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν τακτικὸν στρατὸν τῆς πόλεως τῶν δὲν ἦτο μὲν δυνατὸν νὰ εὐρίσκειται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ χώρου ὃν αἱ ἀρχαῖαι πόλεις κατελάμβανον, ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως· ἀλλ' οὔτε καὶ πολὺ μακρὰν αὐτῆς· διότι στρατῶνας βέβαια δὲν εἶχαν τὰ ἱερά τοῦ Ἡρακλέους πρὸς στρατωνισμόν ἐκεῖ τῶν ἐκχυμναζομένων ἐφήβων. Καὶ τότε κατὰ τὴν θέσιν τῆς ἐγγύς πόλεως Μαραθῶνος πρέπει νὰ ὀρισθῆ καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλείου αὐτῆς θέσις ὀλίγον τι ἀπωτέρω τῆς ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν ὑπωρείας καὶ εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τῆς γραμμῆς, ἣτις ἐκ τῆς πόλεως χαρασσομένη δύναται νὰ διασταυρωθῆ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν καθέτως

¹ Παραγνωρίζεται ἐντελῶς τοῦ Σωροῦ ἡ σημασία καὶ ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεώς του ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειωθέντι ἄρθρῳ ἐν JHS. Ἀλλὰ εἰς τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὀφειλόμενον ἄλλως εἰς παλαίμαχον Ἀγγλόν στρατηγὸν καὶ ἐπιφανῆ στρατιωτικὸν συγγραφεᾶ, ἐτοιμάζω ἀπάντησιν, ἣτις θὰ δημοσιευθῆ ἐλπίζω προσεχῶς. Λυποῦμαι νὰ εἰπῶ ὅτι τίποτε ἐν αὐτῷ δὲν εὐρίσκω ὑγιᾶς καὶ ὀρθόν. Πρόκειται περὶ μιᾶς τελείας πρώτον παρενοήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου παραδιδόμενων εἰς ἡμᾶς. Ἀλλὰ καὶ πᾶσι αἱ ἄλλαι παρατηρήσεις τοῦ Ἀγγλοῦ κριτικοῦ περιέχουσι μόνον ἐσφαλμένα πρᾶγματα, τινὲς δὲ καὶ προκαλοῦσι τόσον παρρησιαστικὴν τὴν ἀνασκευὴν ὅσον τραχίαια καὶ ἥκιστα δικαιολογημένη εἶναι καὶ τοῦ στρατηγοῦ κ. Maurice ἢ γλώσσα, προκειμένου περὶ τοῦ Ἡροδότου.

βαίνουσαν, πρὸς τὸν ἐν ὀκταστάδιον (ἦτοι περὶ τὰ 1500 μέτρα) ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἀπέχοντα Σωρόν.

Ταῦτα εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἐν Μαραθῶνι ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης μέχρι τοῦ τέλους τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ τῆς ἀρχῆς τούτου. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα σημεία ἔχει νὰ κατευθυνθῆ ἡ ἔρευνα αὕτη προσεχῶς ἐκεῖ. Καὶ πρῶτον ὡς σκέπτομαι πρὸς τὴν ἀναζήτησιν ἑνὸς βασιλικοῦ μεγάρου ἢ ἑνὸς ἀρχαϊκοῦ ναοῦ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως τῆς πόλεως Μαραθῶνος. Πρὸς περαιτέρω δὲ συγχρόνως ἐξερεύνησιν τοῦ ἐδάφους καὶ περὶ τὰ δύο μνημονευθέντα ἱερὰ τοῦ Διονύσου ἐν τῷ παραθαλασσίῳ αὐτῆς τμήματι νοτίως τοῦ ἐπινείου. Ἀλλὰ καὶ πρὸς καθαρισμόν ἑνὸς μυκηναϊκοῦ θολωτοῦ τάφου, ὅστις ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι νεωτέρα ἀσβεστοκάμινος, ὡς ἤθελε τις ὑποπεύσει, διότι καὶ ἄνευ ἀνασκαφῆς σχεδὸν βεβαίαν θεωρῶ τὴν ὑπαρξίν τοῦ πρὸς τὸν τάφον φέροντος «δρόμου». Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ζητήσω καὶ Τυρρηνικὰ ἴσως λείψανα παρὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως Μαραθῶνος, κατὰ σύστασιν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐν Λειψίᾳ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Bethe εἰκάζοντος τοιαῦτα λείψανα ἐκ τῆς παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ μαρτυρίας, ὅτι τὸ παλαιότερον ὄνομα τῆς Ἀττικῆς «Τετραπόλεως» ἦτο Ὑττηνία, ὅπερ περιέργον ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὸ «χοῦθ ἢ χοῦτ» τὸ σημαῖνον τέσσαρα¹ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Ἑτρούσκων - Τυρρηνῶν τῆς Ἰταλίας, τῶν γνωστῶν καὶ ἐκ τοῦ Ἡροδότου Πελασγῶν τῆς Λήμνου, παλαιῶν κατοίκων καὶ τῆς Ἀττικῆς. Κατεῖχον μάλιστα οὗτοι καὶ τὴν ὑπὸ τὸν Ὑμητιόν, εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἀθηνῶν, χώραν, ὡς ὁ Ἡρόδοτος πάλιν παραδίδει (ἐν VI 137), καὶ ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Ἀθηναῖοι βία τοὺς ἐξέβαλον, ἀδίκως μὲν, καθὼς παραλαμβάνων ἐκ τοῦ Ἐκαταίου ἀφηγείται ὁ Ἡρόδοτος, διότι ἐφθόνησαν αὐτοὺς διὰ τὴν καλῶς καλλιεργηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων τούτων γῆν, ἣν οἱ ἴδιοι εἰς αὐτοὺς ἔδωκαν ὡς ἀντιμισθίαν διὰ τὴν κρίσιν τῶν καὶ σήμερον ἐν τοῖς λειψάνοις των σωζομένων πελασγικῶν τειχῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Δικαίως δέ, καθὼς διετείνοντο οἱ Ἀθηναῖοι, διότι παρηνώχλουν οἱ Πελασγοὶ τὰς θυγατέρας των, πορευομένας ἐπὶ ὕδωρ εἰς τὴν ἐν τῷ Ἴλιῳ τότε κρήνην τῆς πόλεως. Τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἀπέκτησε πρὸ χρόνων ἐπιγραφὴν ἐκ Λήμνου μὲ ἑλληνικὰ μὲν γράμματα γεγραμμένην, εἰς γλῶσσαν ὅμως «Πελασγικὴν» ἀκατάληπτον σήμερον, ὅποια παραμένει ἔτι καὶ ἡ Ἑτρούσκικῆ. Ἀνασκαφὰς σπουδαίας ἐνήργησαν πρὸ διετίας ἐν τῇ «πελασγικῇ» Λήμνῳ, οἱ Ἴταλοι ἀρχαιολόγοι.

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

¹ Ἡρνήθη μολαταῦτα τὴν συγγένειαν τῶν δύο λέξεων ὁ μέγας πρὸ διετίας ἀποθανὼν ἱστοριοδίφης Ἐδουάρδος Μέιερ ἐν τῇ νεωτάτῃ ἐκδόσει τῆς ἑαυτοῦ Ἱστορίας τῆς Ἀρχαιότητος.

3. ΕΡΕΥΝΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΔΥΤΙΚῃ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ συνέχισις τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐργασιῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 ἐσκόπει νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις ἡμῶν ὡς πρὸς δύο κυρίως θέματα. Πρῶτον νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὄρεινῶν κυρίως φρουρίων, ἅτινα τὸ πρῶτον νῦν γίνονται γνωστά, καὶ δεύτερον νὰ ψηλαφήσῃ τὸ ἔδαφος πρὸς εὐρεσιν πεδινῶν συνοικισμῶν παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα, ἐχόντων ἐνδεχομένως σχέσιν πρὸς τὸν ἐμφύλιον μεταξὺ Πομπηίου καὶ Καίσαρος πόλεμον, διεξαχθέντα αὐτόθι μεταξὺ τῶν ἀντιστρατήγων τῶν τῷ 48 π. Χ.

Καὶ φρούρια μὲν ἐπιστώθησαν δύο πρὸς Β τοῦ χωρίου Βελίστι (νῦν Ἀσπροῦλα) παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλιάκμονος (μεταξὺ Λιαψίστι, νῦν Νεαπόλεως, καὶ Χρουπίστης, νῦν Ὀρεστικοῦ Ἄργους) πλησίον τοῦ ἐκκλησιδίου καὶ τοῦ ἁγιάσματος τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐπὶ δύο βράχων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἐν δὲ εἰς τὴν θέσιν Πόρτες τῶν Σερβίων καὶ ἐν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος λόφον παρὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Κοζάνης Σερβίων.

Ὡς πρὸς τοὺς πεδινοὺς συνοικισμοὺς ὑπῆρχεν ἡ ἱκανῶς ἀσφαλῆς πληροφορία, ὅτι, πλὴν τῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ παραποτάμου Μυρικού νοτιῶς τῆς Ἐρατύρας (Σελίτσης) ἀνασκαφειῶν μᾶλλον ἢ ἥτιον δύο πυρποληθειῶν τῷ 48 π. Χ. κωμῶν, εἶχον εὐρεθῆ καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος παρὰ τὸ χωρίον Σιαρμπάδες (νῦν Βαλανιδιά) κεκαυμένοι δημητριακοὶ καρποί. Μετέβην λοιπὸν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀνέσκαψα εἰς τρεῖς θέσεις παρ' αὐτό: Πρῶτον ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἔνθα εὗρον παρὰ τὴν ἐκκλησίαν λείψανα πηλοκτίστων κτισμάτων, δεξαμενῆς μὲ κουρασάνι καὶ μεταξὺ τοίχων σωρὸν κεκαυμένου σίτου καὶ ξύλα λεύκης κεκαυμένα, χονδρὰς δὲ κεράμους παλαιάς. Δεύτερον πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας πλησίον εἰς θέσιν Ρουγκατσάρια παρὰ τὴν αὐτόθι ὁδόν, ἣτις ἄλλοτε θὰ ἦτο σπουδαία ἀρτηρία, μεταξὺ Καστορίας καὶ Γρεβενῶν, ὡς δεικνύει ἡ κοίλη ἐκ τῆς μακρᾶς καὶ συχνῆς χρήσεως διαμόρφωσις τοῦ ἔδαφους, εὗρον τάφους, οἵτινες ὅμως εἶναι τουρκικοί, παρὰ τὴν ἔλλειψιν Τούρκων εἰς τὰ ἐγγὺς χωρία ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς τελευταίας ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Ἡ πίστωσις τῆς τουρκικῆς προελεύσεως τῶν τάφων ἐγένετο ἐκ τῆς λοξῆς κοιλότητος τοῦ ἀργιλώδους ἔδαφους ὑπὲρ τὸν νεκρόν, προερχομένης ἐκ τῶν λοξῶν σανίδων, τὰς ὁποίας οἱ Τούρκοι θέτουσιν ὀρθίως λοξῶς διαγωνίως ὑπὲρ τὸν θαπτόμενον ἄνθρωπον, καὶ αἵτινες κωλύουσι τὰ χῶματα νὰ πιέζωσιν αὐτόν, στερεοῦσι δ' αὐτὰ οὕτω, ὅταν καὶ ἡ φύσις αὐτῶν ἐπιτρέπη τὴν τοιαύτην στερεὰν σύμπηξιν, ἀδιάλυτον καὶ μετὰ τὴν σῆψιν τῶν σανίδων. Ὡς σήματα εἶχον οἱ τάφοι ὀρθίους μεγάλους ἀκατεργάστους λίθους, ἓνα μὲν κατὰ τὴν κεφαλὴν, ἕτερον δὲ κατὰ

τοὺς πόδας. Παλαιότεροι καὶ χριστιανικοὶ εἶναι οἱ παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ χωρίου εὐρεθέντες ἄλλοτε τάφοι.

Τρίτον ἔσκαψα πρὸς Β τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου «ἑστὶς μηλῆς» ἐν μέσῳ ἀμπέλων καὶ καταφύτων κτημάτων καὶ εὖρον ἀσβεστόκτιστα ἑρείπια, ἴσως βαλανείου, καὶ ἀραιὰ ὕστερα ἑλληνιστικὰ ὄστρακα καὶ terra sigillata.

Ἄλλην σκαφήν ἔκαμα πρὸς νότον τῆς Κοζάνης παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Μπάν(ι)τσα (νῦν Ἄνω Κώμη) ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλία. Τὸν τόπον τοῦτον εἶχα ἐπισκεφθῆ καὶ πέρυσιν καὶ ἀνέφερα αὐτὸν εἰς διαφόρους ἐκθέσεις μου (πρβλ. Καρο, *Archäol. Anzeiger* 1932, σ. 155). Ὁ λόφος ἔχει κανονικὸν σχῆμα κολούρου κώνου καὶ πιστεύω, ὅτι ἐσχηματίσθη τεχνητῶς δι' ἀποτομῆς τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. Ὡσαύτως πιστεύω, ὅτι παρὰ τὴν νοτίαν καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λόφου τὸ ἔδαφος ἐβαδύνθη τεχνητῶς ἀπομακρυνθέντος τοῦ ἄλλοτε πιθανῶς σκληροῦ πῶς κρητιδικοῦ ἐδάφους (τοιαύτη εἶναι ἡ συνέχεια περαιτέρω), ἵνα ἀναδειχθῆ ὑψηλότερος ὁ λόφος. Ἡ βάθυνσις αὕτη ὄντως εἶναι ταπεινότερα τοῦ πέριξ χώρου καὶ παρεμφερῆς πρὸς τὰς πέριξ τῶν τειχῶν τῶν ὄχυρῶν πόλεων τάφρους. Τὰ χῶματα καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου ἀλλὰ περισσότερον πέριξ αὐτοῦ ἐν τῇ κοίλῃ ταινία εἶναι πλήρη ὄστράκων ἑλληνιστικῶν, ἐν οἷς κύλικες μετ' ἐμπιέστων κοσμημάτων ἐντός, σκύφοι, μετ' ἀναγλύπτων κοσμημάτων φύλλων, οἴναριδων, ἀνθῶν, πλεγμάτων κτ. καὶ παραστάσεων ἀνθρώπων ἰσταμένων ἢ καθημένων, καὶ πόλεως (ἐπάλλξεις τειχῶν καὶ λείψανα γραμμάτων) πιθανῶς (Ἰλίου πέρις); λαβὴ ἀγγείου φέρει ἄνω ἀπόφυσιν πρὸς στήριξιν τοῦ ἀντίχειρος κατὰ τὸν χειρισμὸν καὶ προέρχεται ἐξ ἀγγείου ὁμοίου πρὸς ἄλλα εὐρεθέντα ἐν Φλωρίνῃ. Πάντα ταῦτα δεικνύουσιν, ὅτι ὁ τόπος κατοικεῖτο κατὰ τὸν α' π. Χ. αἰῶνα, εἰς ὃν ἀνάγονται καὶ αἱ κῶμαι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἡ πόλις τοῦ λόφου τῆς Φλωρίνης.

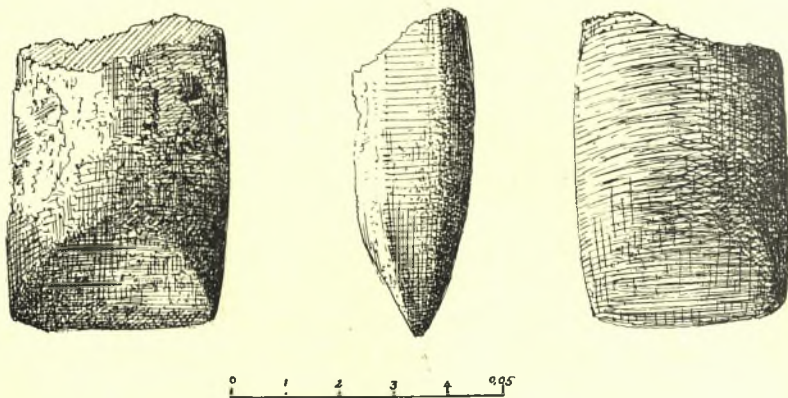
Ἡ σκαφή ὅμως ἐν τῇ περὶ τὸν λόφον γεωργουμένη ταινία ἀπέδωκε καὶ ἡμισυν πέλεκυν μελανοτέφρου λίθου λελεασμένον (*εἶκ. 1*) προερχόμενον δ' ἐκ χρόνων πολλῶ παλαιότερων καὶ ἐκ τόπου ἢ τοῦ αὐτοῦ — ὄστρακα ὅμως ἀντίστοιχα δὲν εὖρον — ἢ ἄλλοθεν κομισθέντα ποτέ.

Δοκιμαστικὰ ὀρυγμάτων ἐγένοντο καὶ ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ πέριξ. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ λόφου πρὸς δυσμὰς τῆς ἐκκλησίας ἠρευνήθη ἔπαρμα τοῦ ἐδάφους ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κατευθυνόμενον πρὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐσχηματισμένον ἐκ πυρποληθέντος κτίσματος ἐκ πλίνθων ὀμῶν καὶ ξύλων. Αἱ πλίνθοι διαλυθεῖσαι ἐσχημάτισαν τὸ ἐξόγκωμα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Ὑπὸ στρώμα κεράμων συντετριμμένων ἦσαν μεγάλοι ἄνθρακες καὶ τέφρα καὶ πολλοὶ πίθοι τεθραυσμένοι μετ' ἐπιπέδου ἢ μὴ ἐπιπέδου χείλους εἰς βάθος 1 1/2 μ.

Εἶναι δύσκολον νὰ εἶπω τι ἀσφαλὲς περὶ τοῦ κτίσματος τούτου, τοῦ ὁποίου τὰς γραμμάς δὲν ἠδυνήθη νὰ καθορίσω ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως λιθίνων

θεμελίων καὶ μόνον τὸ ἐπίμηκες σχῆμα ὑποσημαίνεται. Πέριξ αὐτοῦ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ λόφου ἔχει ἐλάχιστα χρώματα κινητὰ καὶ σποραδικὰ ὄστρακα ἑλληνιστικά ἐκ τῶν καταλεθθέντων ἀνωτέρω. Ἄν ποτε εἶχεν ὁ λόφος τεῖχος πλινθόκιττον ἀφανισθὲν πρὸ πολλοῦ, θὰ ἠδύνατό τις νὰ δεχθῆ, ὅτι τὸ κτίσμα ἦτο φυλακτήριον, οἱ δὲ πύθοι περιεῖχον τροφὰς στερεὰς ἢ ὑγρὰς, ἐν οἷς καὶ ὕδωρ.

Κατὰ τὴν κοίλην πέριξ τοῦ λόφου ταινίαν ἦνοιξα τάφρους τινάς, ἀναζητῶν θεμέλια εἰς τὰ κεκινημένα βαθέως καὶ πλήρη ὄστράκων χρώματα. Ἄλλὰ ἐνῶ πρὸς ἀνατολὰς ἔκιντο ἐπιπολῆς λελυμένοι λίθοι τινὲς μεγάλοι εἰργασμένοι (εἰς πλινθόμορφος, δύο τριγωνικοὶ μετ' ὀπῆς ἑκάτερος) αἱ τάφροι μου αὐτόθι ὡς καὶ νοτίως τοῦ λόφου οὐδὲν θεμέλιον συνήντησαν οὔτε καὶ

Εἰκ. 1. Πέλεκυς λίθινος. τόπος εὐρέσεως: Ἄνω Κώμη (Μπάνιτσα) Κοζάνης.

στρώματι πυρκαϊᾶς ὡς ἐπὶ τοῦ λόφου. Δὲν πιστεύω ὁμως ἀκόμη, ὅτι ἦτο δυνατὸν αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων νὰ ἦσαν διὰ πλεγμάτων καὶ πηλοῦ ἄνευ τουλάχιστον λιθίνης βάσεως. Εὐλόγον εἶναι νὰ ἀναμένωμεν τὰς οἰκίας ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν παρὰ τὴν Ἐράτυραν κωμῶν, ἀφ' οὗ τὰ ἀγγεῖα συγχρονίζονται, γεωγραφικῶς δ' οἱ τόποι εἶναι ἐγγὺς ἀλλήλων. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ὑπὸ τῶν ἐρειπίων κατὰ τὸν ΝΔ πόδα τοῦ λόφου, αἵτινα ἀνήκουσιν εἰς βαλανεῖον, ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον ὠνομάζετο Μπάνιτσα (balneum balineum, βαλανεῖον) πρὶν ὀνομασθῆ ἑσχάτως διὰ τοῦ μὴ ὀνόματος Κώμη (Ἄνω, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παρακειμένην Κάτω Κώμην - κάτω Μπάνιτσαν). Τὸ βαλανεῖον τοῦτο εἶναι ἀσβεστόκτιστον, ἀπεκάλυψα δὲ μέρος τοῦ ὑποκαύστου, ἐσχηματισμένου διὰ μεγάλων πηλίνων τετραγώνων πλακῶν ἐπὶ κιονίσκων ἀποτελουμένων ἐκ σπονδυλίσκων ἐκ μαλακοῦ λίθου. Σωληνῆς τινες πήλινοι μικροὶ καὶ μικρᾶς διαμέτρου ἀνήκοντες πιθανῶς εἰς τὸ βαλανεῖον τοῦτο εὐρέθησαν ἄλλοτε ἐνταῦθα που ὑπὸ χωρικῶν καὶ παρέδωκά τινες εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Κοζάνης πρὸς φύλαξιν.

Εἰς τὴν αὐτὴν βιβλιοθήκην κατέθηκα καὶ κακότεχνον ῥωμαϊκῶν χρόνων μαρμάρινον ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν (μέγ. ὕψ. 0.18. πλ. 0. 19) ἑλλιπὲς ἄνω, εὐρεθὲν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐσπερινὴν διάβασίν μου ἐν τῷ χωρίῳ Γκόμπλιτσα (νῦν Κρόκος) πρὸς νότον ἐγγυὲς τῆς Κοζάνης καὶ προερχόμενον πιθανῶς ἐκ Καισαρείας. Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Μακαρώνας μοι ἔστειλε τὴν ἑξῆς περιγραφὴν :

... Εἰκονίζει τὸ κάτω ἥμισυ μορφῆς φερούσης βραχὺν χιτῶνα (ὑπὲρ τὰ γόνατα). Ἐκατέρωθεν τῆς μορφῆς ἐπιγραφή :

	ΡΙΩ	
	ΤΡΑ	
*	ΟΟΚ	[Θεόδωρ;]ος κ[αι
ΛΙΠ	ΠΟC	Φί]λιπ-πος
ΕΜΟ	ΝΕΥCΑ	κηδ]εμο-νεύσα -
ΝΤΕCΑ	ΝΕΘΗ	ντες. Ἄ-νέθη -
ΚΕΘΕΩ	ΔΩΡΟC	κε Θε(ό) -δωρος.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΔΩΝΗΣ

Μικρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐφετινὴ ἀνασκαφὴ τῆς Δωδώνης περιορισθεῖσα κυρίως εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς περὶ τοὺς ἀνασκαφέντας πέρουσι χώρους τῆς προϊστορικῆς ἐπιχώσεως. Κατ' αὐτὴν εὐρέθησαν λείψανα μικροῦ τετραγώνου κτιρίου καὶ τινα κινήτὰ εὐρήματα περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

Οὕτω κατὰ τὴν νδ γωνίαν τοῦ μικροῦ ναῖσκου Ζ (πίν. 1) ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια οἰκοδομήματος Η ἐκ μεγάλων δόμων ὄχι πλήρως εἰργασμένων, τοῦ ὁποίου αἱ τέσσαρες πλευραὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις 4.65 μ. καὶ ἀποτελοῦν τετράγωνον κτίσμα, χρησιμεῦον ἴσως ὡς βάθρον ἀναθήματός τινος ἢ ὡς θεμέλια βωμοῦ.

Κατὰ τὴν β. πάλιν πλευρὰν τοῦ μικροῦ ναῖσκου εὐρέθη τάφος συλημένος, ῥωμαϊκῶν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χρόνων. Αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ἀποτελοῦντο ἐκ μεγάλων πλακῶν, αἱ μὲν στεναὶ ἀ. καὶ δ. ἐκ μιᾶς ἐκάστη, αἱ δὲ μακρᾶι ἐκ δύο. Ὑπεράνω τῆς β. μακρᾶς πλευρᾶς ἦτο κτισμένος τοῖχος διὰ μικρῶν λίθων. Ὁ τάφος ἦτο πλήρης χωμάτων τῆς γύρω ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία περιεῖχε πλείστας μολυβδίνας ἐπιγραφάς. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὴν σύλησιν αὐτοῦ ἐπληρώθη πάλιν διὰ χωμάτων, διὰ τοῦτο οὐδὲν κτέρισμα ἐν αὐτῷ εὐρέθη, ἐλάχιστα δὲ ὀστᾶ. Ἔχει μῆκος 3,15 μ. καὶ πλάτος 1,85 μ. καὶ περιεῖχε πιθανῶς πλείονας τοῦ ἑνὸς νεκρούς.

Τοῦ δὲ πρὸς ἀ. τοῦ μικροῦ ναῖσκου μεγάλου τετραγώνου κτιρίου Ε διηυκρινίσθησαν ὄρισμένα λεπτομέρεια. Οὕτω, ὅπως καὶ εἰς τὴν περυσινήν

Εἰκ. 1. Κορμὸς μαρμαρίνου ἀγάλματος ἀρχαϊκῆς κόρης.

ἄλλο τι πρὸ τοῦ στήθους. Ἔφερε χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τοῦ ὁποῖου δύο ἄκρα ἀναδιπλούμεναι καταπίπτουν ἔμπρὸς σχηματίζουσαι ζητοειδῆ κράσπεδα διακοσμητικά, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγουν πυκνότεναι ἀλλεπάλληλοι πτυχαὶ τοῦ λεπτοῦ φορέματος ὕψ. 0,26. Τῶν μελῶν τοῦ σώματος διακρίνεται μόνον μικρὸν τμήμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

Εἶναι ἐκ τῶν ἐλαχίστων μαρμαρίνων γλυπτῶν, τὰ ὁποῖα εὗρέθησαν ἐν Δωδώνῃ καὶ τοῦτο μικρὸν. Μὴ ὑπάρχοντος μαρμάρου ἐκεῖ ἦτο πολὺ δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ μετακομισθοῦν μεγάλα ἀγάλματα ἕνεκα τοῦ δυσπροσίτου καὶ δυσβάτου τῆς χώρας.

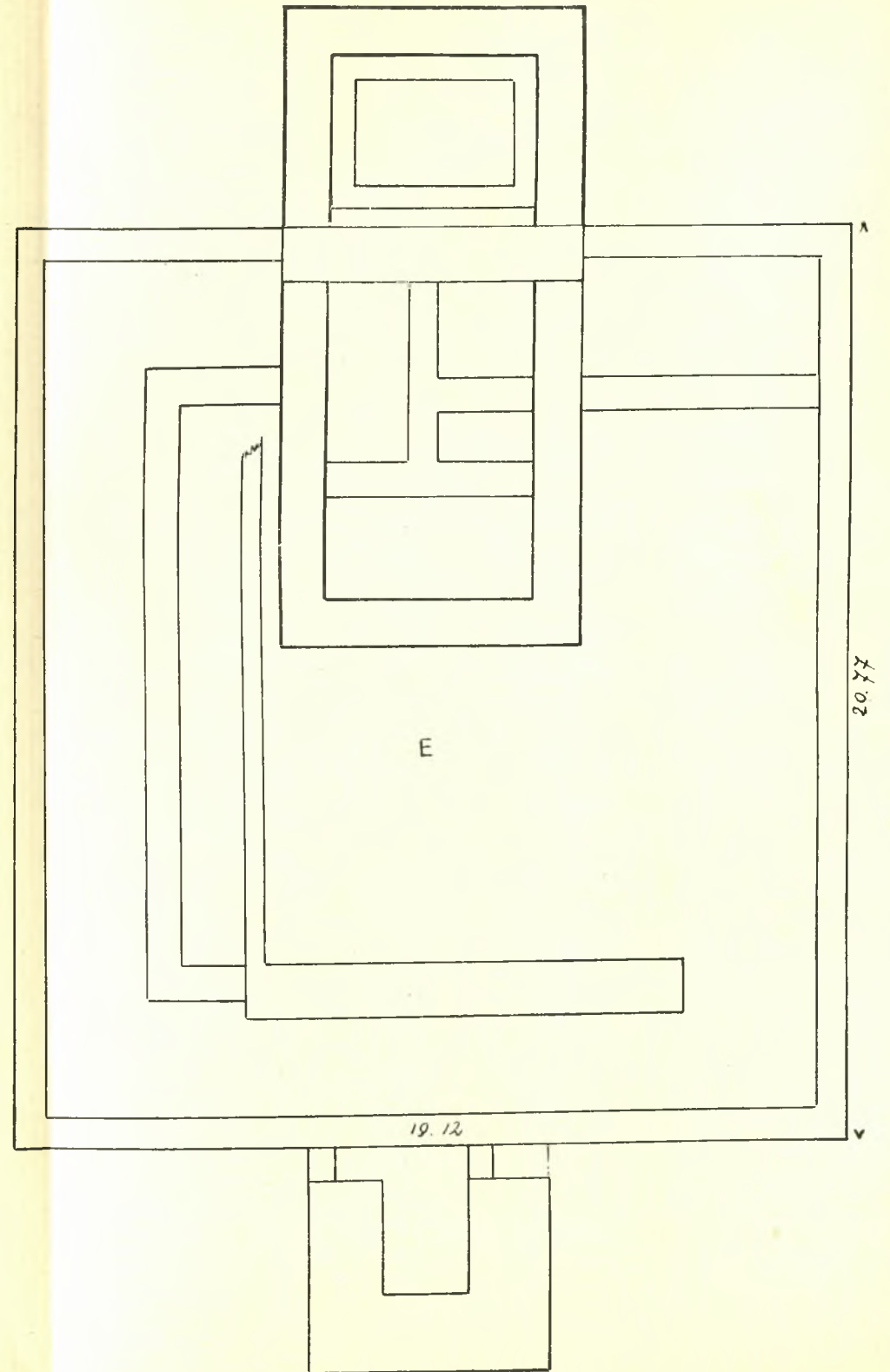
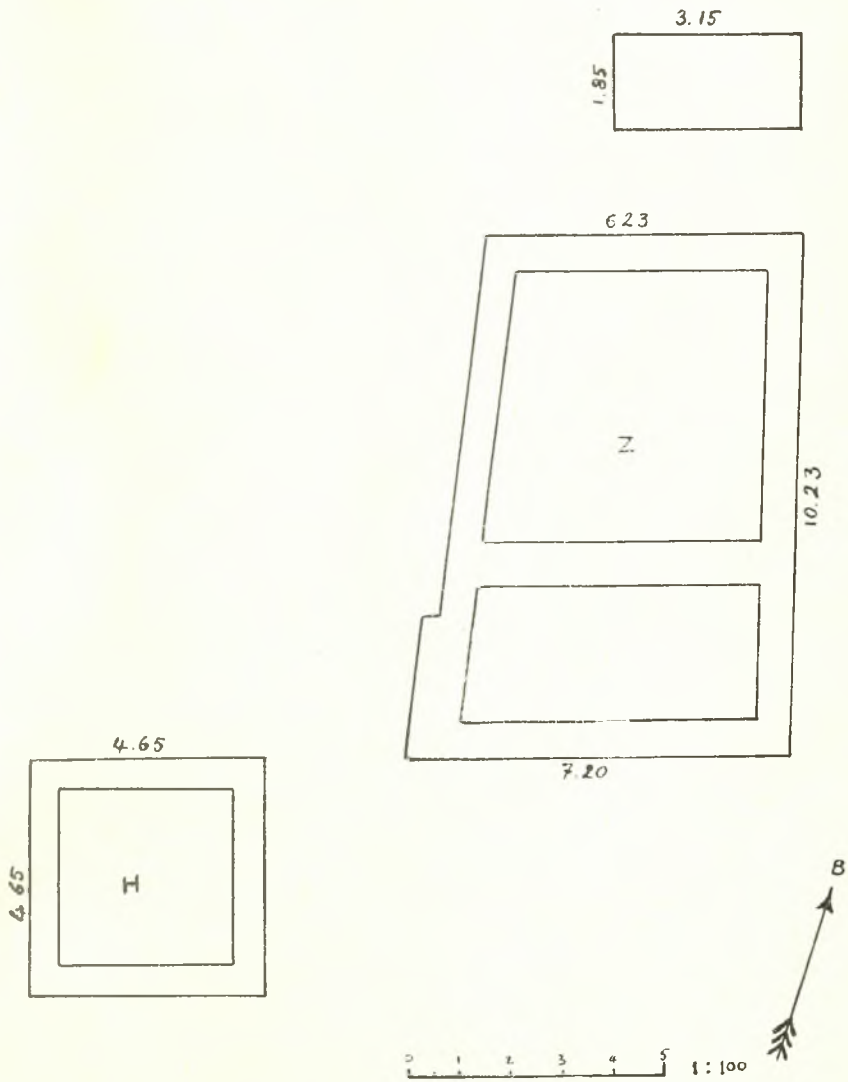
Εἰκ. 2: Τμήμα μαρμαρίνου ἀνθεμίου ἀκροκεράμου ὕψ. 0,18 μ. Εὗρέθη ἐπίσης πλησίον τοῦ ρωμαϊκοῦ τάφου. Ἐκ τῶν μορφῶν του καὶ τῆς ἀραιᾶς διατάξεως τῶν φύλλων τὸ ἀνθέμιον ἀνήκει εἰς τὸν δ' π. Χ. αἰῶνα.

Εἰκ. 3: Ἐκ τῶν ἐν τῇ εἰκόνι πάντων χαλκῶν ἀντικειμένων ἀναφέρω τὴν μικρὰν πόρπην ἀρ. 2, ἣτις ἔχουσα διάτρητον τόξον εὗρέθη ἐν τῇ ἄκρῳ πόλει, ὅπου ἐγένετο δοκιμαστικὴ σκαφή, ἣτις ἐγκατελήφθη, ἵνα ἐπαναληφθῇ κατ' ἄλλην χρονικὴν περιόδον, ὅποτε θὰ εἶναι εὐκολωτέρα ἢ ἐργασία εἰς τὸ σκληρότατον ἔδαφος. Αἱ ἄλλαι εἰκονιζόμεναι πόρπαι εἶναι γνωσταὶ καὶ ἐκ προηγουμένων ἀνασκαφῶν, ὡς καὶ αἱ λαβαὶ καὶ οἱ ἥλοι. Ἀξιοσημεῖωτοι οἱ λεοντόποδες ἀρ. 4 καὶ 8, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ δεύτερος λήγει ἄνω εἰς ἀνθέμιον.

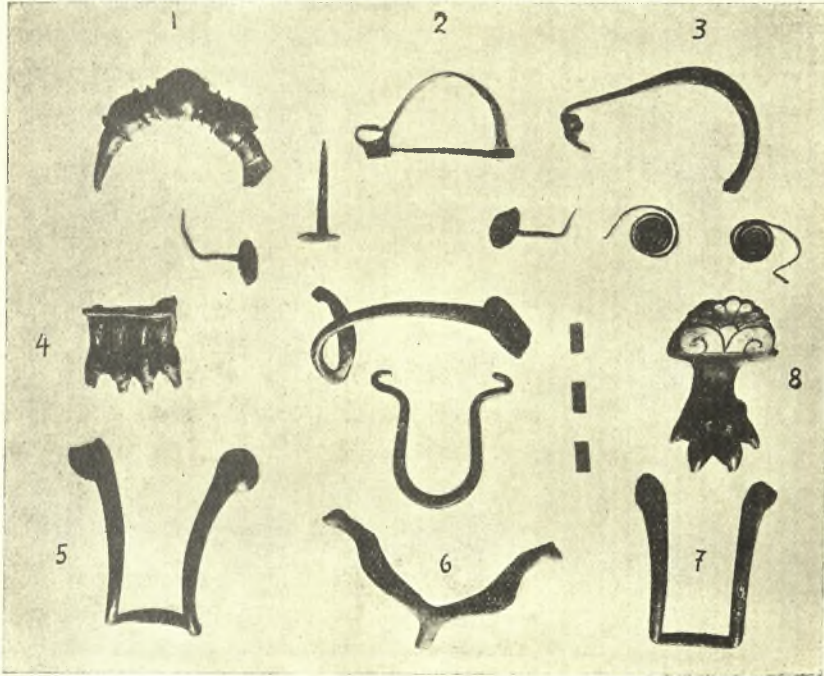
Εἰκ. 2. Μαρμαρίνου ἀνθεμίου ἀκροκεράμου.

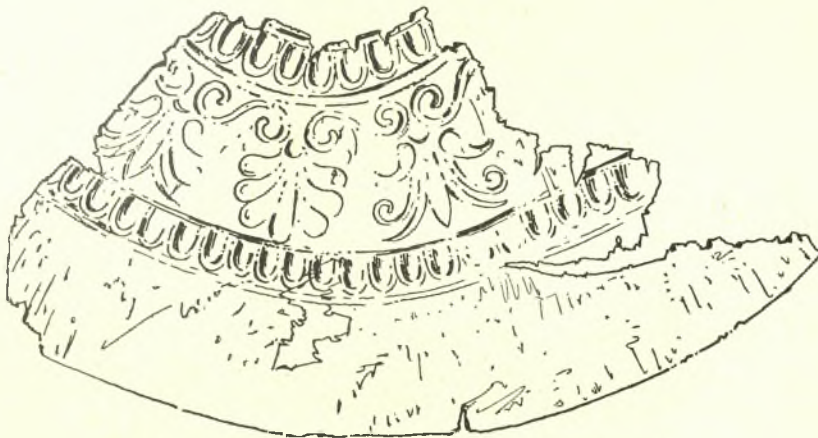

ΣΧΕΔΙΟΝ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΔΩΔΩΝΗΣ 1932

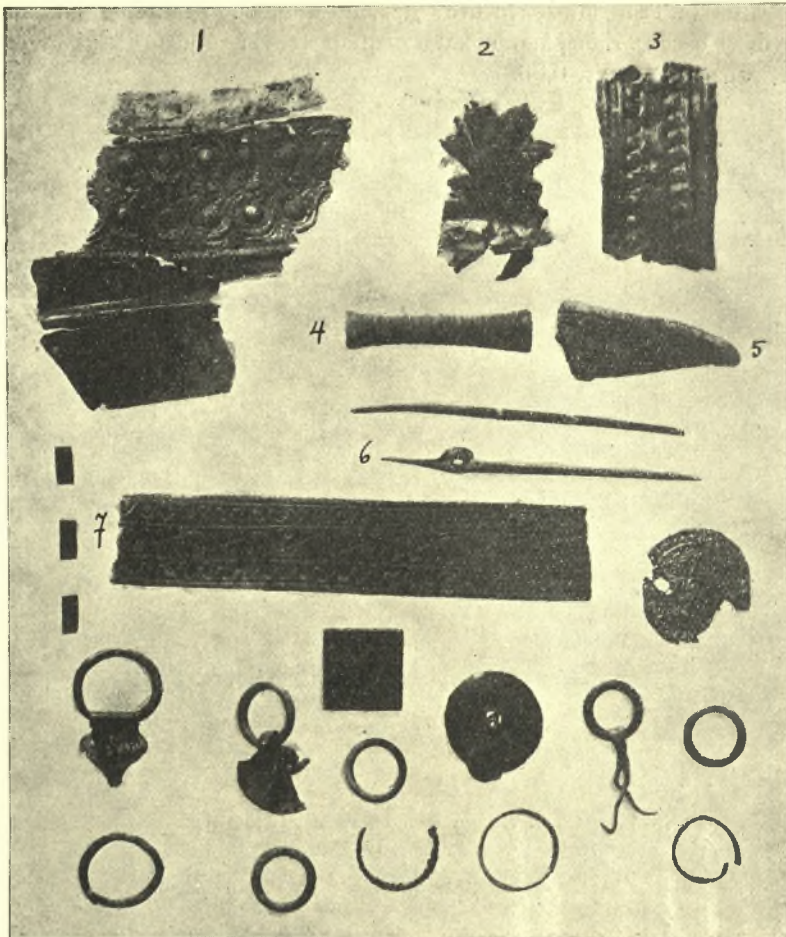
Εικ. 4: Τεμάχιον λεπτοτάτου χαλκοῦ ἑλάσματος ἐκ κύκλου ἐπενδύοντος ξύλινόν τι σκεῦος. Ζώνη λωτῶν καὶ ἀνθεμίων κοσμεῖ τὸ μέσον περίπου μεταξὺ φῶν. Μῆκ. 0,12 πλάτ. 0,06.

Εικ. 3. Χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐκ Δωδώνης.

Εικ. 4. Χαλκοῦν ἑλάσμα μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων.

Εἰκ. 5. Χαλκᾶ ἀντικείμενα ἐκ Δωδώνης.

Εἰκ. 5: Ἄρ. 1. Χαλκοῦν ἔλασμα μὲ ἔκτυπα κοσμήματα πλοχμοῦ περι-
κλείοντος ἀνθέμια.

Ἄριθ. 2. Ἀνθέμιον ἐκ χαλκοῦ ἔλάσματος.

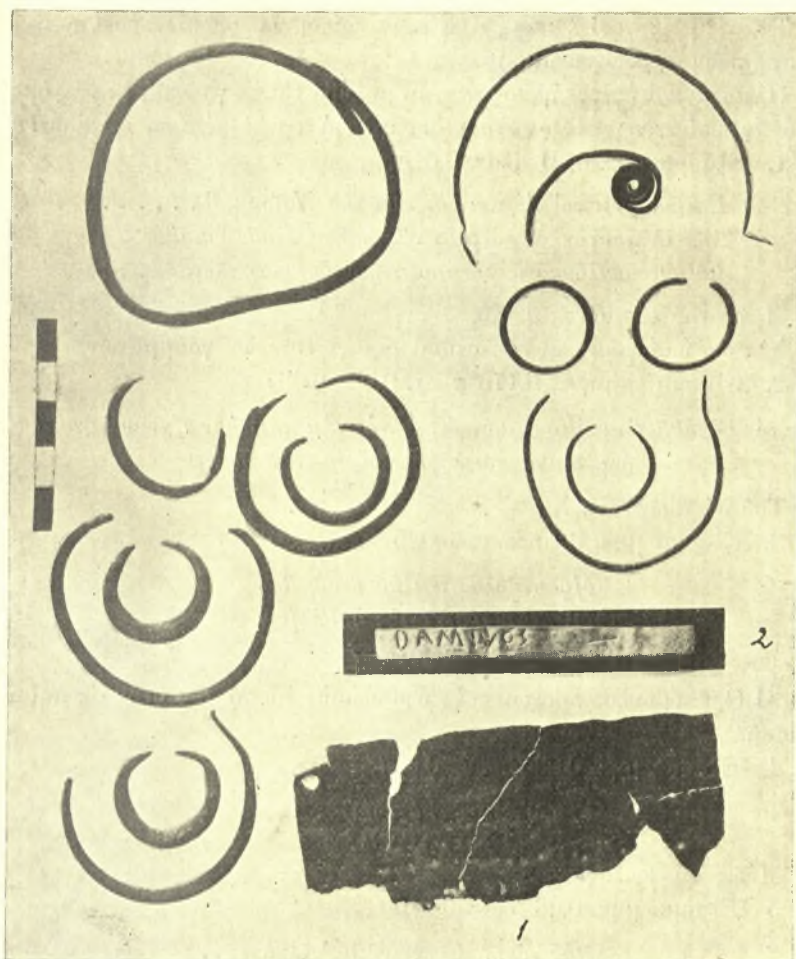
» 3. Χαλκοῦν ἔλασμα μὲ ἔκτυπα κοσμήματα.

» 4. Κυλινδρικὸν τμῆμα χαλκῆς λαβῆς λέβητος.

» 5. Τμῆμα ἐκ κόμης κεφαλῆς λέοντος.

» 6. Χαλκῆ βελόνη μὲ τρῆμα.

» 7. Ἐλασμα χαλκοῦν μὲ ἐγγάρακτα κοσμήματα, οἷα καὶ πέρυσι
εὐρέθησαν. Τὰ λοιπὰ εἶναι λαβαί, ῥόδαξ καὶ κρῖκοι χαλκοῖ.

Εἰκ. 6. Εὐρήματα τῆς ἀνασκαφῆς Λαδώνης.

Εἰκ. 6: Ἄρ. 1. Χαλκοῦν ἔλασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διὰ στιγμῶν ἐγράφη ἐπιγραφὴ σφύουσα τὰ ἔξης:

αἰτήσατο Διοκλῆς
 Δύκω τὰ κλαρωτε
 ολεῖ τι δικαία υ τ

ὕψ. 0,04 μῆκ. 0,098 εἰς τρία τεμάχια.

Ἄριθ. 2. Ἀργυρᾶ ταινία μῆκ. 0,074 πλάτ. 0,007, ἐφ' ἧς ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ ε' αἰῶνος.

Δάμιχος.

Τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 6 λοιπὰ ἀντικείμενα κρόκοι, σπείρα κτλ. εὐρέθησαν μετὰ προϊστορικῶν ἀγγείων ἀνάμικτα.

Πλείσται καὶ ἐφέτος ἤλθον εἰς φῶς μολύβδιναι ἐπιγραφαί, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγνωσίν τινων πληρέστερον διατηρουμένων παρέχομεν ἑνταῦθα:

1. Ἐλασμα μηκ. 0,10 πλάτ. 0,015.

Ἐπερωτῶντι τοὶ Δίατοι τὸν Δία τὸν Νάϊον καὶ . . . . . ||

Ταῖς τὸ πρυτανῆον τὰ πάρ τᾶς πόλιος ἔλαβε δικαίως ||

Διαίτοις ἀναλῶσαι ἰς τὸ πρυτανῆον δικαίως τουται . . . . . ||

Ἴσως τοῦ ε' αἰῶνος π. Χρ.

Ἄπίσω ὑπάρχουν καὶ δύο σειραὶ μεταγενεστέρων γραμμάτων.

2. Ἐλασμα ἐπίμηκες 0,175 πλάτ. 0,08 - 0,09:

Θεὸς τύχα ἀγαθῆ. Φαινύλω θεμιστεύει ὁ θεὸς τὰμ πατρώων τέχραν ἐργάζεσθαι ||
ἀλιεύεσθαι καὶ λῶον καὶ ἄμεινον πράξειν

Τοῦ δ' αἰῶνος π. Χρ.

3. Ἐλασμα μηκ. 0,15 πλάτ. 0,025.

Θ]ρασύβολος τίνι κα θεῶν θυσ . . .

καὶ ἠιλαξάμενος τὸς ὀπτίλλ[ος

ὑγιέστερος γένοιτο

Ἄ Θρασύβουλος πάσχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρωτᾷ τὸν θεὸν εἰς ποῖον νὰ θυσιάσῃ.

4. Ἐλασμα μηκ. 0,035 πλάτ. 0,007.

Διονυσίο

Δ Σ Ο Μ Ν Μ Σ Ο

Ἴσως τοῦ F' αἰῶνος

5. Ἐλασμα μηκ. 0,06 πλάτ. 0,015.

Θεὸς τύχη. Ἐπικωιῆται Ἀλκίνο . . .

Διτ τῷ Ναῖῳ καὶ τῷ Διώναι εἰ λ[ῶον

καὶ] ἄμεινον Νικέαν κατασκευάζ[ειν

τὸ ἐργαστήριον

Τοῦ δ' αἰῶνος.

6. Ἐλασμα μηκ. 0,04 πλάτ. 0,014.

Ἐξοικήσαντες ἐκ τᾶς

οἰκίας βέλτερον πράξον-

τι τὰ παιδιά τὰ Εὐρόνου.

ΔΗΜ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΟΥΠΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΣΤΡΑΚΙΟΥ

Ὁ σκοπὸς τῶν ἐν τῇ περιοχῇ Καλαμπάκας καὶ Καστρακίου ἐρευνῶν ἦτο διπλοῦς, ἀφ' ἑνὸς ἡ μελέτη ἀρχιτεκτονικῶν τυχῶν λειψάνων, ἔξ ὧν θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ διαφωτισθῇ τὸ σκοτεινὸν ζήτημα τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχεν ἡ μεσαιωνικὴ πόλις τῶν Σταγῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐξερεύνησις τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δούπιανης.

Ὡς γνωστὸν, περὶ τῆς θέσεως τῶν μεσαιωνικῶν Σταγῶν μεγάλη ἐπικρατεῖ διχογνωμία, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων ὅτι ἡ πόλις αὕτη εὑρίσκετο, ὅπου ἡ νῦν Καλαμπάκα, τῶν δὲ τοποθετούντων αὐτὴν παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Καστράκι. Τελευταῖον ὑπεστηρίχθη ἡ γνώμη, ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξὺ ἄσπεως Σταγῶν, κειμένου παρὰ τὸ Καστράκι, καὶ Σταγῶν ἢ Ἐμπορίου, κειμένου εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Καλαμπάκας. (Ι. Βογιατζίδης, ἐν Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν, Β', 1925, 160 κ.έ.).

Δυστυχῶς ἡ ἔρευνα ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχῆς ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, διότι πᾶσαι αἱ γενόμεναι δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς περιφερείας Καστρακίου καὶ παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον, ἀρχαῖον ἑλληνικὸν φρούριον, γνωστὸν ἤδη ἐκ τῶν περιγραφῶν τοῦ Heuzey κ. ἄ. οὐδὲν ἔφερον εἰς φῶς. Φαίνεται ὅτι ἡ καταστροφὴ παντὸς μεσαιωνικοῦ λειψάνου εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ὑπῆρξε πλήρης, μόνον δὲ εἰς τυχαῖον εὔρημα δυνάμεθα πλέον νὰ ἐλπίζωμεν.

Περισσότερα ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ δευτέρου ἡμῶν σκοποῦ, τὴν ἐξερεύνησιν δηλαδὴ τῆς Δούπιανης.

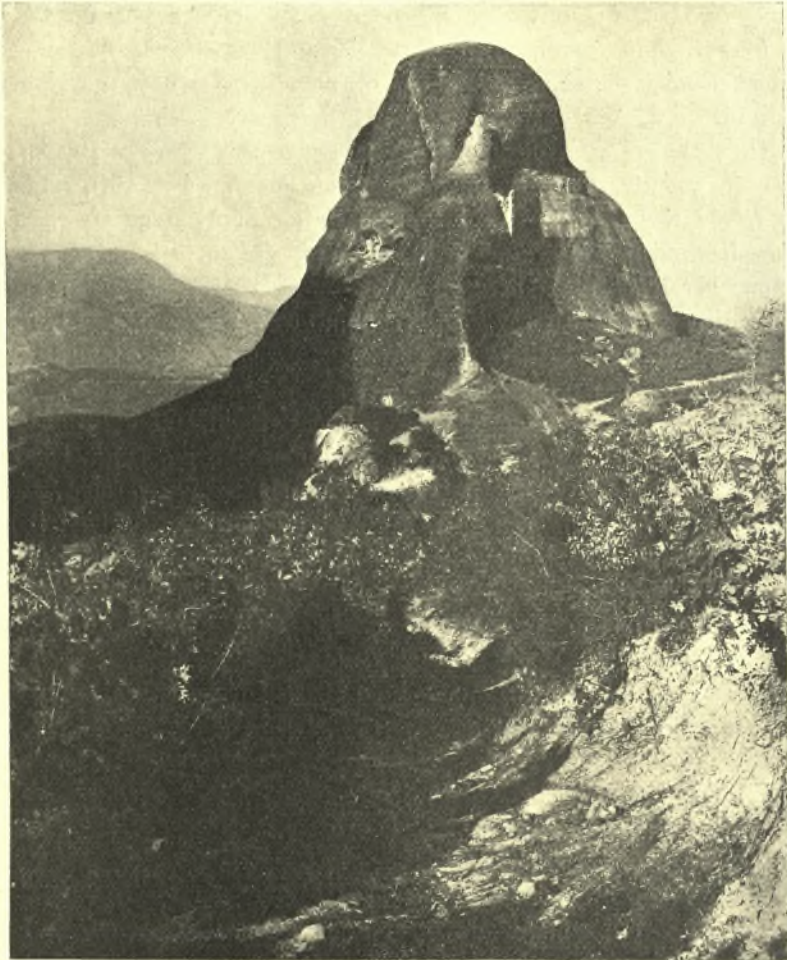
Βορειανατολικῶς τοῦ Καστρακίου καὶ ἔναντι τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν Μετεώρων, εὑρίσκεται ἀπομονωμένος ὑψηλὸς βράχος, ὁ στύλος τῆς Δούπιανης (*εἰκ. 1*). Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν περὶ Μετεώρων μεσαιωνικῶν πηγῶν, ὅτι ἤδη τὸν 12^{ον} αἰῶνα ὑπῆρχεν «εἰς τὴν γῆν καὶ πρὸς ταῖς ρίζαις τῶν Μετεώρων λίθων» ναῖσκος τῆς Θεοτόκου, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς τὸ Κυριακόν, ὁ κοινὸς δηλαδὴ ναός, τῆς πρώτης ἐκεῖ ἰδρυθείσης Σκήτεως Σταγῶν, πολὺ πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μεγάλων Μονῶν τῶν Μετεώρων.

Ἐπὶ τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης, τοῦ ὑψηλοῦ δηλαδὴ βράχου, τοῦ ὑπερκειμένου τοῦ ναῖσκου, εἶναι ἀκόμη ὄρατὰ τὰ λείψανα δύο Μονῶν, αἷς ἡ παράδοσις θεωρεῖ ὡς τὰς Μονὰς Παντοκράτορος καὶ Δούπιανης. Ἀλλὰ ἡ ἀνοδος εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα εἶναι πλέον ἀδύνατος.

Ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἐστράφη κυρίως εἰς τὸν μικρὸν ναῖσκος τῆς Δούπιανης. Ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ καὶ αἱ μικραὶ περὶ αὐτὸν δοκιμαστικαὶ σκαφαὶ ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀκόλουθα πορίσματα.

Ὁ ναῖσκος οὗτος ἐξωτερικῶν διαστάσεων 4,90 × 7,95 μ. εἶναι μικρὰ

μονόκλιτος βασιλική, ἔχουσα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡμικυλινδρικήν ἀψίδα καὶ στεγαζομένη διὰ ξυλίνης σαμαρωτῆς στέγης. Ὁ ναῖσκος ὑπέστη κατὰ καιροὺς ἐπισκευάς τινας, ὧν ἡ τελευταία ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1861, ὡς

1. Ἀποψις τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ λειψάνων Μονῶν.

μανθάνομεν ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ μαρμάρου, εὕρισκομένης ὑπεράνω τῆς δυτικῆς εἰσόδου. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὑπῆρχεν ὑπόστεγον, ἐκτεινόμενον πιθανῶς καὶ εἰς τὰς δύο ἄλλας πλευράς, βορείαν καὶ νοτίαν, τοῦ ὁποίου λείψανα ἀνεύρομεν κατὰ τὴν γενομένην σκαφικὴν ἔρευναν.

Ὁ ναῖσκος οὗτος τῆς Δούπιανης ἐθεωρεῖτο ὡς πολὺ νεώτερος, ἐκτισμένος εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές. Ἡ ἡμετέρα ἔρευνα διεπίστωσιν ὅτι οὗτος εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ Κυριακὸν τῆς Σκήτης τῆς Δούπιανης, τὸ ἀναφερόμενον ἤδη τὸν 12^{ον} αἰῶνα. Περὶ τούτου πείθουσι πολλοὶ λόγοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ μάλιστα ἡ τοιχοδομίᾳ αὐτοῦ, παρὰ τὰς κατὰ καιροὺς ἐπισκευάς, αἵτινες ἠλλοίωσαν τὸ ἄνω ἰδίως αὐτοῦ μέρος, ὁμοιάζει πρὸς μονόκλιτα τοιαῦτα ναῖδρια, εὐρισκόμενα ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπως ἐν Καστοριᾷ, Βερροίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενωῶς μὲ τὴν μακεδονικὴν.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἔνδειξις ὅτι ὁ ναῖσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16^{ου} τουλάχιστον αἰῶνος. Εἰς τὴν βορείαν ἑξωτερικὴν αὐτοῦ πλευρὰν ἀνεγνώσαμεν χάραγμα τοῦ ἔτους 1567, ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς τῆς Λαρίσης, οὗ τὸ ὄνομα δὲν διακρίνεται καλῶς.

Ἐχομεν οὕτω τὸ θετικὸν πόρισμα ὅτι ὁ ταπεινὸς ναῖσκος τῆς Δούπιανης, ὁ μέχρις ἡμῶν διασωθείς, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσηχηθήσαν οἱ πρῶτοι ἀναχωρηταὶ τῶν Μετεώρων, πολὺ πρὸ τῆς ἐκεῖ ἰδρύσεως τῶν μεγάλων Μονῶν.

Περαίνων τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν καθήκον μου θεωρῶ, νὰ εὐχαριστήσω θερμότατα τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν, ἣν μοὶ παρέσχε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων.

A. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ

Ἡ διὰ τῆς γενναίας χορηγίας τῶν Ἀδελφῶν Παπαστράτου ὑποστηριζομένη ἀνασκαφὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐν Θέρμῳ, ἡ τελειωτικὴ τῶν ἰδικῶν μου τουλάχιστον ἐρευνῶν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ, ἐπερατώθη ὀριστικῶς. Δὲν ἔχομεν εἶναι ἀληθὲς τὴν ἀφθονίαν τῶν περυσινῶν κεραμικῶν εὐρημάτων, ἀλλὰ δὲν ἔλειψαν ἐντελῶς. Ὁ ἐρευνηθεὶς πρὸς δυσμὰς τοῦ μεγάλου ναοῦ, καὶ βορείως τοῦ Μουσείου, ἐκτάσεως $25 \times 12 \times 1\frac{1}{2}$ — 2 μ. χῶρος δὲν ἔφερεν εἰς τὸ φῶς εἰμὴ διαλελυμένα τοιχάρια προϊστορικῶν ἑλλειψοειδῶν σχεδὸν ἄχρηστα. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος ἦτο κατὰ πολὺ χαμηλότερον τὰ προϊστορικὰ οἰκήματα κατεστράφησαν ἤδη κατὰ τοὺς μετέπειτα ἱστορικοὺς αἰῶνας. Ἐν τούτοις συνεπληρώθη ἀρκούντως τὸ σχέδιον τοῦ πέρυσιν ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος ἑλλειψοειδοῦς (Πρακτικὰ 1931, σ. 64), ἐγένετο δὲ ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀξιόλογοι παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν οἰκιακὴν λατρείαν. Τὸ οἰκήμα διατηροῦν κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἀψίδος ἑστίαν περιφερικὴν ἐκ

λίθων καὶ πλακῶν ἀνήκει χρονικῶς εἰς τοὺς τελευταίους 2-3 αἰῶνας τῆς β' χιλιετηρίδος παρουσίαζε περὶ τὴν ἐστίαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὄσταριων καέντων καὶ συντριβέντων, τὰ ὅποια ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐπαλλήλου διατάξεως ἀνῆκον ὠρισμένως εἰς ὀλοκαύστους θυσίας, ὁμοίως πρὸς τὰς παρατηρηθείσας ἐντὸς τοῦ παλαιότερου τοῦ ἀρχαϊκοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος μεγάλου κτίσματος τῆς λεγομένης γεωμετρικῆς ἐποχῆς. Φαίνεται, ὅτι ὁ οἰκεῖος εἰς τὴν Ἀρτέμιδα Λαφρῖαν πρὸ πάντων καὶ ἔπειτα εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πυρολατρικὸς χαρακτὴρ τῶν θυσιῶν σημαίνει τὴν ἀνάπτυξιν παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὄστα τῶν ὀλοκωντωμάτων παρέμεναν ἀκίνητα. Καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦ Θερμίου δὲν πιστεύω ἄσχετον πρὸς τὴν τοιαύτην λατρείαν, ὡς ἔλαβον πρὸ ὀλίγου τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποδείξω στηριχθεὶς καὶ ἐπὶ ἱκανῶν ἄλλων στοιχείων.

Καταλέγω πρὸς τούτοις μερικὰ ἐκ τῶν ὀπωσδήποτε ἐνδιαφερόντων μικρῶν κεραμικῶν εὐρημάτων. Τεμάχιον ἰδιάζον κεράμου καλυπτήρος ἐβεβαίωσε τὴν καὶ ἐκ παλαιότερων εὐρημάτων ὑποστηριζομένην γνώμην, ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του ἐποχὴν, περίπου 600 π. Χ., σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἶναι ἤδη βέβαιον καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἄλλων ναῶν. Ἄλλο σύντριμμα, ἐντελῶς νέον, ἀναγγέλλει τὴν ἀπλὴν ἀντὶ ἀκρωτηρίου πρωτογενοῦς ἐπίστεψιν ἐνὸς ἀετώματος ἰδιορρυθμοῦ ἐστερημένου σίμης. Εὐρέθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν πλῆθος σημαντικῶν τεμαχίων ὧμῶν πλίνθων, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται πῶς ἦσαν ἐκτισμένοι ὑπὲρ τὴν λιθίνην βάσιν οἱ τοῖχοι τῶν σηκῶν.

Ἐν τέλει περαίνων τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον μου εἰς τὸν ἱερὸν Θέρμον ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον καθῆκον νὰ ὑποστηρίξω διὰ τοίχων καὶ χώματος τοὺς κατολισθαίνοντας καὶ ἀποσυντιθεμένους βαθμηδὸν τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπιχώσω τὰς ἐντὸς αὐτῶν διανοιχθείσας χάριν τῶν παλαιότερων κτισμάτων τάφρους. Βεβαίως ὁ Θέρμος δὲν ἔχει τὴν λάμπην τῆς Ἀκροπόλεως οὔτε τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλ' ἔχει ὁ ἀπόκεντρος τόπος τὸ ἀμείωτον γόητρον, ὅτι φωτίζει ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ 7^{ου} ἔτι αἰῶνος τὴν γεννωμένην Ἑλληνικὴν τέχνην κατὰ τρόπον ἴδιον, ὥστε ἀσχέτως πρὸς πάντα ἄλλον τόπον νὰ ἀξίζη δλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ στοργὴν παντὸς ἐνδιαφερομένου.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΛΑΞΕΥΤΩΝ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ
ΕΝ ΓΟΥΡΖΟΥΜΙΣΗΙ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Συνεχίζοντας καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 τὴν ἔρευναν τῶν λαξευτῶν θαλαμοειδῶν τάφων τῶν περὶ τὴν Γουρζουμίσην νεκροταφείων ἠρευνήσαμεν οὐ μόνον τὸ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος περὶ τὸ αὐτόθι κεφαλόβρυσον νεκροταφεῖον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα δύο περὶ τὴν Γουρζουμίσην κείμενα καὶ εἰς ἀντιθέτους διευθύνσεις, ἱκανῶς ἀπεχούσας ἀλλήλων.

Καὶ πρῶτον ἐξηγητήσαμεν τὴν ἔρευναν τοῦ περὶ τὸ κεφαλόβρυσον νεκροταφεῖον καταστραφέντος, ὡς πέρυσιν εἴπομεν (ΠΑΕ. 1931 σ. 71), τελείως ὑπὸ τῆς ὑπὲρ αὐτὸ ἀφθόου πηγῆς ὕδατος, ἣτις σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀλλάξασα διευθύνσιν διήλθεν ὑπεράνω τοῦ νεκροταφείου καὶ κατέφαγε τὸν μαλακὸν καὶ εὐθρυπτον βράχον, καταστρέψασα ὀλοσχερῶς πληθὺν τοιούτων τάφων καὶ φανερώσασα τοὺς ὑπολειφθέντας καὶ ὡς ἐκ τούτου συληθέντας τάφους.

Τοιούτους εὗρομεν καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο πολλοὺς καὶ ἀρκούντως καλῶς διατηρουμένους, ἀλλ' οὐδὲν ἀπολύτως περιέχοντας.

Ἔνεκα τούτου ἔστρεψα τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν ἡμίσειαν ὥραν τῆς Γουρζουμίσης ἀπέχουσαν θέσιν Κουτρέϊκα παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς περιφερείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετείνετο ἱκανῶς μέγα νεκροταφεῖον λαξευτῶν τάφων, ἀπάντων καταστραφέντων διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βράχων, προελθούσης ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτὸν διερχομένου χειμάρρου, ὅστις κατέφαγε τὰ ὑπὸ τοὺς βράχους γῆνα στρώματα καὶ προεκάλεσεν τὴν κατάπτωσιν.

Ἡ ἔρευνα αὐτόθι ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οἱ ὑπολειφθέντες τάφοι καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἐρευνηθέντες οὐδὲν ἀπολύτως περιεῖχον, διότι εἶχον συληθῆ κατὰ καιροὺς, ὅσάκις ἤρχοντο εἰς φῶς διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βράχων ὑπὸ τῶν διαβαινόντων ἐκεῖθεν βοσκῶν καὶ χωρικῶν.

Εὐτυχέστερος ὑπῆρξα εἰς τὴν ἔρευναν ἐτέρας θέσεως κειμένης τρία τέταρτα τῆς ὥρας πρὸ τοῦ χωρίου Γουρζουμίσης καὶ ἀριστερὰ τῷ πορευομένῳ εἰς αὐτήν, παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑφ' ὃ ὑπάρχει καὶ πηγὴ ἀρίστου ὕδατος, καὶ ἐκτεινομένης εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ κατοίκου κ. Νάσου Ἡ. Πολυδωροπούλου, πολὺ προθύμως δεχθέντος τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐτοῦ ἔρευναν.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτόθι ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικὰ, διότι παρὰ τὴν πληθὺν ὡσαύτως κατεστραμμένων καὶ καταβεβυθισμένων τάφων εὗρον καὶ ἓνα ὅλως ἀνέπαφον καὶ ἀβύθιστον, ἔξ οὗ ἐξήγαγον τὰ κάτωθι εὐρήματα.

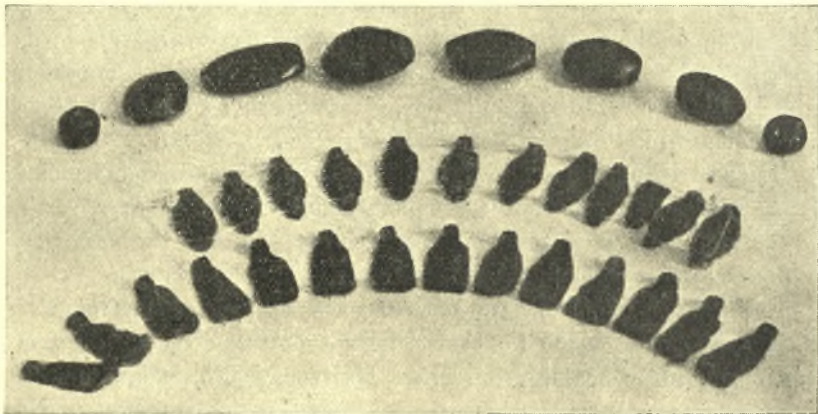
1) Ἰκανὰ ἀγγεῖα τῶν συνήθων τύπων μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν, τὸ πλεῖστον ἀκέραια, τὰ ὁποῖα κομισθέντα εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν

Πατρῶν ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν, (τυφλόστομα ἀμφορείδια, δίσκωτα λεβήτια κ. λ.) (εἰκ. 1).

2) Χάνδρας ἐκ κυανῆς ὑαλώδους μάζης διαφόρων σχημάτων, διατρήτους καὶ εἰς τὸ ἄνω καὶ εἰς τὸ κάτω μέρος αὐτῶν, ὥστε νὰ διέρχεται διὰ τῶν ὀπῶν

Εἰκ. 1. Ἄγγεϊα ἐξ ἁγίου Ἰωάννου Γουρζουμίσης (ἀνασκαφαὶ θέρους 1932).

Εἰκ. 2. Χάνδραι κυαναὶ ἐξ ἁγίου Ἰωάννου Γουρζουμίσης ἐξ ὑαλώδους μάζης καὶ κάτω χάνδραι ἐξ ἀγάλτου διάτρητοι.

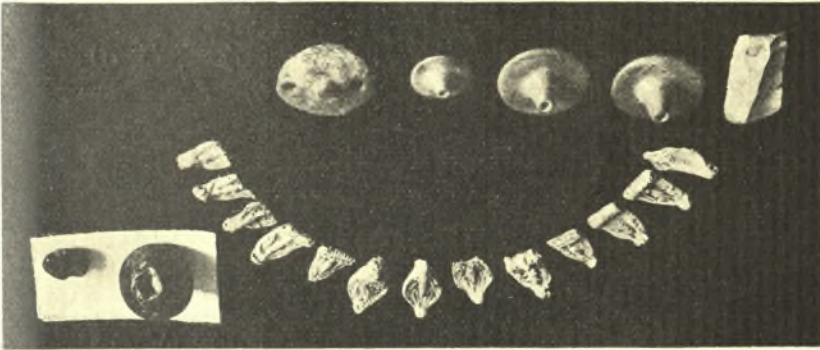
αὐτῶν τὸ συνέχον αὐτὰς νῆμα, ἵνα χρησιμοποιουῖνται ὡς περιδέτρια (εἰκ. 2).

3) Χάνδρας μικρὰς καὶ μεγάλας ἐξ ἀγάλτου διατρήτους (εἰκ. 2).

4) Κομβία ἐκ στεατίτου τρία, ἐν ὀστέϊνον μὲ δύο ὀπάς, μίαν λεπίδα ἐκ πυρίτου λίθου (εἰκ. 3 κάτω).

5) Ἰκανὰς χάνδρας ἐξ ἠλέκτρου, λίαν εὐθρύπτου λόγῳ τῆς λεπτότητος αὐτῶν, μὲ ποικιλίαν σχημάτων (εἰκ. 3).

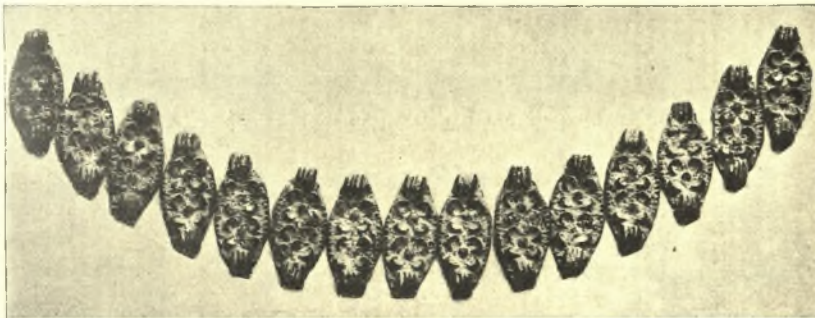
Ἡ εὕρεσις τῶν ἐξ ἠλέκτρου χανδρῶν εἶναι τι ἐντελῶς νέον εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῶν Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας καὶ ἔχει τὴν

Εἰκ. 3. Χάνδραι ἐξ ἠλέκτρου ἄνω καὶ κομβία ἐκ στεατίτου καὶ ἐν ὀστέϊνον κάτω.

σπουδαιότητα, ὅτι καθορίζει μετὰ βεβαιότητος τὴν ἔξωθεν εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου κατειργάζοντο τὸν ἠλέκτρον (βλ. Σοφ. Ἀντιγ. 1037).

Τοιαῦτα περιδέραια ἐκ χανδρῶν ἐξ ὑαλώδους κυανῆς μάζης εὔρον μέχρι

Εἰκ. 4. Περιδέραιον ἐκ χανδρῶν κυανῆς ὑαλώδους μάζης μετ' ἀνθυλλίων (Λόπεσι).

τοῦδε μόνον εἰς τὸ πρῶτον Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας τὸ ὁποῖον ἀνέσκαψα πρὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὸ χωρίον Λόπεσι τοῦ δήμου Φαρῶν καὶ τὰ ὁποῖα δημοσιεύω σήμερον ἐκ τῆς ἀφορμῆς τῆς εὐρέσεως ὁμοίων εἰς τὰ νεκροταφεῖα τῆς Γουρζουμίσης.

Ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ χανδρῶν ἀμφοτέρωθεν διατρήτων καὶ μὲ ποικιλίαν κοσμημάτων.

Ὡραιότατον περιδέριον εἶναι τὸ ἀποτελούμενον ἐκ χανδρῶν μὲ τετράφυλλα ἀγροτικά ἀνθύλλια (εἰκ. 4).

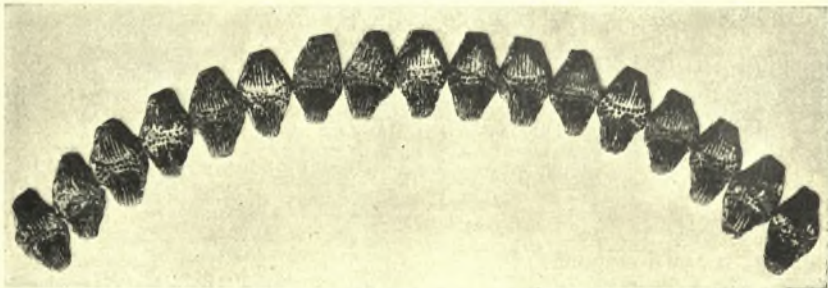
Τὰ πλεῖστα ὅμως τῶν κοσμημάτων εἶναι ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς θαλάσσης καὶ δὴ τῶν ὀστράκων αὐτῆς.

Χάνδραι μὲ σχῆμα ἀπλοῦ κελύφους θαλασσίου ζῦφου (εἰκ. 5).

Χάνδραι μὲ διπλᾶ συνηνωμένα κελύφη (εἰκ. 6).

Εἰκ. 5. Χάνδραι μὲ σχῆμα κελύφους θαλασσίου ζῦφου (Λόπεσι).

Εἰκ. 6. Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίων ζῦφων (Λόπεσι).

Εἰκ. 7. Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίου ζῦφου, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κάτω κελύφους (Λόπεσι).

Χάνδραι μὲ διπλᾶ κελύφη θαλασσίον ζῶον, ἀλλ' ἐκ τοῦ κάτω κελύφους ἐξέρχεται τὸ ζῶον (εἰκ. 7).

Χάνδραι μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα, ἐσχηματοποιημένα θαλάσσια ζῶα διπλᾶ (εἰκ. 8) καὶ ἀπλᾶ, εἰς τὰ ὁποῖα κάλλιον διαβλέπομεν τοὺς πλοκάμους τῶν θαλασσίων ζῶων (εἰκ. 9).

Εἰκ. 8. Χάνδραι μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα διπλᾶ (Λόπεσι).

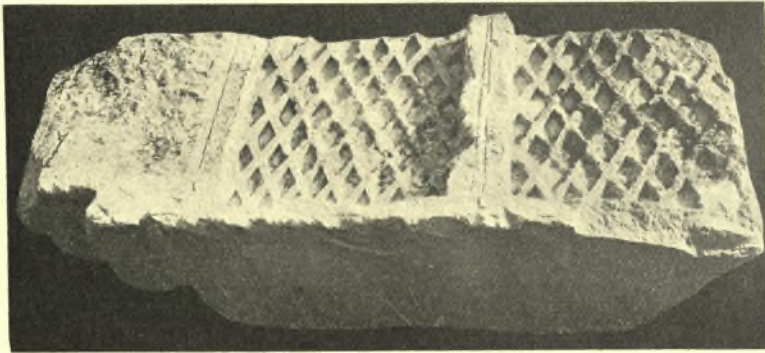
Εἰκ. 9. Χάνδραι μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα, μὲ σχηματοποιηθέντας τοὺς πλοκάμους θαλασσίων ζῶων (Λόπεσι).

Πλὴν ὅμως τῆς περὶ τὴν Γουρζουμίσην ἐρεῦνης τῶν Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων, ἠρευνήσαμεν καὶ τὸ παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα καὶ εἰς κτῆμα τοῦ κ. Δημητρίου Μπιθέλη νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ λίαν κατεστραμμένον ἀπέδωκε μόνον εἰς ἡμᾶς τέσσαρα ἀγγεῖα συνήθη ἕξ ἐνὸς τῶν κατεστραμμένων καὶ σεσυλημένων τάφων.

ΝΙΚ. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΠΕΛΛΗΝΗΣ

Ἐν Πελλήνῃ ἐσυνεχίσθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1932 ἡ πέρυσιν ἀρξαμένη ἀνασκαφή τοῦ ὑποτιθεμένου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς (ΠΑΕ 1931,76). Ἀπεκαλύφθη περαιτέρω ἡ κρηπίς τοῦ ναοῦ εἰς μῆκος ὀλικόν 30 μέτρων καὶ συνετάχθη τοῦ ἀποκαλυφθέντος τμήματος τὸ διάγραμμα. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι οἱ λίθοι τῆς ἀνωτάτης σωζομένης στρώσεως τῆς κρηπίδος παρουσιάζουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄνω ἐπιφανείας των ἐγκοπὰς ὑποδηλούσας τὴν διὰ λιθάγρας ἄρσιν καὶ τοποθέτησιν τῶν λίθων. Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἰδιάζει, ὡς γνωστόν, εἰς ἀρχαῖα κτήρια. Εὐρήματα δυστυχῶς δὲν ἐγένοντο εἰμὴ μόνον δύο χριστιανικά, προερχόμενα βεβαίως ἐκ τῆς ἐκκλησίας, εἰς ἣν μετετρέπη ὁ ναὸς κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους (ΠΑΕ 1931, 75 σημ. 1).

Εἰκ. 1. Θωράκιον κτηρίου τῆς Πελλήνης.

Τούτων τὸ μὲν εἶναι τεμάχιον θωρακείου ἐκ μαλακοῦ λίθου φέρον ἑλαφρῶς ἀνάγλυπτον ἢ μᾶλλον ἐγγάρακτον σειρὰν συμπλεκομένων κύκλων καὶ ἡμικυκλίων, ἐν ἐνὶ τῶν ὁποίων εὗρηται σταυρός, τὸ δὲ θραῦσμα βυζαντινοῦ ἀγγείου μετὰ κιτρίνου γανώματος τοῦ 12^{ου} ἢ 13^{ου} αἰῶνος, κατατεθὲν εἰς τὸ Βυζαντινὸν μουσεῖον.

Δοκιμαστικὴ δὲ τις ἔρευνα ἐνηργήθη καὶ 10' ἀνατολικῶς τοῦ ἔφ' οὗ ὁ ναὸς λόφου ἐπὶ πολὺν ταπεινότερον ἐπιπέδον ἐν θέσει «Λεβέτι». Ἀπεκαλύφθη δ' ἐνταῦθα ἐντὸς ἀμπελωνος μέγας μαλακὸς λίθος (2.50×0.90×0.50) ἔφ' οὗ εἶναι γεγλυμμένα δύο θωράκια μετὰ τῶν διαχωριζόντων αὐτὰ τετραγώνων στυλίσκων (εἰκ. 1). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δὲ λίθου ὑπάρχει καὶ τμήμα τοῦ τοίχου μετ' ἀναθρώσεως, ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι τὸ θωράκιον ἦτο τοποθετημένον παρὰ τινὰ ἐσωτερικὴν γωνίαν. Τὰ θωράκια ἀπομιμῶνται ἐν λίθῳ ξυλίνας

δρυφάκτους κατὰ τὸ καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν χιαστὸν ἢ δικτυωτὸν σύστημα (πβλ. ὅμοια ἐξ Ἐπιδαύρου *Lechat-Degrasse* Epidaurae σελ. 137). Τὸ ἡμέτερον τεμάχιον θὰ προέρχεται πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἄνω ὁρόφου οἰκήματος μετὰ περιστυλίου τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς καλῆς τοῦ λίθου ἐργασίας. Τὸ κτήριον τοῦτο ἐλπίζεται νὰ ἀχθῆ εἰς φῶς κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἂν καὶ ἡ ἐντὸς ἀμπελῶνος εὔρεσις αὐτοῦ μεγάλως δυσχεραίνει τὴν σκαφικὴν ἔρευναν.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

9. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΙΚΥΩΝΟΣ

Συνεχίζων ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τῆ ἀρωγῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν ἀνασκαφὴν τῆς δυσαναλόγως πρὸς τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ἐρευνηθείσης ἀρχαίας Σικυῶνος, ἐπελήφθη, κατὰ τὸν παρελ-

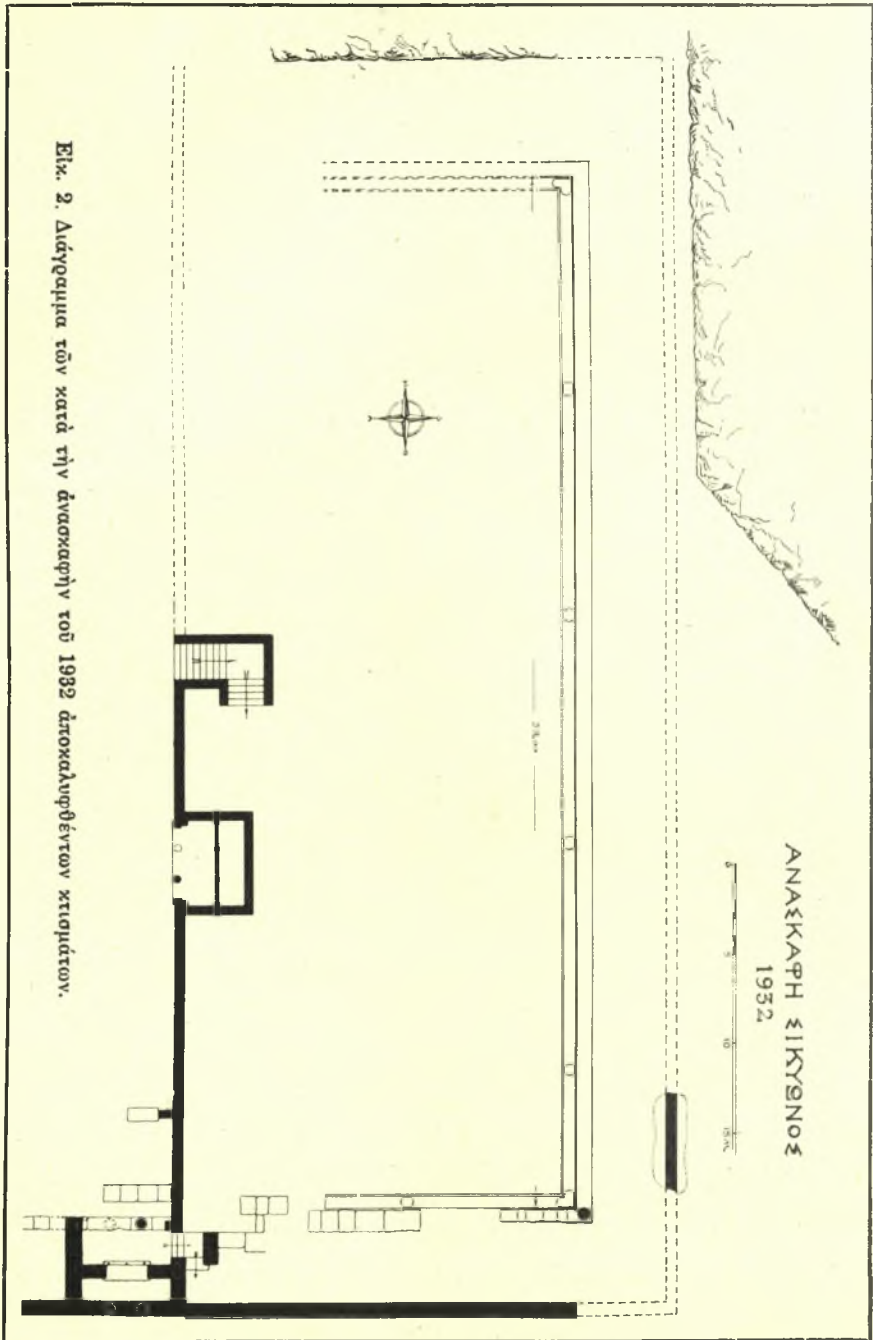

Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τοῦ βορείου ἀναλήμματος.

θόντα Αὐγούστου καὶ Σεπτέμβριου, τῆς σκαφῆς σημαντικοῦ κτηρίου κειμένου 100 περίπου μέτρα Ν. Δ. τοῦ μεγάλου ρωμαϊκοῦ κτηρίου (βαλανείου¹;) δπερ

¹ Ὡς βαλανεῖον χαρακτηρίζει τὸ κτήριον τοῦτο ὁ κατὰ τὸ 1436 ἐπισκεφθεὶς τὴν Σικυῶνα *Κυριακὸς ὁ Ἀγκωνίτης* *Epigrammata Graeca reperta per Illyricum* σελ. XVIII, 128 «*magnas ex cocto latere Thermas*».

ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀνομάζεται παλάτι. Τοῦ ἀνασκαφέντος κτηρίου ἀπεκαλύφθη πρὸς Β. ἱκανὸν τμήμα μακροῦ ἀναλήμματος διήκοντος ἀπ' Α. πρὸς Δ. κατεσκευασμένου δὲ διὰ μεγάλων κανονικῶν κυφωτῶν λίθων (*bombés*) ὕψους 0.48 καὶ πάχους 0.84, ἰσοδόμως ἐκτισμένων. Τὰ μήκη τῶν λίθων τούτων ποικίλλουσιν ἀπὸ 0.86 ἕως 0.93. Οἱ κατακόρυφοι ἄρμοί τῶν σχηματίζουσι διέδρον γωνίαν, ἀνοίγματος 0.05, τέμνουσαν τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν τῶν λίθων κατ' ἑλαφρὰς καμπύλας γραμμὰς. Τὸ ἀνάλημμα τοῦτο, ἀνασκαφὴν εἰς μῆκος 55 μ., (*εἰκ. 1*) ἔχρησίμευε πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ὀρθογωνίου ἀνδῆρου (70 μ. × 35 μ.) ἐκτεινομένου πρὸς νότον μέχρι τοῦ βράχου τῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως, ὅστις διεμορφώθη διὰ κατατομῆς εἰς σχῆμα ὀρθῆς γωνίας (ᾄρα κάτωσιν *εἰκ. 2*). Ἐπὶ τοῦ ἀνδῆρου αὐτοῦ ἡ σκαφή ἀπεκάλυψε μέγα κτήριο οὐκ οὐκ στήματος πεῖ, διαστάσεων ἐσωτερικῶν, ἀπὸ ἀκμῆς εἰς ἀκμὴν τοῦ στυλοβάτου,

Εἰκ. 3. Τμήμα τοῦ βορείου στυλοβάτου τοῦ πειομόρφου κτηρίου μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ αὐλακος.

13 × 58 μ., φέρον δὲ πρὸς τὸ μὲν ἐσωτερικὸν κιονοστοιχίας, ἐξωτερικῶς δὲ τοῖχον, ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ στέγη τῆς πειομόρφου στοᾶς. Πρὸ τοῦ παρινοῦ στυλοβάτου τῆς κιονοστοιχίας (πλάτους 0.90 - 1.10) εὐρέθη συνεχῆς, εὐρεῖα 0.63 καὶ βάθεια 0.65 αὐλάξ, ἑσκαμμένη ἐντὸς πώρου λίθου ἐπιχειρισμένου διὰ σκληροτάτου ὑδραυλικοῦ κονιάματος καὶ φέρουσα κατ' ἀποστάσεις ἑλλειψοειδεῖς κοιλότητας, χάριν καθιζήσεως τῶν ἐν τῷ ὕδατι στερεῶν οὐσιῶν (*εἰκ. 3*). Ἡ μεγάλη διάμετρος τῶν ἑλλειψοειδῶν λεκανῶν εἶναι 0.73 ἢ δὲ μικρὰ 0.50, τὸ δὲ βάθος αὐτῶν 0.41. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς εὐρέθησαν τέσσαρες

ἔλλειψοειδῆς λεκάναι καὶ δύο ἄκρα καρδίοσχημοι, ἐπὶ δὲ τῆς βορείου μία μόνον ἔλλειψοειδῆς λεκάνη. Ἡ νοτία πλευρὰ τοῦ κτηρίου δὲν ἀνεσκάφη εἰσέτι. Ἡ ὑπαρξίς τῆς αὐλακος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ πρὸ τῶν κιονοστοιχιῶν χῶρος ἦτο ὑπαιθρος. Ποῖος ὅμως ἦτο ὁ προορισμὸς τοῦ ἀποκαλυφθέντος

Εἰκ. 4. Ἀποψὶς τοῦ ἀνατολικοῦ ἀνάληματος.

στρωκτοῦ κτηρίου δὲν ἠδυνή-
θην εἰσέτι νὰ ἐξακριβώσω.

Τῆς κιονοστοιχίας, ἣτις ἦτο
δωρική, ἀνεστήλωσα τμήμα

ἐνὸς τῶν γωνιαίων πωρίνων
κίωνων (εἰκ. 3) ἔχοντος τὸν

κορμὸν ἀρράβδωτον τὸ κάτω
τρίτον. Ὁ κίων θ' ἀπετελεῖτο

πιθανῶς ἐκ δύο μόνον τεμα-
χίων καὶ τοῦ κιονοκράνου,

ὅπερ εὐρέθη τοποθετηθῆν,
χάριν ἀσφαλείας, ἐπὶ τοῦ ἀνα-

στηλωθέντος κάτω τμήματος
τοῦ κίονος (εἰκ. 3). Ἡ διάμε-

τρος τῶν κίωνων εἶναι 0.55.
Τοῦ δὲ θριγκοῦ ἀνευρέθη

μόνον τεμάχιον πωρίνου δωρι-
κοῦ ἐπιστυλίου μετὰ τοῦ κανό-

νος καὶ δύο σταγόνων, ἐκ δὲ
τῆς στέγης πῆλιναι τινες σίμαι

μετ' ἀκανθωτοῦ κοσμήματος
καὶ λεοντοκεφαλῶν ὡς καὶ

τεμάχια κεραμίδων ἰδιοτύπου
συναρμογῆς. Πάντα κατετέθη-

σαν εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τῆς Σικυῶνος (Οἰκία Παν. Μανίκα).

Ὡς δ' ἡ βόρειος οὕτω καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἀνδῆρου ὑπεστηρί-
ζετο δι' ἀνάληματος ἐκ κυφωτῶν λίθων, ὁμοίας ἀκριβῶς κατασκευῆς πρὸς
τὸ βόρειον. Τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο ἀνάλημμα (εἰκ. 4) ἀπεκαλύφθη διὰ σκαφῆς
μέχρι βάθους 2.50 μ., δὲν εἶναι ὅμως συνεχὲς ἀλλὰ διακόπτεται κατὰ μὲν τὸ
δυτικὸν αὐτοῦ τμήμα ὑπὸ εὐρείας (πλ. 2.00 μ.) κλίμακος (εἰκ. 5) ἀναγωγῆς
εἰς τὸ ἀνδρῶν διὰ δύο καμπῶν, ὧν ἡ μὲν εἶχεν 9 ἢ δὲ 6 ἀνέτους βαθμίδας·
κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ μήκους του τὸ ἀνάλημμα διακόπτεται ὑπὸ ὀρθογωνίου
κρήνης (εἰκ. 6) πλάτους 4.80 μ., εἰσχωρούσης 4 ὄλα μέτρα ἐντὸς τοῦ ἀνδῆρου.

Ἡ κρήνη, ὀλοσχερῶς ἀποκαλυφθεῖσα, ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου

ἀκαλύπτου δεξαμενῆς, πλ. 1.50, ἣς τὴν πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰν σχηματίζει χαμηλὸν (0.80) κυματοφόρον θωράκιον, ὅπερ ἔφρασσε τὰ μεταξὺ δύο πωρίνων στύλων καὶ δύο παραστάδων κενά. Οἱ στῦλοι κατὰ μὲν τὸ πρόσθιον αὐτῶν ἡμισυ εἶναι ἡμικυλινδρικοὶ κατὰ δὲ τὸ ὀπίσθιον τετράγωνοι, πλευρᾶς 0.20· τὸ κιονόκρανον ἔμπρὸς μὲν ἔφευρεν ἔχινον καὶ ἄβακα, ὀπισθεν δὲ ἐπάλληλα κυμάτια, ὡς ἐπικρανον παραστάδος. Εὐρέθη καὶ τὸ ἐπὶ τῶν κίωνων καὶ τῶν παραστάδων βαῖνον, ἀπλοῦ τύπου, ἐπιστύλιον, ὕψους 0.255. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε πλατεῖα βαθμῖς, ἐφ' ἣς ἐπάτουν οἱ ὑδρευόμενοι, στεγαζόμενοι κάτωθεν προστώου φερομένου ὑπὸ δύο πωρίνων κίωνων μεταξὺ παραστάδων. Τῶν κίωνων εὐρέθη κατὰ χώραν ὁ ἕτερος τῶν κατωτάτων σφονδύλων διαμεμορφωμένος ὡς πολυγωνικὸν πρίσμα. Ἡ διάμετρος του εἶναι 0.42. Τοῦ ἄλλου σφίζονται οἱ δύο σιδηροῖ γόμφοι προσηλώσεως ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου. Τῶν δὲ παραστάδων ἡ πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰ ἐλαξεύθη ἐπὶ τῶν αὐτῶν καὶ τὸ ἀνάλημμα λίθων. Οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης εἶναι ἐπιχειρισμένοι διὰ λειοτάτου τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλὰ σκληροτάτου τὴν σύστασιν ὑδραυλικοῦ κονιάματος ἱκανοῦ πάχους. Τὸ ὕδωρ ἤρχετο εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τριῶν ἀγωγῶν, ὧν τὰ στόμια, κείμενα εἰς ὕψος 1.50 ἀπὸ τοῦ δαπέδου, ἐκοσμοῦντο πιθανώτατα διὰ χαλκῶν λεοντοκράνων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὀπῶν προσηλώσεως, αἵτινες τὰ περιβάλλουσι (εἰκὼν 6). Ἐκ τῆς δεξαμενῆς δὲ τὸ ὕδωρ ἦντλεῖτο δι' ὑδριῶν. Τὰ κατὰ τὴν σκαφὴν ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἐπιτρέπουσι τὴν ἀσφαλῆ γραφικὴν τοῦ μνημείου ἀναπαράστασιν. Ἡ στέγη τῆς κρήνης θὰ ἦτο πιθανώτατα ξυλίνη καὶ ὀριζοντία. Χρονολογικῶς

Εἰκ. 5. Ἐπικαμπῆς κλίμαξ ἀνόδου εἰς τὸ ἄνδρον.

ἡ κρήνη εἶναι σύγχρονος πρὸς τὸ ἀνάλημα, διότι ἡ ἔξωτερικὴ πλευρὰ τῶν παραστάδων αὐτῆς (εἰκ. 6) εἶναι, ὡς εἴπομεν, λαξευμένη ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ἀναλήμματος κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὴν μεταγενεστέραν τοιουτέτησιν.

Κατὰ δὲ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη ἀφ' ἑνὸς μὲν στενωτέρου κλιμαξ ἀνάγουσα καὶ αὐτὴ εἰς τὸ ἄνδρον (ᾄρα εἰκ. 2 καὶ 7) ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐδάφη κατασκευῆς προπύλου τῆς συνήθους δικιονίου μορφῆς, οὐτινος ἢ πρὸς βορρᾶν πρόσοψις ἐφράχθη ἀργότερον συνεχισθέντος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ βορείου ἀναλήμματος τοῦ ἀνδῆρου (εἰκ. 2). Τοῦ δὲ προπύλου

Εἰκ. 6. Ἀποψις τῆς κρήνης ἀπ' ἀνατολῶν.

εὐρέθη κατὰ χώραν ἢ βάσις τοῦ ἑτέρου τῶν δύο κίωνων τῆς ἐσωτερικῆς (νοτίας) προσόψεως μετὰ συναφοῦς τμήματος τοῦ κορμοῦ ἐρραβδωμένου διὰ 20 ραβδώσεων (εἰκ. 7). Τὸ ὕψος τοῦ εὐρεθέντος σφονδύλου μετὰ τῆς βάσεως εἶναι 0.41, ἡ διάμετρος τῆς βάσεως 0.45, ἡ δὲ τοῦ κορμοῦ 0.49. Εὐρέθη ἐπίσης καὶ τὸ κατώφλιον τῆς ἐν τῷ ἐγκαρσίῳ τοίχῳ θύρας, οὐτινος τὸ μὲν μήκος εἶναι 2.68 τὸ δὲ πλάτος 1.06. Σφίζονται δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ οἱ τόρμοι τῶν ληνῶν τῆς θύρας, ὡς καὶ ὁ διὰ τὸν μεσαῖον σύρτην. Τὸ ὄλικόν μήκος τοῦ προπύλου εἶναι 5.57 τὸ δὲ πλάτος 6.55 μ. Ἡ ἀπὸ τοῦ προπύλου εἰς τὸ ἄνδρον ἀνάγουσα μικρὰ ἐπικαμπῆς κλιμαξ ἦτο τοθετημένη μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ στοᾶς καὶ τοῦ θυραίου τοίχου.

Ἀμέσως ὄπισθεν τοῦ προτύλου, ἤτοι πρὸς νότον, ἀνευρέθη στοὰ βαί-
νουσα καθέτως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα τοῦ ἀνδῆρου. Τῆς στοᾶς ταύ-
της σφίζεται ὁ στυλοβάτης καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἐπὶ τοῦ ἀναλήματος παραστάς
μεθ' ὠραίας ἰωνικῆς βάσεως (εἰκ. 7).

Αἱ κλίμακες, ἡ κρήνη καὶ τὸ πρότυλον μαρτυροῦσι σαφῶς, ὅτι εὐθὺς
πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήματος ὑπῆρχε δρόμος. Ἴσως λοιπὸν νὰ εὕρισκώ-
μεθα εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ἐνταῦθα — κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Παι-
σανίου — τοποθετουμένης ἀγορᾶς.

Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους κατασκευῆς τοῦ ἀναλήματος παρατηροῦμεν ὅτι

Εἰκ. 7. Τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ προτύλου μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς
καὶ τῆς μικρᾶς κλίμακος.

ἡ διὰ κυφωτῶν λίθων τοιχοδομία, ἣν παρουσιάζει, καίπερ ἀπαντῶσα σπορα-
δικῶς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος (Ἐλευσίς, Σούνιον, ἄνευ τῆς
διέδρου γωνίας τῶν κατακορυφῶν ἀρμῶν), ὅμως εἶναι ἐν συγχοτέρᾳ χρήσει
κατὰ τοὺς ἑλληνιστικoὺς χρόνους καὶ ἀργότερον. Παρομοία τοιχοδομία εὑρη-
ται ἐν μὲν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἐν Μεσσηνίᾳ¹ ἐν δὲ τῇ Ἰωνίᾳ ἐν Πριήνη²,

¹ Ψευδισόδομον ἀνάλημμα τοῦ συνεδρίου *Expédition Scientifique de Morée I* πίν. 37.

² Ἐκκλησιαστήριον *Wiegand - Schrader Priene* 1904 σελ. 225 εἰκ. 217.

Ἐφέσω¹ καὶ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ ἐπὶ Μαιάνδρῳ². Σύγχρονον πρὸς τὰ ἑλληνιστικά παραδείγματα εἶναι πιθανώτατα καὶ τὸ ἀνάλημμα τῆς Σικυῶνος.

Κινητὰ εὐρήματα.

Κινητὰ εὐρήματα ἢ ἀνασκαφῇ ἔσχε τὰ ἀκόλουθα :

1^{ον} Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ βορείου ἀναλήμματος. Τμήμα ἀγωνιστικῆς ἐπιγραφῆς (*εἰκ. 8*) γεγραμμένης ἐπὶ λίθου σκληροῦ κυανωποῦ (0.21 × 0.13) εἰς Σικυώνιον ἀλφάβητον.

Ἄγαθ[α
Πυθοῖ
Ἴσθμοῖ
Νεμέα
Ἴσθμοῖ
Σεκυδ[νι
Ἄ]θάν[αις

Εἰκ. 8. Ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ.

Ὑψος γραμμάτων 0.017 - 0.02. Διακρίνονται σαφῶς καὶ αἱ χαρακώσεις. Ὁ λίθος ἦτο ἀμύγραφος. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας παρεΐας διακρίνονται αἱ χαρακώσεις καὶ δύο μόνον γράμματα ις. Πρὸς χρονολόγησιν τῆς ἐπιγραφῆς θὰ βοηθηθῶμεν ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων. Οὕτω ἡ μορφή τοῦ γάμμα ὡς λατινικοῦ L καὶ ἡ τοῦ μῦ μὲ βραχύτερον τὸ τέταρτον σκέλος εὐρίσκονται συνήθως εἰς ἐπιγραφὰς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 6^{ου} π.Χ. αἰῶνος. Λίαν δὲ χαρακτηριστικὴ τοῦ ἀρχαιοτάτου σικυωνίου ἀλφαβήτου εἶναι καὶ ἡ ἐκ δύο ἀντικορυφῶν τριγῶνων ἀποτελεσθεῖσα μορφή τοῦ ε ψιλοῦ ὡς καὶ ἡ τοῦ ρομβοειδοῦς ο μικροῦ καὶ ἡ τοῦ θῆτα. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τῶν ἄνω στοιχείων συνυπάρχουσι καὶ τὸ εὐθύγραμμον ἰῶτα καὶ τὸ τετρασκελὲς σῖγμα, πρέπει ἡ ἐπιγραφὴ μας νὰ κατέλθῃ μέχρι τῶν μέσων περιήτου τοῦ 5^{ου} π.Χ. αἰῶνος³.

¹ Forschungen in Ephesos I σελ. 144 *Niemann*.

² Ἀνάλημμα τοῦ θεάτρου *Humann, Kohle, Watzinger* Magnesia am Maeander 1904 εἰκ. 8 σελ. 24.

³ Σύγχρονος πρὸς τὴν δημοσιευομένην ἐπιγραφὴν εὐρέθη τὸ 1887 εἰς τὸ Β.Δ. τοῦ Βασιλικοῦ κείμενον χωρίον Μοῦλκι καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *M. L. Earle* ἐν *Papers of the American School at Athens* Vol. V. (1890) σελ. 39.

2^{ον}) Κατὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος εὐρέθησαν δύο ἀκέφαλοι, μετρίας τέχνης φυσικοῦ δὲ μεγέθους μαρμάρيني ἀνδρικοὶ κορμοί, ὁ μὲν (εἰκ. 9) ἐπὶ τοῦ πλατυσκάλου τῆς μεγάλης κλίμακος ὁ δὲ (εἰκ. 10) παρὰ τὸν πόδα τοῦ ἀναλήμματος. Περιβεβλημένοι ἀμφότεροι τὴν συνήθη ρωμαϊκὴν togam μὲ τὴν τόσον ὑστεροῦσαν εἰς ἔκφρασιν πτυχολογίαν, ἐμφανίζονται εἰς τὴν τυπικὴν κατ' ἐνώπιον στάσιν

Εἰκ. 9. Ἀνδριάς μετ' ἐνθέτου κεφαλῆς, ρωμαϊκῶν χρόνων.

Εἰκ. 10. Ἀνδριάς ἀκέφαλος ρωμαϊκῶν χρόνων.

προβάλλοντες τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ φέροντες τὴν δεξιὰν πρὸ τοῦ στήθους ἀναδιπλωμένην ἐντὸς τοῦ ἐνδύματος, κατ' ὄν χρόνον ἢ ἀριστερά, κατακορυφῶς σχεδὸν πρὸς τὸν μηρὸν καταπίπτουσα, συγκρατεῖ, ἑλαφρῶς καμπτομένη, τὴν ἄκραν τῆς toga.

Καὶ ὁ μὲν πρῶτος κορμὸς διατηρεῖ μόνον τὸν ἕνα τῶν ποδῶν φέροντα καὶ τὸ σανδάλιον, οὐτινος διακρίνονται σαφῶς οἱ ἱμάντες, ἔχει δ' ἀποκεκρυμμένας τὰς ἄκρας χεῖρας. Τοῦ δὲ δευτέρου κορμοῦ ἐλλείπουσι μὲν ἀμφότεροι οἱ πόδες διατηροῦνται ὅμως καλῶς αἱ ἄκραι χεῖρες, ὧν ἡ ἀριστερὰ φέρει δακτύλιον μετὰ λίθου περὶ τὸν τέταρτον δάκτυλον (εἰκ. 10). Ἀμφότεροι οἱ κορ-

μοὶ φέρουν κατὰ τὸν λαιμὸν τὴν οἰκείαν πρὸς ἔνθεσιν τῆς κεφαλῆς βαθεῖαν κοιλότητα (εἰκ. 10).

Εἰς δλίγων μέτρων ἀπὸ τῶν περιγραφέντων κορμῶν ἀπόστασιν εὐρέθησαν δύο ἀνδρικοί φυσικοῦ μεγέθους κεφαλαί. Τούτων ἡ μὲν, διατηρηθεῖσα ἀκεραία, προσαρμόζεται τελείως πρὸς τὸν ἕτερον τῶν κορμῶν (εἰκ. 9), ἡ δὲ ἔχει τὴν ρῖνα καὶ τὸ ἄνω χεῖλος ἀποκεκρουμένον.

Ἡ πρώτη κεφαλὴ, (εἰκ. 11) ἐργασίας μᾶλλον ἀδρᾶς, εἰκονίζει μὲ ἰσχυρὸν ρεαλισμὸν ἄνδρα, ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς βεβαθυμένους, τὸ βλέμμα ἐστραμ-

Εἰκ. 11 α.
Κεφαλὴ ρωμαϊκῶν
χρόνων.

Εἰκ. 11 β.
Ἡ παραπλευρὸς κεφαλὴ
ὀρωμένη κατὰ κρόταφον

μένον πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ προέχουσαν τὴν κάτω σιαγόνα. Τὰ ὄτα εἶναι μεγάλα καὶ ἀδρᾶς εἰργασμένα ἡ δὲ βραχεῖα κόμη καταλήγει ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς μικροὺς βοστρίχους. Τὰ οὐχὶ λίαν κανονικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, ἥτις ἔχει μὲν ἠθικὴν τινα πνοὴν ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀνωτέραν πνευματικὴν ἔκφρασιν, μαρτυροῦσιν ὅτι πρόκειται περὶ τινος ἀστοῦ διακριθέντος πιθανῶς εἰς τινα δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἢ εὐεργετήσαντος τὴν Σικυῶνα, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτιμήθη δι' εἰκονικοῦ ἀνδριάντος.

Πολὺ εὐγενεστέρα καὶ ἰδανικότερα τῆς πρώτης μᾶς παρουσιάζεται ἡ δευτέρα κεφαλὴ (εἰκ. 12) ἥτις ὅμως δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸν δεῦτερον κορμόν, ὡς ἄλλως τε ἀνεμένετο, ἀφοῦ οὐδόλως συμβιβάζεται ἡ λίαν ἐπιμελής ἐργασία τῆς πρὸς τὴν χειρωνακτικὴν τοῦ δευτέρου κορμοῦ ἐκτέλεσιν.

Ἄν καὶ ἔχει τὴν ρῖνα κολοβὴν ὅμως, ἡ κεφαλὴ αὐτή, μὲ τοὺς μεγάλους

ἀμυγδαλωτοὺς ὀφθαλμούς, τὸ εὐρὸν ἀρρυντίδωτον μέτωπον καὶ τὰ λεπτὰ εὐθέα χεῖλη ἀποπνέει εὐγένειαν καὶ ἡρεμίαν ἐνθυμίζουσα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ πρότυπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἄλλως τε τὴν πλησιάζει καὶ ἡ ἀρίστη τεχνικὴ τῆς ἐκτέλεσις. Ἀμφότεραι αἱ κεφαλαί, λόγῳ τοῦ εἴδους τῆς κομώσεως, τῆς διαμορφώσεως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ καθόλου πνεύματος, ὅπερ τὰς διέπει, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Κλαυδίων ἤτοι εἰς τὰ μέσα τοῦ 1^{ου} μ. Χ. αἰῶνος. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς δευτέρας κεφαλῆς παρουσιάζουσιν ὁμοιότητά τινα πρὸς τὰ τοῦ Ἀγρίππα¹ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Γαίου Καίσαρος² ἀλλὰ δὲν συμπίπτουν ἀκριβῶς

Εἰκ. 12^α.
Κεφαλή ρωμαϊκῶν
χρόνων.

Εἰκ. 12^β.
Ἡ παραπλευρῶς κεφαλή
ὀρωμένη κατὰ κρόταφον.

πρὸς ἑκείνα· διὰ τοῦτο προτιμῶ νὰ θεωρήσω καὶ τὴν δευτέραν κεφαλὴν ὡς εἰκονίζουσαν ἄγνωστόν τινα Ρωμαῖον ἢ καὶ Σικυώνιον.

3^{ον}) Εὐθὺς πρὸ τῆς ἀνατολικῆς παραστάδος τῆς κρήνης εὐρέθῃ ὑπίτιος τρίτος, φυσικοῦ καὶ αὐτὸς μεγέθους, ἀκέφαλος μαρμάρινος κορμὸς ἀνδριάντος ρωμαίας δεσποίνης, (εἰκ. 13) ἰσταμένης ἦν στάσιν καὶ οἱ ἄνδρες περιβεβλημένης δὲ — ὡς συνειθίζετο διὰ τὰς γυναῖκας μέχρι τῶν τελευταίων ρωμαϊκῶν χρόνων — τὸν ἑλληνικὸν ποδήρη χιτῶνα καὶ τὸ ἱμάτιον πτυχούμενον εἰς ἔκφραστικὰς πτυχὰς καὶ ἀναδιπλούμενον περὶ τὴν ὀσφύν καὶ τὸν δεξιὸν ὤμον ἵνα καταλήξῃ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἑλαφρῶς καμπτομένην διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀφθόγους πτυχὰς του. Ἡ ἐργασία τοῦ κορμοῦ τούτου εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα τῆς τῶν δύο ἀνδρικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ εἶναι πιθανῶς σύγχρονος.

¹ Ὅρα εἰκόνα παρὰ *Hekler* Die Bildniskunst der Griechen und Römer εἰκ. 174.

² *Hekler* ἔ.ἀ. εἰκ. 184.

Ἡ ἀφθονία τῶν μαρμαρίνων ἀνδριάντων, οἵτινες ἀνευρέθησαν πρὸ τοῦ ἀναλήμματος, καταρριφθέντες, ὡς μαρτυρεῖ ἡ θέσις τῆς εὐρέσεώς των, ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν ἀνδῆρου, μαρτυρεῖ περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ πειομόρφου κτηρίου, ὅπερ καὶ λόγῳ τοῦ μεγέθους του δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀσφαλῶς ὡς δημόσιον.

Μικροτέρα τις σκαφή ἐνεργηθεῖσα παρὰ τὴν μακρὰν στοὰν ἔφερεν εἰς φῶς ἀκέφαλον καὶ ἄπουν κορμὸν Ἀρτέμιδος (εἰκ. 14) μικρότερον τοῦ φυσι-

Εἰκ. 13.

Γυναικεῖος ἀνδριάς ρωμ. χρόνων.

Εἰκ. 14.

Ἄγαλμα Ἀρτέμιδος (σφζ. ὕψ. 0.45).

κοῦ, ἐκ πεντελησίου μαρμάρου. Ἡ θεὰ φορεῖ βραχὺν ἀχειρίδωτον χιτῶνα με ἀπόπτυγμα, ἐξωσμένον ὑψηλὰ ὑπὸ τὸ στήθος κρατεῖ δὲ ἀναδιπλωμένον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κεκαμμένου βραχίονος αὐτῆς μικρὸν μανδύαν. Ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καταβαίνει διαγωνίως πρὸ τοῦ στήθους ὁ ἱμᾶς τῆς φαρέτρας, ἣτις ὅμως παρελείφθη νὰ παρασταθῇ ἐπὶ τῆς ράχews, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα παραδείγματα. Χωροῦσα με βῆμα γοργὸν προβάλλει ἡ θεὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα, ἡ δὲ κινήσις της αὐτῆ κολπώνει τὸν χιτῶνα της χωριζόμενον εἰς πλουσίας πτυχὰς ἐκατέρωθεν τοῦ προβεβλημένου μηροῦ. Τὸ ὕφασμα τοῦ χιτῶνος παρεστάθη

λεπτόν, ὡσεὶ διαφανές, ἀφίνον νὰ διαγράφωνται εὐκρινῶς αἱ φυσικαὶ μορφαὶ τοῦ σώματος. Τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ μικρὸν σφζόμενον παρὰ τὸν ὤμον τμήμα τοῦ βραχίονος δεικνύει ὅτι δὲν ἦτο ὑψωμένη. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ θὰ ἐκράτει πιθανώτατα τὸ τόξον. Ὁ τύπος οὗτος τῆς Ἀρτέμιδος ἀπαντᾷ εἰς ἱκανὰ ἄλλα παραδείγματα, ἅτινα συνέλεξεν ἐσχάτως ὁ Krahnert¹, χωρίσας αὐτὰ εἰς δύο κατηγορίας: 1) Τὴν τοῦ τύπου τῆς Ἀρτέμιδος τοῦ Λατερανοῦ, εἰς ἣν ὑπάγεται, πλὴν ἄλλων, καὶ ἡ Ἀρτεμις τοῦ Palazzo Rospigliosi (ἀμφότεραι αἱ χεῖρες ὑψηλὰ εἰς στάσιν τοξεύσεως, δεξιὸς πούς προβεβλημένος) καὶ 2) τὴν τοῦ «τύπου Ἀθηνῶν» (χεῖρες κεκαμμέναι χαμηλὰ μὲ τὸν δεξιὸν ἢ τὸν ἀριστερὸν πόδα προβεβλημένον). Ἡ Ἀρτεμις τῆς Σικυῶνος ὑπάγεται εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν, ὁμοιάζουσα ὡς πρὸς τὴν στάσιν πρὸς τὴν Ἀρτεμιν τοῦ Λούβρου (Krahnert ἔ.ἀ. εἰκ. 2). Ὡς πρὸς τοὺς χρόνους κατασκευῆς τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Σικυῶνος ἡ ἀρκετὰ ξηρὰ καὶ οὐχὶ πολὺ ἐπιμελῆς ἐργασία τῆς κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὸ τέλος τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καὶ πιθανώτατα τὸν 2^{ον} π. Χ. αἰῶνα².

Πρόσθετοι ἐργασίαι.

Ἄνοιχθέντος, πρὸς πρόληψιν τυμβωρυχείας, τάφου μικροῦ παιδίου ὠρυγμένου μετ' ἄλλων μεγαλυτέρων σεσυλημένων ἐντὸς τοῦ μαλακοῦ πετρώματος

Εἰκ. 15. Πήλινα εἰδώλια ἐκ τάφου παιδίου.

¹ Athenische Mitteilungen LV (1930) σελ. 237 ἔ.

² Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς τύπος Ἀρτέμιδος (Λατερανοῦ καὶ Rospigliosi) θεωρηθεὶς ἄλλοτε ὡς προπεργαμνός (Mahler RA I 1903, 383) καὶ δὴ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος Lawrence JHSt. 46, 1926, 216) πιστεύεται σήμερον ὅτι ἐδημιουργήθη κατὰ τὸ 1^{ον} ἡμισυ τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος (P. Grotemeyer Jahrb. d. Inst. XLIII, 1928, 273).

(ἀσπριᾶς) λοφίσκου παρὰ τὸ πρὸς τὸ Μοῦλκι κράσπεδον τοῦ ὄροπέδιου τῆς ἑλληνιστικῆς Σικυῶνος, συνήχθησαν ἱκαναὶ πῆλιναι πλαγγόνες παριστώσαι γυναῖκας ὀρθὰς ἢ καθημένας, ὧν αἱ πλεῖσται κρατοῦσι πτηνὰ — κύκνους ἢ χῆνας — (εἰκ. 15). Τὰ εἰδώλια εἶναι κεκονιαμένα διατηροῦσι δὲ ζωηροὺς χρωματισμοὺς καὶ ἀνήκουσι, τὰ πλεῖστα, εἰς τοὺς κατ' ἀρχαιότερα πρότυπα ἐξειλιγμένους τύπους¹. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου συνελέχθησαν καὶ τινὰ μικρὰ μελανογάνωτα καὶ ἀγάνωτα ἀγγεῖα — σκυφίδια δῖωτα, οἰνοχόαι μετὰ τριφύλλου στομίου, λεκανίδες μετὰ πώματος κλπ. — τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα κατετέθησαν μετὰ τῶν εἰδωλίων εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν τῆς Σικυῶνος.

Ἐναφέρω ἐν τέλει ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Ἐδσταθίου Στίκα, κατεμέτρησα τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος, ἣν καὶ ἐσχέδιασα ὑπὸ κλίμακα 1 : 500. Τὸ συνταχθὲν γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα περιέλαβε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντα κτήρια (Στάδιον, Θέατρον, ναὸν Ἀρτέμιδος, Βουλευτήριον, Μακρὰν Στοάν, Θέρμας, καὶ τὸ ἀνωτέρω περιγραφέν πειδίμορφον ὑπόστεγον κτήριον).

Ἰανουάριος 1933.

A. K. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

10. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΜΝΙΣΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη, ἣτις κατέληξεν εἰς ἀξιόλογα ἀποτελέσματα καὶ δίδει ἐλπίδας εὐρέσεως ἄλλων ἀκόμη σπουδαίων ἐγκαταστάσεων καὶ εὐρημάτων, διεξήχθη ἀπὸ 21^{ης} Μαρτίου μέχρι 12^{ης} Ἀπριλίου τοῦ 1932 καὶ διακοπεῖσα προσωρινῶς ἐπανήρχισε τὴν 10^{ην} Μαΐου συνεχισθεῖσα ἀνελλιπῶς μέχρι τῆς 18^{ης} Ἰουνίου².

Ἱστορικὸν τῆς ἀνασκαφῆς. Ὁ Ἀμνισὸς εἶναι εὐφορος κοιλὰς πρὸς Ἄνατολὰς τοῦ Ἡρακλείου περὶ τὰ 7 χιλιόμετρα, διαρροεμένη ὑπὸ ὀμωνύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ποταμίου καὶ καταλήγουσα εἰς ἀναπεπταμένον ὄραϊον ἀμμώδη αἰγιαλὸν δύο καὶ ἡμίσεος σχεδὸν χιλιομέτρων μήκους. Σήμερον ἡ κοιλὰς καλεῖται Καρτερός, τὸ δὲ μέρος τῆς ἀνασκαφῆς, κείμενον περίξ τῶν προπόδων βραχώδους λόφου ὑψουμένου ὀλίγα μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης μετὰ παρειῶν

¹ Winter, Die antiken Terrakotten Berlin 1930 I σελ. 84 ἀριθ. 3, 4, 5.

² Οἱ πόροι τῆς ἀνασκαφῆς ἦσαν δραχμαὶ 14 χιλιάδες ἐκ μέρους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ ἔτεροι 16,000 δραχμαὶ προερχόμενοι ἐξ ἐράνου μεταξὺ ἐξεχόντων εὐγενῶν καὶ φιλαρχαίων ὁμογενῶν, εὐγενεῖ μερίμνη τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου ποσοῦ 5 χιλιάδες παραμένουσιν ἀνεπαφοί, προοριζόμενα διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀγροῦ τῆς ἀνασκαφῆς, καθὼς καὶ μικρὸν τι ποσὸν 1080 δραχμῶν, ὄπερ ἐπερίσσευσε.

ἀρχαῖων ἀποτόμων ἐν μέσῳ τῆς ἄμμου, λέγεται Παληοχώρα (εἰκ. 1). Αἱ μαρτυρίαι περὶ Ἀμνισοῦ εἶναι ὀλίγαι καὶ ἐν μέρει συγκεχυμένα. Ἡ παλαιότητα καὶ σπουδαιότητα εἶναι ἢ τῆς Ὀδυσσεΐας (19,188), ὅπου ἀναφέρεται τὸ μέρος ὡς «λιμένες χαλεποὶ» καὶ μνημονεύεται τὸ σπήλαιον τῆς Εἰλειθυΐας. Ἀνάξια λόγου εἶναι μαρτυρία ὡς τοῦ Διδύμου «Ἀμνισός, πόλις καὶ ποταμὸς Κρήτης» ἔτι δὲ πεπλανημένη ἢ ἀπόδοσις νομισμάτων τινῶν εἰς πόλιν Ἀμνισόν, ὥστε παραμένει ἀβέβαιον καὶ μάλιστα ἀπίθανον, ὅτι ἐν τῇ ἑλληνικῇ

Εἰκ. 1. Ἀπομῆς τοῦ Ἀμνισοῦ. Ἀριστερὰ ὁ βράχος τῆς Παληοχώρας.

ἐποχῇ ὑπῆρξέ ποτε πόλις Ἀμνισός. Οὕτω σπουδαιότερα καταστὰ διὰ τὴν σημασίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ἢ σύνδεσις του μετὰ τῶν μυθολογικῶν παραδόσεων (γέννησις τῆς Εἰλειθυΐας κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο, αἱ εἴκοσι Ἀμνισίδες νύμφαι κλπ.) καὶ πρὸ παντὸς ἢ σύνδεσις τοῦ Ἀμνισοῦ πρὸς τὴν ἐνδοξον περιόδον τῆς μινωικῆς θαλασσοκρατορίας. Ἔχομεν δῆλα δὴ μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (10,476) ὅτι «Μίνω φασὶν ἐπινείῳ χρῆσασθαι τῷ Ἀμνισῷ».

Αἱ ἐπανειλημμένα ἔρευναι τῆς τοποθεσίας δὲν εἶχον φέρει εἰς φῶς μινωικόν τι λείψανον. Ἀκόμη καὶ τὰ ὄστρακα ἔλειπον. Ἐνεκα τούτου ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία εἶχε γενικῶς κριθῆ ὡς ἀναξιόπιστος. Ὁ Ἔβανς εἰς τὸ μέγα ἔργον του περὶ τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἐτοποθέτησεν ἤδη τὸ ἐπίγειον τῆς Κνωσοῦ

ἐγγύτερον πρὸς τὸ Ἡράκλειον, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καιράτου παρὰ τὴν σημερινὴν Νέαν Ἀλικαρνασσόν. Ἔνεκα τῶν ἐκεῖ τακτικῶς εὗρισκομένων μινωικῶν ἀρχαιοτήτων, ὧν τινες δημοσιεύει καὶ ὁ Ἔβανς (Palace of Minos 2, 229 ἔξ.) πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία καὶ ἐκεῖ ἡ ὕπαρξις συνοικισμοῦ τινος. Δὲν εἶναι ἄλλως καὶ ἀδύνατον νὰ εἶχε δύο ἐπίνεια ἡ μινωικὴ Κνωσός, καταστάσις ἦν ἐκκληρονόμησεν εἴτα ἡ ἑλληνικὴ πόλις, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶχε τοιαῦτα τὸ Ἡράκλειον καὶ τὸ Μάτιον. Ἐπίσης ὁ Lehmann-Hartleben εἰς τὸ θεμελιῶδες ἔργον του περὶ τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Μεσογείου θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, (Die antiken Hafenanlagen des Mittelmeeres (1923) 243) ὁ δὲ Mariani, ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἀναφέρει περὶ ἀρχαιολογικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἀμνισοῦ, ὁμιλεῖ ἀσαφῶς μόνον περὶ τινῶν ἐνετικῶν ἢ καὶ παλαιότερων ἑρειπίων (Monum. Antichi 6 1896 222 ἔξ.).

Ἡ πρώτη σπουδαία ἀνακάλυψις, ἥτις ἔστρεψε τὴν προσοχὴν μου πρὸς τὸν Ἀμνισόν, ὑπῆρξεν ἡ εὕρεσις ἀξιολόγου ὑστερομινωικοῦ λαξευτοῦ τάφου, ὅστις μεταξὺ τῶν ἄλλων περιεῖχεν ἐλεφάντινον κτένιον μετ' ἀναγλύφου διακοσμήσεως καὶ ἀξιόλογον ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ μοναδικὸν τοιοῦτο, ὅπερ διατηρεῖται ἀκέραιον ἐκ τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. (Ὁ τάφος ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ 11, 1927 - 8 68 ἔξ.). Τοῦτο ἀπεδείκνυεν, ἂν μὴ τι ἄλλο, ὅτι ἐκεῖ που ὑπῆρχε μινωικὸς συνοικισμός. Δευτέρα ἀνακάλυψις, ἥτις συνέδεν ὀριστικῶς τὸν Ἀμνισὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν γραπτὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ἡ ὀριστικὴ ἀνεύρεσις καὶ ἀνασκαφὴ τοῦ περιφήμου σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας, τὰ εὐρήματα τοῦ ὁποῖου καλύπτουσιν ὀλόκληρον τὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν Κρήτῃ μέχρι τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς. Πλησίον τοῦ σπηλαίου τούτου ἀνεκαλύφθη ἕτερον μικρὸν τοιοῦτο ταφικῆς χρήσεως, ἀνῆκον ἤδη εἰς ΠΙΜ περίοδον, καθὼς καὶ δεύτερος λαξευτὸς τάφος τῆς ΥΜ 2 ἐποχῆς, ὅστις ὅπως δῆποτε ἦτο σεσλημένος (βλ. Πρακτικά 1929 95 ἔξ., 1930 91 ἔξ.).

Ἐκτοτε ὑπῆρχον πλέον βάσιμοι ἐλπίδες ἀνευρέσεως καὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ ἐπινείου. Ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος ἔπρεπε νὰ προέρχεται ἐκ παλαιότερων ἀξιοπιστῶν πηγῶν, αἱ δὲ σχετικῶς μεγάλαι ἐπιχώσεις τῆς κοιλάδος τοῦ Καρτεροῦ μοῦ ἔδιδον ἐλπίδας εὐρέσεως ἑρειπίων. Ἐν τούτοις ἡ γενικὴ διαμόρφωσις τῆς παραλίας, ὅπου τὸ καλύτερον ἄστυλον κατὰ τῶν ἐπικινδύνων ΒΔ ἀνέμων, οἵτινες κυριαρχοῦσι θέρους καὶ χειμῶνος ἐν Κρήτῃ παρέχει τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἔτι δ' αἱ αὐτόθι ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀμνισοῦ, μὲ παρεπλάνησαν νὰ ἀναζητήσω ἐκεῖ τὰ ἴχνη τοῦ μινωικοῦ ἐπινείου. Πλάνη, τὴν ὁποίαν βλέπομεν νὰ συμμερίζεται καὶ ὁ Μαριάνι πρὸ 30 ἐτῶν, κατ' αὐτὸν δὲ καὶ ὁ Λέμαν—Χαρτιλέμπεν. Εἰς τὰ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀμνισοῦ μέρη ἔσκαψα βραχύτατα δοκιμαστικῶς κατὰ διαφόρους περιόδους, ὅπως δῆποτε ὅμως αἱ ἔρευναι κατ' οὐδένα τρόπον πρέπει νὰ θεωρηθῶσι περατωθεῖσαι ἐκεῖ. Ἡ

κορυφή της Παληοχώρας, ήτις κείται πρὸς Βορρᾶν καὶ κάτωθεν τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυίας εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μέτρων κατ' εὐθείαν, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν μου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἐν τούτοις ἐπ' αὐτῆς δὲν εἶχον ἀνεύρει ἢ ὄστρακά τινα ἀραιὰ ΥΜ 3 ἐποχῆς τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἐνετικῆς καὶ τουρκικῆς ἐποχῆς κτισμάτων καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐπίχωσις δὲν ἔδιδον ἐλπίδας σκαφικῆς ἐπιτυχίας. Μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἴχνη τοῦ μινωικοῦ ἐπινείου ἔκειντο ἐκεῖ, σχεδὸν ἐντὸς τῆς ἄμμου, ἀπλούμενα πέραξ τῶν προπόδων τοῦ λόφου τῆς Παληοχώρας.

Τὸ πρῶτον εὐόϊωνον σημεῖον περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ συνοικισμοῦ μᾶς ἔδωκε τὸ ἄλλως ἥκιστα εὐπρεπὲς ζῶον, τὸ ὁποῖον εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἐθεωρήθη φέρον τὴν καλὴν τύχην: Μία ὕς. Ὁ ὄπλονόμος τοῦ Λιμεναρχείου Ἡρακλείου κ. Ι. Τζιτζᾶς, ὅστις εἶχεν ἐξέλθει πρὸς καταδίωξιν δυναμιτιστῶν καὶ εἶχε καταφύγει ὑπὸ τοὺς βράχους τῆς Παληοχώρας πρὸς εὗρεσιν ὀλίγης σκιᾶς, παρετήρησεν ὅτι τὸ ἀνωτέρω ζῶον ἐνῶ ἐσκάλιζε διὰ τοῦ ρύγχους του τὸ ἔδαφος ἐξῆγε κατὰ τὴν ἀναμόλγευσιν ἄφθονα ὄστρακα καὶ μάλιστα καὶ ἐν τεμάχιον καλοῦ ἀγγείου ἐξ στεατίτου. Ὁ ἀξιόλογος ἐκεῖνος ὑπάλληλος ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ Μουσεῖον, κομίσας συγχρόνως καὶ δείγματα τῶν ὄστράκων. Ἀμέσως ἐπεσκέφθη τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο σύρριζα πρὸς τοὺς δυτικὸς πρόποδας τῆς Παληοχώρας. Εἶδον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀφθόνων ΜΜ συντριμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήρισα ὡς δηλοῦντα ἀποθέτην τινά, διότι εὐρίσκοντο ἐκεῖ κυριολεκτικῶς ἐν σωρῶ. Ἐζήτησα τὴν πρώτην πίστωσιν ἐκ 2 χιλ. δραχμῶν καὶ οὕτως ἤρchiσε δοκιμαστικὴ ἀνασκαφή.

Τὸ ἀνωτέρω σημεῖον ἀπεδείχθη πράγματι ὅτι ἦτο ἀποθέτης. Ἄγνωστον ἂν τὰ ὄστρακα ἐρρίφθησαν ἀνωθεν ἢ ἀπετέθησαν ἐκ τῶν πέραξ. Ἐνεκα τοῦ ἀποτόμου τοῦ βράχου ἦτο δυνατὸν νὰ καταρρίπτονται ἀνωθεν ἐκ τοῦ λοφίσκου ἐκάστοτε. Ἐπρόκειτο περὶ χώρου τριῶν μόλις τετραγωνικῶν μέτρων καὶ ἀβαθεστάτου, μὴ ὑπερβαίνοντος εἰς ἐπίχωσιν τὰ 30 ἑκατοστά. Ἐντεῦθεν συνελέξαμεν πέντε μεγάλους σάκκους ὄστράκων, τῶν πλείστων καθαρῶς ΜΜ ἐποχῆς. Ἀξιολογώτερα εἶναι τεμάχια ἀγγείου μελαμβραφοῦς μετὰ ἐμπιέστων κύκλων καὶ κεφαλὴ εἰδωλίου βοῦς (0,10 ὕψος) μετὰ λίαν προεξέχοντος ρύγχους, ἀσφαλῶς ΜΜ ἐποχῆς.

Αἱ ἔρευναι ἐπεξετάθησαν καὶ πρὸς ἄλλας διευθύνσεις. Εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Παληοχώρας, ὅπου ἡ ἐπίχωσις συνίσταται ἐκ καθαρᾶς ἄμμου, εὐρέθησαν δύο ἀξιόλογα ἐρείπια ἀτελῶς ἀμφότερα ἀνασκαφέντα. Τὸ ἓν, τὸ δυτικώτερον, εἶναι στενόμακρον «μέγαρον» ἐκτισμένον ἐν μέρει διὰ πελεκητῶν πώρων, ὧν εἰς φέρει ἐγκεχαραγμένον τὸ σύμβολον τοῦ διπλοῦ πελέκεως. Τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἀκόμη ἄσκαφον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν παρουσιάσθη τετράγωνον φρεατοειδὲς κατασκευάσμα ἀρκούντως βαθύ, τὸ ὁποῖον εὐρέθη πλήρες κισσήρεως, ἥτις ἀνευρίσκειτο ἄφθονος καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον κτήριον. Ἴσως ὅμως δὲν δυνάμεθα ἀμέσως νὰ συναγάγωμεν ὅτι αὕτη ἀπετέλει

ἔμπόρευμα (γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἔποχὴν ἡ κίσθηρις ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς λειαντικὸν διαφόρων οὐσιῶν). Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀπετέθη ἐκεῖ αὐτομάτως ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ σήμερον ἔτι ἡ πέριξ ἄμμος τοῦ αἰγιαλοῦ βρῖθει τεμαχίαν κισσῆρεως τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς, ἐκ τοῦ ἠφαιστείου τῆς γειτονικῆς Θήρας προερχόμενα, δὲν εἶχον νὰ διανύσωσι καὶ πολὺ μικρὸν διάστημα μέχρι οὗ ἀποτεθῶσι κατὰ τὴν παραλίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ὑπὸ τῶν κυμάτων. (Γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν φοβερὰν ἔκρηξιν τῆς Θήρας περὶ τὸ 2000 π. Χ. μέγα στρῶμα κισσῆρεως πάχους μέχρι 30 μέτρων ἐκάλυψε τὴν ἐναπομείνασαν νῆσον, κατὰ δὲ τὴν ἔκρηξιν τοῦ 724 ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου τὸ ἐκβρασθὲν πλῆθος τῆς κισσῆρεως ἐκάλυψε κυριολεκτικῶς τὴν θάλασσαν μεταφερθὲν ὑπὸ τῶν κυμάτων μέχρι Μακεδονίας καὶ Μικρᾶς Ἀσίας). Ἐπίσης ἐφάνησαν δύο γύφιναι παραστάδες πολυθύρου ἐντὸς τοῦ Μεγάρου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμαστικῆς σκαφῆς ἀνεκαλύφθη μικρὸν φυλλάριον χρυσοῦ καὶ τεμάχιον ἀγγείου ἐκ φαγεντιανῆς.

Ὀλίγα μέτρα ἀπώτερον πρὸς Ἀνατολὰς προῆλθεν εἰς φῶς ἕτερον περιέργον κτίσμα. Τὸ σχέδιόν του εἶναι τραπεζοειδές, οἱ τοῖχοι παχύτατοι, ὑπερβαίνοντες τὰ δύο μέτρα, ἐσωτερικῶς δὲ σχηματίζεται μικρὸν τετράγωνον δωμάτιον. Ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἔφθασε μέχρι τέλους, ὅπως δῆποτε ὅμως κατέστη φανερὸν ὅτι τὸ κτίσμα ἔφερε θύραν κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος σύρριζα πρὸς τὸν βράχον τῆς Παληοχώρας, ὅστις λαξευθεὶς ἐν μέρει ἐχρησίμευσεν ὡς νότιος τοῖχος τοῦ κατασκευάσματος ἐκείνου. Εἰς βαθύτερα στρώματα ἐσωτερικῶς εὐρέθησαν ὄστρακα ΥΜ 2 καὶ 3 ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν ΥΜ I τοῦ ρυθμοῦ τῆς χλωρίδος. Ἐπίσης ἡ λαβὴ πελωρίου ψευδοστόμου ἀμφορέως. Ἰσως πάντα ταῦτα τὰ ὄστρακα προέρχονται ἐκ τοῦ φορουτοῦ, ὅστις ἄνωθεν ἐκ τῆς Παληοχώρας παρασυρόμενος κατέχωσε κατὰ μικρὸν τὸ οἰκοδόμημα. Οὕτως οὐδὲν βεβαίωτερον δύναται νὰ λεχθῆι περὶ τοῦ προορισμοῦ του.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον τῶν κτισμάτων — τὸ καὶ μόνον τελείως ἀνασκαφὲν κατὰ τὴν ἐφετεινὴν περίοδον — παρουσιάσθη ὑπὸ τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Παληοχώρας. Ἐνταῦθα εὐρίσκονται μία ἢ δύο ἠρειπωμένα μάνδραι ποιμένων. Μεταξὺ τοῦ οἰκοδομικοῦ τούτων ὄλικοῦ εὗρον μέγαν κυβόλιθον πελεκητοῦ πάρου καὶ μικρότερον τεμάχιον γυψολίθου, ὄλικά ἀμφοτέρω, τὰ ὁποῖα προφανῶς εἶχον ἀφαιρεθῆ ἐκ μινωικοῦ τινος κτηρίου. Τὸ κτήριον τοῦτο ἠδύνατο βεβαίως νὰ εἶναι ἐν ἐκ τῶν δύο περιγραφέντων ἡδη, τὰ ὁποῖα δὲν κεῖνται μακράν. Ὅπως δῆποτε, κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς δοκιμαστικῆς ἀνασκαφῆς ἐτοποθέτησα δύο τῶν ἐργατῶν νὰ ἀνοίξωσι τάφρον ὑπὸ τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Παληοχώρας, ἐντὸς ἀγροῦ ὅστις παρουσίαζεν ἠπίαν ἐλαφροτάτην ἐξόγκωσιν, ἥτις μοῦ ἐφάνη ὑποπτos. Ἡ τύχη ἐβοήθησεν ἀναφανδόν, διότι ἤτο ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἀνασκαφῆς. Χρήματα δὲν ὑπῆρχον ἄλλα, ὡς δὲ ὕστερον ἀπεδείχθη, ἀν ἡ τάφος ἠνοίγετο ἐν

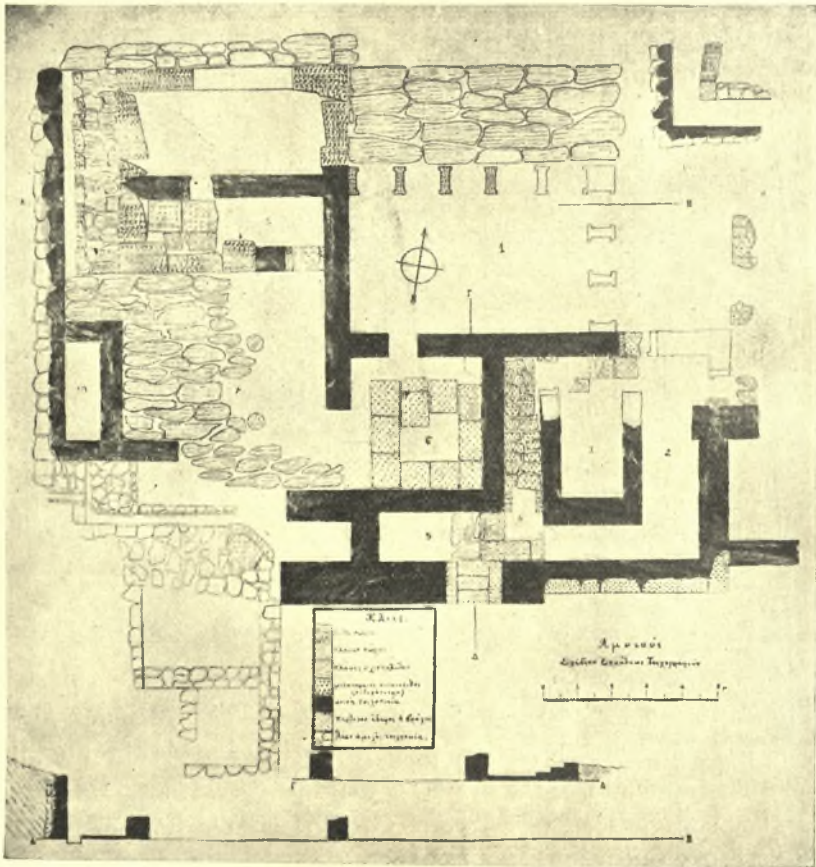
μέτρον δεξιότερον ἢ ἀριστερώτερον δὲν ἤθελε προέλθει τι ἀξιόλογον εἰς φῶς καὶ ἠθέλομεν ἐγκαταλείψει τὸ μέρος. Εὐτυχῶς ἐπέσαμεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ πυρῆνος τῶν τοιχογραφιῶν, αἵτινες ἐπρόκειτο νὰ προσδώσουν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ἀσυνήθη σπουδαιότητα. Ἦδη μετὰ μίαν ὥραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐργασίας προσεῖλκυσε τὴν προσοχήν μου τὸ ἐξαγόμενον καφεόχρουν καθαρὸν χῶμα τῶν διαλελυμένων πλίνθων. Δὲν εἶχεν ἔτι παρῆλθει ἡ δευτέρα ὥρα, καὶ προσεκρούσαμεν ἐπὶ σωροῦ ἀκανονίστου μεγάλων λίθων, τοὺς ὁποίους οἱ

Εἰκ. 2. Ἐποψὶς τῆς ἀνεσκαμμένης ἐπαύλεως.

ἐργάται μου ἐχαιρέτισαν ὡς «μνημεῖον». Ἐπεστάτησα εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ μέρους καὶ ὑπῆρξε μέγα εὐτύχημα ὅτι ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτον πλήγμα σκαπάνης, τὸ ὁποῖον ἐπλήγωσε μίαν τοιχογραφίαν, ἀντελήφθην περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ ἐσταμάτησα τὴν ἐργασίαν. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἐξεσηκωμένος ἀρχιεργάτης μου, παλαιάμαχος τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Κνωσοῦ, εἶχε διὰ τοῦ μαχαιριδίου καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτηδειότητος ἐξαγάγει μερικὰ μικρὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα προχείρως καθαρισθέντα ἔδειξαν ὡραῖον ἐρυθρὸν ἔδαφος καὶ μερικὰ ἀκατάλληλα σχέδια. Ἐπρόκειτο περὶ τεμαχίων ἀπὸ ἄνθη κρίνων. Κατόπιν συνεχοῦς ἐργασίας σχεδὸν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μηνὸς ἀπεκαλύφθη ὁλόκληρος ἡ «Ἐπαυλις τῶν Τοιχογραφιῶν» (εἰκ. 2). Ἐνα ὁλόκληρον μῆνα ἐδαπανήσαμεν εἰς τὴν ἐξαγωγήν τῶν τοιχογραφιῶν καὶ πρέπει νὰ μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα τοῦ ἀρχιτεχνίτου τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου Ἐμμανουὴλ Σαλούστρου

τοῦ ἀρχιεργάτου Ἰωάννου Μηλιαρᾶ καὶ κυρίως τοῦ βοηθοῦ ἀρχιτεχνίτου Ζαχ. Κανάκη, ὅστις διαρκῶς παραμένων ἐπὶ τόπου καὶ ἀναπτύξας ἑκτακτον ὑπομονὴν κατώρθωσε νὰ ἐξαγάγῃ τεμάχια, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο ἀηλιτισμένα. Μόνον ἐν τεμάχιον καθ' ὅλην τὴν μακροχρόνιον ἐργασίαν κατεστράφη σχεδόν, ἐκ στιγμιαίας ἀδεξιότητος, μὴ κατορθωθέντος νὰ συγκρατηθῇ καλῶς ἐπὶ τοῦ ἐκ γύψου ὑποστρώματος. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, μήκους 0,60 περιπον, ἦτο εἰς

Εἰκ. 3. Σχέδιον τῆς «ἐπαύλεως».

μυρία τεμάχια διερρηγμένον καὶ ἔφερεν ἐν μέρει μόνον κρίκους ὡς διακόσμησιν ἐπιφανείας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτο ἄγραφον. Ὑπάρχει φωτογραφία πρὸ τῆς ἐξαγωγῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ζημία δὲν ἦτο μεγάλη. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοιχογραφίαι, μικραὶ καὶ μεγάλα, ἐξήχθησαν κατόπιν κοπιώδους καθαρισμοῦ

διὰ τοῦ μαχαίριου, μεθ' ὃ περιεβάλλοντο δι' ἀπλοῦ ἢ διπλοῦ τύπου ἐκ γύψου, ὅστις μετὰ τὴν στερεοποίησιν ἐπέτρεπε τὴν ἐξαγωγήν τοῦ τεμαχίου. Τὰ ἐξαγόμενα τεμάχια μετεφέροντο σχεδὸν ἀνά πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν δι' αὐτοκινήτου εἰς τὸ μουσεῖον, κρατούμενα προσεκτικῶς ἐπὶ τῶν γονάτων τῶν ἐργατῶν ἐντὸς ἀβαθῶν ξυλίνων συρταρίων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα (εἰκ. 3) καταλαμβάνει τετράγωνον περι-

Εἰκ. 4. Ἡ καταπεσοῦσα κλίμαξ τοῦ ἄνω πατώματος κατὰ χώραν, ὡς εὐρέθη, ὀρωμένη ἐκ Δυσμῶν.

που χώρον 20×20 μ. Ὁ ἄξων προσανατολισμοῦ ἀποκλίνει 10 μοίρας πρὸς ἀριστερὰ τοῦ μαγνητικοῦ Βορρᾶ. Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει ἐν πολυθύρον (I) πρὸ τοῦ ὁποίου πρὸς Β. ἢ μικρὰ ἀβλή εἶναι κεκαλυμμένη διὰ πλακῶν σχιστολίθου, αἵτινες ἐξακολουθοῦσαι ἐφεξῆς σχηματίζουν εἶδος πεζοδρομίου πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμὰς καὶ προχωροῦσιν εἰς πλακόστρωσιν τοῦ χώρου 7. Ἐκ τοῦ μνημονευθέντος πολυθύρου εἰσερχόμεθα διὰ θύρας εἰς τὸν χώρον 6, ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πώρου, καὶ ὁ ὁποῖος ἐν μέρει θὰ ἐσχημάτιζεν εἶδος «σοττοσκάλα», διότι ἐνταῦθα εὐρέθη, μὲ διεύθυνσιν ἀπὸ Ν. πρὸς Β. καὶ εἰς ὕψος ἑνὸς μέτρου, πεπτωκυῖα ἀλλὰ κατὰ χώραν σφζομένη κλίμαξ μετὰ τεσσάρων πωρίνων βαθμίδων, ἣτις ἦγεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα (εἰκ. 4). Τῆς κλίμακος ταύτης αἱ βαθμίδες παρουσιάζουν τὴν τριγωνικὴν τομὴν τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχρόνους κρημαστάς μαρμαρίνας κλίμακας. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι αἱ βαθμίδες θὰ ἐστηρίζοντο ἐπὶ δύο πλαγίως

πρὸς τὰ ἄνω βαινουσῶν δοκῶν, αἵτινες, ξύλινοι βεβαίως οὔσαι, ἐστερεοῦντο ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου κατὰ τὸ κάτω μέρος καὶ ἐπὶ τοῦ βορείου κατὰ τὸ ἄνω. Ἐκ τοῦ 6 εἰσερχόμεθα εἰς τὸ μέγα δωμάτιον 7, ὅπερ φέρει τὰς βάσεις δύο κίωνων κατὰ χώραν καί, ὡς φαίνεται, ἦτο ἀνοικτὸν κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν, ὡς διακρίνεται καὶ ἐπὶ τοῦ σχεδίου. Ἐνταῦθα εὐρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι, κατὰ τὸ πλεῖστον συσσωρευμένοι εἰς συμπαγῆ πυρῆνα πέριξ τοῦ βορειότερου κίονος.

Ἐντεῦθεν εἰσερχόμεθα εἰς τὰ δύο δωμάτια 7 καὶ 8, μετὰ τῶν ὁποίων λήγει τὸ τμήμα τοῦ μεγάρου, τὸ ἔχον τὴν πρόσοδον διὰ τῆς θύρας τοῦ πολυθύρου I ὁπόθεν εἰσῆλθομεν. Ἀμφοτέρων τούτων τῶν δωματίων οἱ ἔξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι κατεσκευασμένοι διὰ πελεκητῶν πώρων λίθων, ἔξ ὧν ὁ μέγιστος ἔχει μῆκος 2,20. Πάντων τὸ ὕψος εἶναι ὁμοιομόρφως περὶ τὰ 70 ἐκ., ὕψος τὸ ὁποῖον ἀριθμοῦσι καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ὑπόλοιποι τοῖχοι. Μόνον τὸ ἀνατολικὸν μέρος εἶναι μέχρι θεμελίων σχεδὸν κατεστραμμένον. Εἰς ἡ δύο τῶν ἀνωτέρω πώρων ἐκ τῆς βορείας πλευρᾶς ἐλλείπουσιν, ἀφαιρεθέντες ὑπὸ λιθορῦχων. Σημειωτέον ἐπίσης, ὅτι οἱ ὀρθοστάται οὗτοι βαίνουσιν ἐπὶ κρηπιδώματος ἀργῶν λίθων, ὅπερ ἤχθη εἰς ὕψος 0,10 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπιμελῶς ὠριζοντιώθη.

Τὸ ὁμοιομόρφον τοῦ ὕψους τῶν τοίχων τοῦ κάτω πατώματος φαίνεται μᾶλλον νὰ προέρχεται ἐξ ἔξωτερικῶν λόγων (φθορὰ ὑπὸ τοῦ ἀρότρου κλπ.). Ἴσως ὀλόκληρον τὸ κάτω πάτωμα εἶχε τοὺς τοίχους λιθίνους, πρὸς δ' ἔτι καὶ τὰς γωνίας τοῦ ἄνω πατώματος. Ὅτι ὅμως τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο κυρίως ἐξ ὀμῶν πλίνθων, ἐγένετο πλέον ἢ προφανὲς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνασκαφῆς. Τὸ πολὺ οἱ ἔξωτερικοὶ τοῖχοι δυνατὸν νὰ ἦσαν ἐξ ὀλοκλήρου λίθινοι, ὡς δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν ἐξαχθέντων λίθων, οἵτινες θὰ ἦσαν πολλοὶ διὰ τὸ κάτω πάτωμα καὶ μόνον.

Εἰς τὸ ἄνω πάτωμα ἡ πρόσοδος ἦτο διττή: Ἐκ μιᾶς κατὰ τὸ ἥμισυ σωθείσης θύρας παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τῆς πολυθύρου στοᾶς εἰσερχόμεθα εἰς τὸν χῶρον 2, ὅστις ἐντὸς αὐτοῦ φέρει τὸ περιεργον διαμέρισμα 3, πιθανῶς τὸ θυρωρεῖον τοῦ μεγάρου. Διὰ τοῦ διαδρόμου 4, οὗ τὴν κυρίαν καὶ συχνὴν χρῆσιν μαρτυρεῖ ἡ πλακοστρωσις διὰ σκληροῦ τιτανολίθου (σιδερόπετρας), φθάνομεν εἰς τὸν κατ' ὄρθην γωνίαν συνδεδεμένον ἔτερον διάδρομον 5, ὑψηλότερον κατὰ 0,15. Ὁ διάδρομος οὗτος ἦτο προσιτὸς καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς νοτίας πλευρᾶς κατόπιν καθόδου τριῶν βαθμίδων. Ἐντεῦθεν ἀνήρχετό τις τὴν περιγραφείσαν ἤδη κλίμακα τοῦ ἄνω πατώματος, ἣτις εἶχε καταπέσει ἐντὸς τοῦ χῶρου 6.

Πέρα πάσης ἀμφιβολίας ὁ χῶρος 7 ἐπανελαμβάνετο ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ἦτο δὲ κεκοσμημένος διὰ τῶν εὐρεθεισῶν τοιχογραφιῶν. Τὰ δωμάτια 8 καὶ 9 ἴσως ἄνω συνηνοῦντο εἰς ἓν καὶ μόνον, διότι ὁ ἐνδιάμεσος τοῖχος τοῦ κάτω πατώματος εἶναι λίαν εὐτελής. Τέλος καὶ τὸ πολύθυρον I

ἐπανελαμβάνετο εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Τοῦτο ἀποδεικνύει μία παραστάς τοῦ ἄνω ὁρόφου, καθὼς καὶ πολλαὶ πλάκες σχιστολίθου, δι' ὧν ἐκαλύπτετο τὸ δάπεδον τοῦ ὁρόφου τούτου. Τοῦναντίον τοῦ ὑπὲρ τὸ 7 χώρου τὸ δάπεδον ἐκαλύπτετο δι' ὠραίων πωρίνων πλακῶν. Ὁ χώρος 2-3 δὲν προέκυψαν ἀποδείξεις ὅτι εἶχεν ἄνω πάτωμα.

Ἄλλοι ἀβέβαιοι καὶ εὐτελεῖς τοῖχοι φαίνονται κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ μεγάρου. Ἀσφαλῶς ἦσαν βοθητικῆς χρήσεως διαμερίσματα. Τὸ 10 ἦτο ἀποθέτης ἀχρήστων εἰδῶν, εὐρεθεὶς πλήρης ὀστράκων καὶ τινων ἀκεραίων ἀώτων κυathίσκων, τῶν συνηθεστάτων εἰς πᾶσαν μινωικὴν ἀνασκαφήν. Τέλος μνημονευτέον τοῦ κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ μεγάρου εὐτελοῦς κατασκευάσματος, διότι ἐκεῖ καὶ παρὰ τὸν σημειούμενον ἐν τῷ σχεδίῳ γυψόλιθον εὐρέθησαν τὰ τεμάχια χαλκοῦ σκεύους, ἴσως κατόπτρου καὶ συνερρικνωμένα φυλλάρια χρυσοῦ, ἅτινα φαίνεται νὰ ἐπενέδυσον τὴν ξυλίνην λαβήν.

Εὐρήματα. Τοιοῦτον ἀξιόλογον ἀρχιτεκτόνημα εἶναι περιέργον ὅτι εἰς κινητὰ εὐρήματα σχεδὸν οὐδὲν ἀπολύτως παρουσίασε. Πολύτιμα πράγματα βεβαίως δὲν εἶναι κοινά, ἐν Κρήτῃ δὲ μάλιστα οὐδόλως ἀφθονοῦσιν. Ἐν τούτοις εἶναι παραδόξον, ὅτι δὲν εὐρέθησαν τουλά-

Εἰκ. 5. Ἀγγεῖα ἐκ τῆς ἐπαύλεως.

χιστον ἀγγεῖα. Μόνον ἓν τεμάχιον μεσομινωικοῦ εὐρέος κυάθου εἶναι ἄξιον ἰδιαίτερας μνείας, εὐρεθὲν ἐντὸς τοῦ διαδρόμου 5. Τὰ ἄλλα εἶναι ὄλως ἀσήμαντα ἀγγεῖα, (εἰκ. 5) πλὴν ἔτι μιᾶς πρόχου ἣτις ἀγνωστον ἀκόμη κατὰ πόσον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνασυγκροτηθῇ. Μία ὁμάς ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως (εἰκ. 6) εὐρέθη ἐντὸς τοῦ 2 καὶ παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ 3, τὰ δὲ περίξ μελανίζοντα χρώματα δεικνύουν ὅτι ἐδῶ ἦτο τὸ μαγειρεῖον. Ἐπίσης μοναδικὴν ἐξαιρέσειν παρουσιάζει τὸ παρὸν μέγαρον ὡς πρὸς τὴν ἀπουσίαν μεγάλων πίθων ἀποθηκεύσεως, οἵτινες μέχρι τοῦδε οὐδέποτε ἔλειψαν ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, τὰ

Εἰκ. 6. Ὅμας ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως ἐντὸς τοῦ χώρου 2.

μέγαρα καὶ τὰς ἀπλᾶς ἔτι οἰκίας. Τὸ τοιοῦτον εἶναι δυσκόλως τυχαῖον καὶ ἀποκλίνω νὰ ἐρμηνεύσω τὸ πρᾶγμα ὡς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ παρὸν οἶκημα συνεδέετο πρὸς ἐπίσημόν τινα χρῆσιν, ὃν προωρισμένον ὡς ἔδρα ἐπισήμου ἄρχοντος, ὡς μέγαρον ὑποδοχῆς τῶν καταπλεόντων εἰς τὸν λιμένα, ἢ τέλος ὡς βασιλικὴ ἔπαυλις ὅπου χρείας τυχούσης διέμενον ἐπὶ βραχὺ ὁ βασιλεὺς τῆς Κνωσοῦ ὁσάκις κατήρχετο πρὸς τὸν λιμένα.

Αἱ τοιχογραφίαι. Εἶναι ἐν τούτοις ἀληθές, ὅτι τὴν σπάνιν ἄλλων εδρημάτων ἀνεπλήρωσαν πλουσιοπαρόχως πολύτιμα καὶ ἄφθονα λείψανα τοιχογραφῶν (εἰκ. 7). Ταῦτα εὐρέθησαν ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ δωματίου 7 καὶ εἰς ὕψος ἀπὸ ἐνὸς μέτρου μέχρι 0,40 ἀπὸ τοῦ δαπέδου. Ὅτι ἔπεσον ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου χώρου τοῦ ἄνω πατώματος οὐδεμία παραμένει

ἀμφιβολία. Πολλὰ τεμάχια ἔκκειντο ἐπὶ τῶν πωρίνων πλακῶν τοῦ ἄνω πατώματος, αἵτινες κατέπεσον προηγουμένως καὶ ἐπ' αὐτῶν συνέπεσον εἴτα οἱ ἐξ ὀμῶν πλίνθων τοῖχοι. Διὰ τοῦτο αἱ τοιχογραφίαι περιεβάλλοντο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καφεχρόου καθαροῦ χρώματος, πολλάκις μάλιστα αἱ πλίνθοι διετήρουν τὸ σχῆμα τῶν καὶ ἐπ' αὐτῶν ἦσαν ἔτι προσκεκολλημένα τὰ τεμάχια τοῦ κονιάματος.

Ἐπιβεβαιωτέρα περιγραφή τῶν τοιχογραφιῶν δὲν εἶναι δυνατὴ πρὸ τοῦ ἐντελοῦς καθαρισμοῦ καὶ σχετικῆς ἐπ' αὐτῶν μελέτης. Ἀνήκουσι πᾶσαι

Εἰκ. 7. Ὁ χώρος, ὅπου εὐρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι.

ἀνεξαιρέτως εἰς τὸν πρωιμώτερον ρυθμὸν τῆς χλωρίδος καὶ οὐδὲν ἕγνος ζωικοῦ ὄντος παρουσιάσθη. Κυρίως εἰκονίζονται τριῶν εἰδῶν φυτὰ: 1) Κρίνοι οἵτινες δεικνύουν τὴν πρωτοφανῆ μέχρι σήμερον τεχνοτροπίαν, ὅτι τὰ στελέχη καὶ τὰ ἄνθη τῶν ἔχουσιν ἐκβαθυνθῆ ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ἐδάφους καὶ πληρωθῆ κυανῆς καὶ λευκῆς πάστας (εἰκ. 8 - 8a). 2) Κρινοειδῆ καὶ ἰριδοειδῆ γραπτὰ δι' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους. 3) Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῆς μίνθης κατὰ πυκνὰς συστάδας ἐπὶ ἐδάφους μεταβαλλομένου διὰ κυματιστῆς συνδέσεως ἀπὸ ἐρυθροῦ κάτω εἰς λευκὸν ἄνω (εἰκ. 9). Ἐπίσης ἀνεκαλύφθη ἐν μικρὸν τεμάχιον φέρον συστάδα κροκοειδῶν.

Τὰ εὐρεθέντα λείψατα ἐπιτρέπουσι σαφεῆ ἰδέαν τῆς διατάξεως τοῦ ὅλου.

Τὰ ὑπ' ἀρ. 1 φυτὰ ἐξέρχονται ἀπὸ εἶδους κλιμακωτῶν ἀνδῆρων, ἅτινα εἶναι εἰσέτι ἀτελῶς προσηρμοσμένα. Τὰ ὑπ' ἀρ. 3 φθύνονται ἀπὸ βάσεων αἰτινες καταλήγουσιν ἑκατέρωθεν εἰς κοῖλον περιγράμμα καὶ ἐπίκεινται ἀλλήλων, ὡς φαίνεται, εἰς διπλᾶς σειρὰς μετὰ ὠραίου κοσμήματος τεθλασμένων γραμμῶν εἰς τὰ ἐνδιάμεσα.

Τὰ εὐρεθέντα τεμάχια θὰ καταστῆ ἴσως δυνατὸν νὰ ἀποδώσωσιν ὀλόκληρον τὴν σύνθεσιν τοῦ τοιχογραφημένου δωματίου, διότι ἐν συνόλῳ ἀποτελοῦσιν ἐπιφάνειαν πλείονων τετραγωνικῶν μέτρων. Μόνον τὸ τεμάχιον τῶν

Εἰκ. 8. Μέρος τῆς τοιχογραφίας τῶν ἐμπιέστων κρίνων.

ἐμπιέστων κρίνων ὑπερβαίνει τὸ 1.50 εἰς ὕψος ἐπὶ ἑνὸς καὶ πλέον μέτρου πλάτους. Ἐκ τῆς θέσεως τῶν τεμαχίων, ἧτις ἐκάστοτε ἐπιμελῶς ἐσημειοῦτο καὶ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ τρόπου τῆς πτώσεώς των, συνάγεται ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος δὲν ἔφερε διακόσμησιν, ὁ βόρειος ἔφερε τὰ ἐμπιέστα κρίνα, ὁ δὲ δυτικὸς τέλος τὰ ἐρυθρὰ ἱριδοειδῆ καὶ τὰς συστάδας τῆς μίνθης. Ὁ νότιος φαίνεται νὰ μὴ ἦτο πλήρης τοῖχος (ὡς καὶ εἰς τὸ κάτω πάτωμα) ἔφερε δὲ εἰς πολὺ μικροτέραν κλίμακα πιθανῶς ὅμοια ἱριδοειδῆ καὶ τὰς συστάδας τοῦ κρόκου.

Ἡ σπουδαιότης τῶν τοιχογραφιῶν τούτων, ἐφόσον ἢ μέχρι τοῦδε σπουδῆ των ἐπιτρέπει νὰ ἴδωμεν, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι μᾶς παρουσιάζουσι μίαν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμίδα ἐξελίξεως τῆς μινωικῆς τέχνης. Ἡ μελέτη τοῦ ρυθμοῦ των μᾶς πείθει, ὅτι αὐταὶ εἶναι ἡ ἀρχαϊκὴ ἐποχὴ τῆς τοιχογραφίας, ἣν

ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε ἐκ μόνης τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τὴν ἀγγειογραφίαν. Ἐπὶ παραδείγματι δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ ἐμπέστοι κρίνοι εἶναι τὸ πρωτότυπον τῶν περιφήμων «ἀγγείων μὲ τὰ κρίνα» τῆς Κνωσοῦ, ἀνηκόντων εἰς τὴν ΜΜ 3 ἔτι ἐποχὴν. Ὅμοίως πλεῖστα ἄλλα ἀγγεῖα τῆς ΥΜ Ια ἐποχῆς τοῦ ρυθμοῦ τῆς γλωρίδος ἠρύσθησαν τὰ θέματά των ἐξ

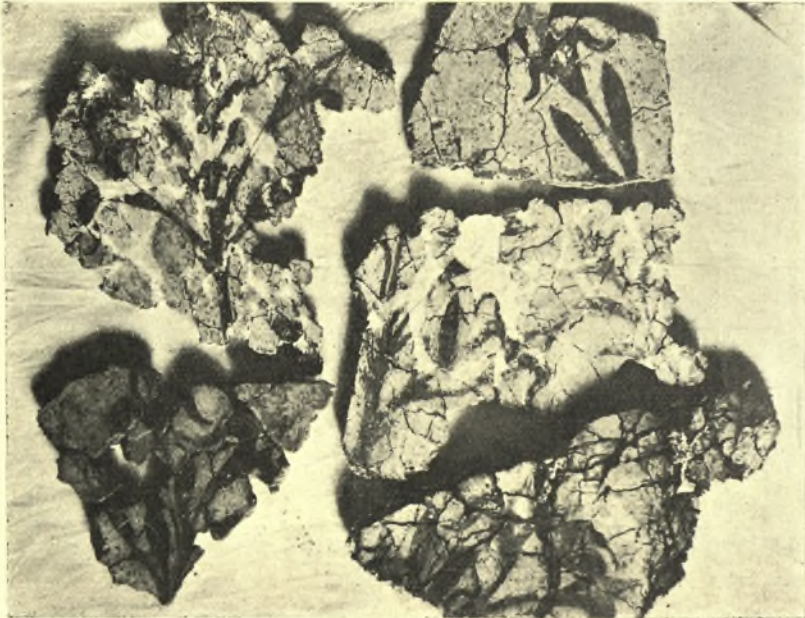

Εἰκ. 8α. Ἰχνογράφημα ἑνὸς τῶν τεμαχίων τῆς εἰκόνας 8.

ἀναλόγων πρωτοτύπων. Αἱ τοιχογραφίαι τῆς Κνωσοῦ καὶ Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἑναργῶς προκεχωρημένου ρυθμοῦ. Τὰ φυτὰ ἐκπηδῶσι πανταχόθεν ζωηρότερα καὶ εὐκινητότερα, διακύνονται μὲ χαρίεσσαν ἐλαφρότητα ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας. Τοῦναντίον αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Ἄμνισοῦ παρουσιάζουν τὸ λιτὸν καὶ αὐστηρὸν ὕφος τῆς ἀρχαιότητος, ἐπίσης δὲ τὰ εἶδη τῶν παριστωμένων

φυτῶν εἶναι λίαν περιορισμένα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ποικιλίαν τῆς ὠριμοτέρας ἐποχῆς, ἔτι δὲ καὶ τὰ χρώματα τοῦ τεχνίτου ὀλιγώτερα.

Τὴν μεγαλειέταν συγγένειαν πρὸς τὰς τοιχογραφίας τοῦ Ἀμισοῦ παρουσιάζει ἐκ τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος ὑλικοῦ ὁ διάκοσμος τῆς «Οἰκίας τῶν Τοιχογραφιῶν» ἐν Κνωσῷ (Ἔβανς, Palace of M. 2 431 ἔξ.). Τὰ παριστώμενα φυτὰ εἶναι ἐν μέρει τὰ αὐτὰ, καθὼς καὶ ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως, ἐν τούτοις ἡ ἐκτέλεσις εἶναι διάφορος ἐνταῦθα, ἀκολουθοῦσα τοὺς κανόνας τῆς ζωηροτέρας ἐξαπλώσεως τῆς χλωρίδος ἐπὶ τῆς πρὸς διακόσμησιν ἐπιφανείας.

Εἰκ. 9 Τοιχογραφία μετὰ παραστάσεων ἰριδοειδῶν καὶ «μίνθης».

Χρονολογία. Ἡ «ἐπαυλις τῶν τοιχογραφιῶν» φέρει ἐγκεχαραγμένον ἀβαθῶς ἐπὶ δύο πωρολίθων τὸ σύμβολον τῆς τριαίνης τρις. Ἐπὶ ἄλλων ὅμως λίθων φέρονται ἄλλα σημεῖα λίαν βαθέως (σταυρὸς ὀκτάκις, ἀστὴρ δίσ, βέλος δίσ), πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προδίδει ΜΜ ἐποχὴν. Ὁμοίως τὰ ἐλάχιστα εὑρεθέντα ἴχνη ἀγγείων μερίζονται μετὰ τῆς ΜΜ καὶ ΥΜ ἐποχῆς, ὁ μνημονευθεὶς μάλιστα εὐρὺς κύαθος φαίνεται νὰ ἀνήκη εἰς παλαιοτάτην φάσιν τῆς ΜΜ 3 ἐποχῆς, ἔχων λεπτότατα τοιχώματα καὶ ἴχνη ἐρυθρῶν ταινιῶν. Ὁ ἀρχαῖκός ρυθμὸς τῶν τοιχογραφιῶν ἐτονίσθη ἀνωτέρω. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ κρίσις τῆς ἐπαύλεως πρέπει νὰ ἀναχθῆ εἰς τὴν πρόωμον ΜΜ 3 ἐποχὴν, περὶ τὸ 1700-1650 π. Χ.

Ὡς πρὸς τὴν καταστροφὴν τοῦ κτηρίου τοσοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι πρέπει νὰ ὑπῆρξε βία. Ἰχνη πυρᾶς παρατηρήθησαν ἄφθονα: Πλεῖστοι λίθοι εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν ἀσβεστοποιήσεως ὑπὸ τοῦ πυρός. Τοῦτο φαίνεται κυρίως κατὰ τὸν χῶρον τῆς πολυθύρου στοᾶς, ἣς πᾶσαι αἱ παραστάδες εἶναι ἰσχυρότατα κεκαυμένα, τὸ πέριξ χῶμα μαυρισμένον καὶ τὰ ἴχνη ἀπνηθρακωμένου ξύλου προέκυψαν ἄφθονα. Ἐπίσης εὑρέθη ἀπνηθρακωμένον τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ νοτίου κίονος τοῦ χώρου 7, ὄρθιον ἀκόμη ὑπὲρ τὴν βᾶσιν του.

Ταῦτα εἶναι λείψανα πραγματικῆς πυρκαϊᾶς, οὐχὶ βαθμιαίας ἀπανθρακώσεως τοῦ ξύλου, ἣς τὸ χρῶμα διακρίνεται ὡς ὠχρότερον καστανόχρουν, παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν λιγνιτῶν. Ἀφ' ἑτέρου παρουσιάσθησαν διαρκούσης τῆς ἀνασκαφῆς διδακτικώτατα φαινόμενα πτώσεως τῶν λίθων πρὸς τὰ ἔξω, περὶ ὧν καλύτερον πάσης περιγραφῆς ὀμιλεῖ ἡ φωτογραφία, ληφθεῖσα ὅτε ἡ ἀνασκαφή εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς ὑψηλὰ στρώματα (*εἰκ. 10*). Μετὰ τὸ πέρασ παρατηρήθη ἐν περιέργον φαινόμενον, ὅτι κατὰ τὸ μέρος τοῦτο (ἦτοι τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ δωματίου 9) καὶ αὐτοὶ οἱ πώρινοι ὀρθοστάται, δύο τὸν ἀριθμὸν, ἔχουσιν ἐκτιναχθῆ πρὸς τὰ ἔξω ἐξαρθωθέντες ἀπὸ τοῦ ὑπολοίπου τοίχου ὑπὸ φοβερᾶς τινος δυνάμεως. Τὴν δύναμιν ταύτην τὴν γνωρίζομεν καλῶς ἐν Κρήτῃ. Εἶναι οἱ ἰσχυροὶ σεισμοὶ οἱ συνταράσσοντες συχνότατα τὴν βορείαν παραλίαν τῆς νήσου. Ἐτερον διδακτικὸν παράδειγμα πτώσεως λίθων παρατηρήθη παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ ἀποθέτου 10. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ τῶν γωνιαίων λίθων. Πάντες μάλιστα ἔφερον τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα βαθέα ΜΜ οἰκοδομικὰ σημεῖα.

Πρὸς τὸ παρὸν ἄς μείνῃ ἀνοιχτὸν τὸ ζήτημα τοῦ αἰτίου τῆς καταστροφῆς. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν ἢ νὰ τονισθῆ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ καταστροφὴ αὕτη, ἣτις ἐγένετο διαρκούσης τῆς πρώτης ΥΜ ἐποχῆς, εἶναι σύγχρονος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μέγαρα Νίρου, Τυλίσου καὶ Σκλαβοκάμπου. Τὸ ζήτημα τοῦτο, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἱστορικῆς ἀξίας ἣν ἐνέχει, πρέπει νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας μελέτης. Πάντως εἶναι ἄκρως χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀρχαιολόγος ὁ εὑρίσκων ἐν μέγαρον ἐν Κρήτῃ γνωρίζει ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τοῦτο θὰ ἔχη θεμελιωθῆ κατὰ τὴν ΜΜ 3 ἐποχὴν, θὰ ἔχη καταστραφῆ διαρκούσης τῆς πρώτης ΥΜ καὶ θὰ παρουσιάξῃ ἄφθονα τὰ ἴχνη τῆς πυρᾶς. Τὸ ὁμοιόμορφον τοῦ φαινομένου ἀπαιτεῖ ἐρμηνείαν, ἣτις δέον ἴσως νὰ ἀναζητηθῆ εἰς μίαν ἔξωθεν ἐπελθοῦσαν λαίλαπα καταστροφῆς. Γνωρίζομεν δὲ περὶ τοιούτων ἱστορικῶν γεγονότων τόσον ὀλίγα πράγματα ἀκόμη! (βλ. περὶ τοῦ ζητήματος ἀναλόγους σκέψεις μου εὐρύτερον ἐκπεφρασμένας ἐν Bulletin de Corresp. Hellénique 63 1929 376 ἔξ.).

Ἄλλαι ἔρευναι εἰς τὰ πέριξ. Διάφοροι δοκιμαὶ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐκτάσεως μελλουσῶν ἐρευνῶν ἐν Ἀμνισῷ παρέσχον λίαν ἐνθαρρυντικὰ ἀπο-

τελέσματα. Ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς Παληοχώρας ἔκτασις παρουσιάζει διάφορα λείψανα κτισμάτων, ὧν τινὰ ἐντὸς τῆς ἄμμου πιθανὸν νὰ εἶναι ἕχνη λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων ἀναλόγων πρὸς τὰς τῶν 5 χιλιομ. ἀνατολικώτερον κειμένων Ἀγίων Θεοδώρων. (Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 1925 - 6 141 ἔξ., 1929

Εἰκ. 10. Πτώσις λίθων πρὸς τὰ ἔξω καὶ περιέργως μετακίνησις δύο ὀρθοστατικῶν ὀγκολίθων τῆς ἐπαύλεως ὧν ὁ εἷς ἔχει μῆκος 2 μέτρων, (ἀποτέλεσμα σεισμοῦ;)

94 ἔξ.). Ἐπὶ τῆς βορείας κλιτύος τῆς βραχώδους Παληοχώρας ὑπῆρχεν εἰς διάφορα μέρη ὀλίγον χῶμα, τὸ ὁποῖον ἠρευνήθη. Ἀξιόλογον ἀποτέλεσμα

ὑπῆρξεν ἡ εὐρεσις πρωτομινωικοῦ ἐνταφιασμοῦ μετὰ τινων ἀρχαιοτήτων καὶ δύο ἀξιολόγων στιλβωτῶν ἐρυθροπῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας Πύργου. Τὴν ΜΜ ἐποχὴν ἀντιπροσωπεύει οὐ μόνον ὁ μνημονευθεὶς ἀποθέτης τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ καὶ τρεῖς μικραὶ πρόχοι εὐρεθεῖσαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου.

Εἰκ. 11. Ἀγγεῖα Ἐνετικῆς ἐποχῆς ἐξ Ἀμνισοῦ (στιλπνὴ τεχνικὴ διὰ μολυβδώσεως τοῦ 17^{ου} αἰῶνος).

Ἐλέχθη ἤδη, ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τὰ λείψανα μεταγενεστέρων, ἐνετοτουρ-
κικῶν κτισμάτων, καθὼς καὶ τὸ λείψανον τείχους τινός, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσως
βυζαντινόν. Ἐσκάψαμεν δοκιμαστικῶς τρεῖς ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐκείνων, πάντοτε

δ' εὑρομεν ὑπὸ τὰ δάπεδά των ΥΜ κεραμικὴν, τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας ΜΜ προχοῖσκας καὶ ἐν γυναικειῶν εἰδῶλιον ΥΜ 3 ἐποχῆς. Ἐς μνημονευθῆ ὡς τελευταῖον εὑρημα ἐντὸς μιᾶς τῶν οἰκιῶν τούτων ὁμὰς οἰκιακῶν σκευῶν καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀξιόλογος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱστορικὸν τεκμήριον. Πρόκειται περὶ εἰκοσάδος ἀγγείων μολυβδωτῶν, πηλίνων τινῶν μεγαλυτέρων ἀποθηκευτικῶν ἀγγείων, ἑνὸς χειρομύλου, δύο μεταλλίνων λύχνων καὶ διαφόρων σιδηρῶν ἀντικειμένων, ὧν μεταξὺ μία ψαλὶς καὶ εἷς κώδων προβάτου. Ταῦτα εἶναι λείψανα τῆς τελευταίας ἐνετικῆς ἐποχῆς, ἡ δὲ καταστροφὴ τῶν ἀνωτέρω οἰκιῶν δέον ἀναμφιβόλως νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὰς πρώτας ἐφόδους τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Κρήτης περὶ τὸ 1650 π. Χ. (*εἰκ. 11*).

Τὸ γεγονός τοῦτο μᾶς φέρει ἀβιάστως εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ἀμνισοῦ ὡς τόπου προσορμίσσεως. Δὲν ἦτο τυχαία ἡ ἐκλογή του ὑπὸ τοῦ «Μίνωος» ὡς ἐπινείου, ἀλλ' εἶναι ἡ προσφορωτέρα θέσις, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἔχει θαυμάσιον αἰγιαλὸν πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν προϊστορικῶν πλοίων κατὰ τὸ γνωστὸν ὁμηρικὸν ἔθιμον. Ἐνταῦθα λοιπὸν εὑρισκόν κατάλληλον καταφύγιον οἱ στόλοι τῆς μινωικῆς Κνωσοῦ. Ἐνταῦθα προσωρμίσθη ὁ Θησεὺς καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι προσωρμίσθη καὶ ὁ Ὀδυσσεύς. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἀπεβιβάσθη ὁ Βυζαντινὸς στρατηγὸς Καρτερὸς τὸ 826 μ. Χ., ὅπως θὰ ἀπεβιβάσθησαν καὶ οἱ πρώτοι Τούρκοι ἐπιδρομεῖς, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ μέλλουσα ἔρευνα θὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλας ἐγκαταστάσεις τοῦ ἐπινείου τούτου, καθὼς καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν Κνωσὸν, ἧς νομίζω ὅτι εἰς ἓν μέρος δυνάμεθα ἤδη νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὰ ἴχνη ἐπὶ τοῦ ὑπὸ μακραιῶνος χρήσεως βαθέως διαβεβρωμένου βράχου.

ΣΤ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

23. **Bojatzidis, J.:** Das neugriech. Volkslied Κόρη ταξειδεύτρια. Berlin 1911. Ἄπ.: «Mitteil. d. Semin. f. orient. Spr.» 14, 1911.
24. **Bollettino** dell' Associazione Internat. degli Studi Mediterranei. Anno 2, 1931 - 3, 1932. Roma. (Γ. Π. Οικονόμος).
25. **Βελονάκη, Μιχ. Δ.:** Ἡ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου Ἐν Ἀθ. 1932.
26. **Borghas, W. G.:** Elements of the culture of the circumpolar zone. Washington. Ἄπ. «Smithson. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
27. **Breccia, E.:** Le Musée Greco - Romain 1925 - 1931. Bergamo 1932. (Municipalité d'Alexandrie).
28. **Cantineau, J.:** Inventaire des inscriptions de Palmyre. Fasc. 7. Beyrouth 1931.
29. **Chapuisat, Ed.:** La prise d'armes de 1782 à Genève. Genève 1932.
30. **Χατζῆ, Ἄντ. Χ.:** Μορεάς - Ἰχθύς. Ἄπ.: «Byz. Neugriech. Jahrb. 9, 1931.
31. » » Κριτικά παρατηρήσεις. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἄπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ.» Τ. 8.
32. **Colini, A. M.:** La sistemazione del sepolcro degli Scipioni. Milano. Roma (1929) Ἄπ.: «Capitolium» 7. 4. 1929. (Δήμαρχος Ρώμης).
33. **Corinth.:** V. 8, 2: Latin inscriptions 1896 - 1926. Ed. by A. B. West. Cambridge 1931 (Amer. School at Athens).
34. » » V. 10: The Odeum, By O. Broneer. Cambridge, Mass. 1932. (Amer. School at Athens).
35. **Creswell, K. A. C.:** Early Muslim Architecture. Oxford 1932. 2^ο (Ἀντώνιος Ἐμ. Μπενάκης).
36. **Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον** Ὑπουργ. Ἐκκλησ. καὶ Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως. Τ. 6 - 9. 11. 12. Ἐν Ἀθήναις 1923 - 1932 (Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δημ. Ἐκπ.).
37. » » Ὑπουργείου Ἐκκλ. καὶ Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως. Τ. 12, 1929. Ἐν Ἀθήναις 1932. (Ὑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δ. Ἐκπ.).
38. **Δέφνερ, Μιχ.:** Τρεῖς ἀρχαῖοι ἀμφορεῖς ἐκ τῆς ἐν Δεκελείᾳ ἐπαύλεως. 1926. Ἄπ.: «ΑΕ» 1924.
39. » » Ἐξήγησις παραστάσεων ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀμφορέως. 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
40. » » Ἡ ἀρχαία ὀχύρωσις τῆς πόλεως Σκύρου. 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
41. **Diez, E. - Demus, O.:** Byzantine mosaics in Greece. Hosios Lucas and Daphni. Cambridge, Mass.
42. **Dinsmoor, W. B.:** The archons of Athens in the hellenistic age. Cambridge, Mass. 1931. (Amer. School at Athens).
43. **Doerpfeld, W.:** Zum 70. Geburtstag von Prof. Dr. Wilhelm Dörpfeld am 26. Dezember 1923. Jena 1924.
44. **Δούταρη, Π.:** Περί τῆς ρυθμικῆς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Ἀθ. 1932.
45. **Drachmann, A. G.:** Ancient oil mills and presses. Koepenhavn. 1932.
46. **Δραγάτη, Ἰάκ. Χ.:** Τάφος θολωτὸς καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες ἐν Χαλανδρίῳ. 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
47. **Drerup, E.:** Die Schulaussprache des Griechischen... Τ. 2. Paderborn 1932.
48. **Dussaud, R. - Deschamps, P. - Seyrig, H.:** La Syrie antique et médiévale. Paris 1931.

49. Ἑλευσινιακά. Ὑπό Κ. Κουρουνιώτη. Τχ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932. (Ἑπουργ. Ἐκκλ. καὶ Δ. Ἐκπαιδ.).
50. Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις τοῦ Ξένου Τύπου. Ἔτος 1: Ἐν Ἀθήναις 1932. (Ἑπουργ. Ἐξωτ.).
51. Ἑργασία. Ἔτ. Γ' (Τχ. 143 κ.έ.): 25 Σεπτ. 1932 κ.έ. (Ἡ Διεύθυνσις).
52. Εὐαγγελίδου, Δ.: Ἀνασκαφαὶ Δωδώνης καὶ Παραμυθίας. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
53. » » Ἀνασκαφὴ Δωδώνης. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1931.
54. » » Εἰσαγωγὴ στὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης. Ἐν Ἀθ. 1931.
55. » » Ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι ἐν Λέσβῳ. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
56. » » Ἐπιτύμβιοι στήλαι τῆς Σάμου. 1926. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
57. Euripidis Alkestis. Erklärt von Leo Weber. Leipzig, Berlin 1930. (Leo Weber).
58. Ἡ ἐξελληνισις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διαλέξεις . . . ὑπὸ Ad. Reinach [κ.ά.] Μετάφρασις Ξανθίππης Π. Μακκά. Τομ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932 (Ξανθίππη Π. Μακκά).
59. Fondation Archéologique de l'Université de Bruxelles. Bruxelles 1932. (H. Philippart).
60. Fürst, C. M.: Über einen neolithischen Schädel aus Arkadien. Lund 1932. Ἀπ.: «Lunds Univers. «Aersskr.» Bd. 28, Nr. 13.
61. Γαβαλά, Ζαφ. Δ.: Ἡ νῆσος Σίκινος. Ἐν Ἀθ. 1931.
62. Γερογιάννη, Κ.: Γοργὼ ἢ Μέδουσα; 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
63. » » Ὁ ἐν Ἡπειρῷ ῥωμαϊκὸς σταθμὸς «Ad Dianam» 1927. Ἀπ.: «ΑΕ» 1924.
64. Γιαννοπούλου, Ν. Ι.: Ἀρχαιολογ. Χρονικά. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1930.
65. » » Θεσσαλικά ἐπιγραφαί. 1931. Ἀπ. «ΑΕ» 1930.
66. » » Ἐπιγραφή ἐκ Φίλιας τῆς Θεσσαλ. Καρδίτσης. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 1928.
67. » » Ἐνεπιγραφὸν ἐπίκρανον βάσεως ἀνδριάντος ἐκ Μανραχάδων Καρδίτσης. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
68. » » Παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐκ Φίλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφῆς. 1930. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
69. » » Φθωτικά. 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
70. Γλώσσα. Ἔτ. 1, Ἀθήναι 1932 (Σπ. Ν. Φίλιππας).
71. Hartmann, Fr.: Über das Denken in der klinischen Medizin T. I. Graz 1931. (Universität Graz).
72. Ἑλληνικά. Τ. 5, 1932. Ἐν Ἀθήναις (Σύλλ. Ὁφελ. Βιβλ.).
73. Ἡμερολόγιον Ἰθάκης. Τ. 1, 1928 - 4, 1931. Ἀθήναι. (Ἐνωσις Ἰθακησίων).
74. Hiller von Gärtringen, Fr.: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐπιδαύρου 1928. Ἀπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
75. Hough, W.: Ancient seating furniture in the collecton of the Un. States National Museum. Washington. Ἀπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
76. Τὸ ἀρχαῖον ὕδραγωγεῖον Παγασῶν - Δημητριάδος. Ἐν Ἀθήναις 1931. Ἀπ.: «Θεσσαλ. Χρον.» 1931.
77. Index translationum. N° 1, Juillet 1932. Paris. (Inst. Intern. Cooper. Intell.).

78. **Inscriptiones Graecae.** V. 2 et 3 Ed. minor. P. 2, Fasc. 2. Verolini 1931.
(Πρωσοικὴ Ἀκαδημία).
79. **Κακριδῆ, Ι. Θ.** : Πηλεὺς, Θησεὺς καὶ Οἰνεύς. 1930. Ἄπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
80. **Καποδίστριας.** Τὰ κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἰωάννου Καποδιστριαίου. Ἐν Ἀθ. 1932 (Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν).
81. **Καραχάλιου, Θ.** : Λείψανα τοῦ Κοπτάβου ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι. 1927. Ἄπ.: «ΑΕ» 1924.
82. **Καστριώτου, Π.** : Ἀκαδήμεια. Ἄπ.: «ΑΕ» 1922.
83. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Ὠδεῖῳ τοῦ Περικλέους. Ἐν Ἀθῆν. 1929.
Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1926.
84. » » Περίλειον Ὠδεῖον. Ἄπ.: «ΑΕ» 1922.
85. » » » » Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
86. **Κεραμοπούλλου, Α.** : Ἀνασκαφαὶ τοῦ Καδμείου ἀνακτόρου ἐν Θήβαις. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
87. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Θήβαις, Φλωρίνη, Ἐρατοῦρα. Ἐν Ἀθ. 1932.
Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1930.
88. » » Μακεδονία Προϊστορική. 1930. Ἄπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
89. » » Τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ Σαρανταπόρου. Ἄπ.: «Ἡμερολόγιον Λυτ. Μακεδ.» 1932.
90. » » Αἱ περιπέτειαι ἐνὸς χρυσοῦ στεφάνου τοῦ Μουσείου Βόλου. Ἄπ.: «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος» 1932.
91. **Klaffenbach, G.** : Εἰς τὴν ἐκ Φύλιας τῆς Καρδίτσης ἐπιγραφὴν. 1930. Ἄπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
92. **Koch, H.** : Nachruf auf Franz Studniczka. Leipzig 1930. Ἄπ.: «Ber. Verhandl. Sächs. Ak. Wiss. z. Leipzig» 82, 2.
93. **Κοτζιά, Ν. Χ.** : Ἐνεπιγραφὸν χριστιανικὸν ἀνάγλυφον 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
94. » » Δημοτικὸν ψήφισμα Ἀλῶν τῶν Ἀραφηνίδων. 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1925 - 26.
95. **Κουρουνιώτη, Κ.** : Δύο νέαι ἐλευσινιακαὶ ἐπιγραφαί. [1932].
96. **Κουρτίδου, Γ. Π.** : Ἱστορία τῆς Θράκης. Τ. 1: Ἐν Ἀθ. 1932.
97. **Krieger, H. W.** : Aspets of aboriginal decorative art in America... Washington. Ἄπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
98. **Κτενᾶ, Χρ.** : Ἡ σύγχρονος Ἀθωνιάς Σχολή καὶ οἱ ἐν αὐτῇ διδάξαντες... 1845 - 1916. Ἐν Ἀθ. 1930.
99. » » Τὰ γράμματα ἐν Ἀγ. Ὄρει καὶ ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Ἐν Ἀθῆν. 1928.
100. **Kunze, Emil.** : Kretische Bronzereliefs. Text καὶ Tafeln. Stuttgart 1931.
101. **Κυπαρίσση, Ν.** : Ἀνασκαφαὶ ἐν Χαλανδρίτση. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1930.
102. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Κάτω Γουμενίτση τῶν Καλαβρυτών. Ἐν Ἀθῆν. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1925.
103. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Γουρζουμίση Ἀρχαίας Ἀχαΐας. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1931.
104. » » Ἀνασκαφὴ Μυκην. Νεκροταφείου ἐν Ἀγ. Βασιλείῳ Χαλανδρίτσης. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
105. **Λεονάρδου, Β.** : Ἀμφιάρειον (1925). Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1929.
106. » » Ἀμφιάρειον σκαφαὶ (1928). Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
107. **Λευκοπούλου, Δημ.** : Ὁ Ρουμελιώτης Καπετάνος τοῦ 1821. Ἀνδρῆσιος Σαφέκας. Ἐν Ἀθ. 1931 (Σύλλ. Ὠφελ. Βιβλ.).

108. **Λυκούδη, Στυλ.** : Ἡ ταυτότης τῶν Μελαντίνων σκοπέλων εἰς τὸ Ἰκάριον πέλαγος. Ἄπ. : «ΠΑΑ» 7, 1932.
109. **Maccurdy, G. G.** : Recent progress in the field of old world prehistory. Ἄπ. : «Smithson. Rep.» 1930. (Smithson Institution).
110. **Μαρινάτου, Σπ.** : Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1930.
111. » » Ἀνασκαφαὶ Νίρου Χάνι Κρήτης. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1926.
112. » » Γοργόνες καὶ Γοργόνεια. 1929. Ἄπ. : «ΑΕ» 1927 - 28.
113. » » Ὅμηρος, Μυκῆναι καὶ Ἀνατολή. 1929. Ἄπ. : «ΑΕ» 1927 - 28.
114. » » Αἱ θαλασσογραφικαὶ παραστάσεις τῆς κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς. 1931 Ἄπ. : «ΑΕ» 1930.
115. **Il Mausoleo d' Augusto.** Milano, Roma. Ἄπ. : «Capitolium» 9, 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
116. **Μελετοπούλου, Ἀλεξ. Ν.** : Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων, συμβόλων καὶ κερματίων ἐκ τῆς Συλλογῆς. — Ἐν Ἀθ. 1884 (Μελετόπουλος),
117. **Μηλιάδου, Ι.** : Ἀνασκαφὴ Ἀργινίου. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1928.
118. **Μελισσηνοῦ, Κ.** : Ἐκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ κατὰ τὸ πανεπιστ. ἔτ. 1930 - 31 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθ. 1932 (Πανεπιστήμιον).
119. **Μερλιέ, Μέλπωσ Ο.** : Τραγοῦδια τῆς Ροῦμέλης. Ἐν Ἀθίν. 1931. (Σύλλ. Ὁφελ. Βιβλίων).
120. **Μέρμηγκα, Κ.** : Johann Wolfgang Göthe. Ἐν Ἀθ. 1932.
121. **Moerland, H.** : Die lateinischen Oribasiusübersetzungen. Osloae 1932. (Γ. Π. Οικονόμος).
122. **Μήνοz, Antonio** : Carpidoglio. Roma 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
123. **Μυλωνᾶ, Γ. Ε.** : Προϊστορικὴ Ἐλευσίς. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ. : «Ἐλευσινιακά.»
124. **Οἰκονόμου, Γ. Π.** : Ἀνασκαφαὶ ἐν Μεσσήνῃ. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1925.
125. » » Ἐκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτ. 1931 ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας πεπραγμένων. Ἐν Ἀθ. 1932.
126. » » Ὁ ἐκ τοῦ Ἀργείου Ἡραίου πῆλινος οἰκίσκος. Ἄπ. : «ΑΕ» 1931.
127. » » Τὰ «Πρόνομα» τῶν ναῶν. Ἄπ. : «Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθ.» 1931.
128. » » Βαλέριος Ν. Στάης. Ἄπ. : «ΑΕ» 1922.
129. **Ὀρλάνδου, Ἄν. Κ.** : Ἀνασκαφαὶ ἐν Πελλάγη. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1931.
130. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Στυμφάλῳ. Ἐν Ἀθήναις 1932. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1929 καὶ 1930.
131. » » Ἀνασκαφαὶ Στυμφάλου. Ἐν Ἀθ. 1930. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1928.
132. » » Ἀνασκαφαὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὁδείου τοῦ Περικλέους. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1931.
133. **Panaitescu, Egn.** : Monumente inedite din Lărgiana. Cluj 1932.
134. **Παντελίδου, Χρ. Γ.** : Περὶ τῆς μεσαιων. κυπριακῆς διαλέκτου. Ἄπ. : «Byz. Zeitschrift» 31, 1931.
135. **Παπαδάκι, Ν. Γ.** : Λοκρικὸς θεομῶς. 1926. Ἄπ. : «ΑΕ» 1924.
136. **Peek, W.** Der Isishymnus von Andros. Berlin 1930.
137. **Persson, A. W.** : The royal tombs at Dendra near Midea. Lund 1931. (Skrifter Kngl. Human. Vetenskapsamfundet i Lund, 15).
138. **Φιλαδελφέως, Ἀλεξ.** : Τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα ἀνάγλυφα. Ἄπ. : «ΑΕ» 1920.
139. » » Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως. Ἐν Ἀθήναις 1929. Ἄπ. : «ΠΑΕ» 1926.

140. **Φιλαδελφέως, Ἀλεξ.**: Ἀνασκαφή παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον. Ἄπ.: «ΑΕ» 1921.
141. » » Πρεβέζης Μουσείου. Ἄπ.: «ΑΕ» 1922.
142. **Philippart, H.**: L'Athènes des vases peints. Le Puy 1930. Ἄπ.: «Acropole» 1930.
143. » » Collections d'Antiquités classiques aux États - Unis. Bruxelles 1928. Ἄπ.: «Rev. de l'Université de Bruxelles.» 1928, Suppl. 4.
144. » » Deux coupes attiques à fond blanc.... Paris 1928. Ἄπ.: «Monum. Mém. Piot» 29.
145. » » La Fondation Archéologique de l'Université de Bruxelles. Bruxelles: 1931. Ἄπ.: «Le Flambeau» 1931.
146. » » Iconographie des Bacchantes d'Euripide. Paris 1930. Ἄπ.: «Rev. Belge de Philol. et d'Hist.» 1931.
147. » » Travaux récents sur la céramique grecque 1929. Ἄπ.: «Rev. Belge de Philol. et d'Hist.» 1929.
148. » » Le «Zeus» d'Artémision» Bruxelles 1932. Ἄπ.: «Le Flambeau» Août 1932.
149. **Classical Philology.** V. 1 (1906), N. 4. Chicago. (University of Chicago).
150. **Phokitis, I. D.**: Le rhotacisme dit Erétrien. Athènes 1932. (Ἐναίσι. διατρ.).
151. **Πλάτωνος, Νικ. Ἐ.**: Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ λατρείας τῶν σταλακτιτῶν. 1931. Ἄπ.: «ΑΕ» 1930.
152. **Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.** Τὸ 7, 1932. Ἐν Ἀθ. 1932. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν).
153. **University of California Publications** in Amer. Archaeology and Ethnology V. 24, 2, 3. 25, 4. 26. 32, 1. 33, 1: Berkeley 1929 - 32. (University of California).
154. **Ricci, Corr.**: Il foro di Augusto e la casa dei Cavalieri di Rodi. Milano. Roma 1930. Ἄπ.: «Capitolium» 8, 1930. (Δήμαρχος Ρώμης).
155. **Richarz, St.**: The age of the human race in the light of Geology. Washington 1930. Ἄπ.: «Smithson. Report» 1930. (Smithson. Institution).
156. **Ρωμαίου, Κ.**: Ἀνασκαφή ἐν Θέρμῳ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1931.
157. » » Τὸ ἥρωον τῆς Ἀλυζίας. 1931. Ἄπ.: «ΑΕ» 1930.
158. **Σαβράμη, Εὐάγγ.**: Ἱστορικὸν σημεῖωμα περὶ τῆς ἐν Κυζίκῳ Σχολῆς. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1932. Ἄπ.: «Γρηγόριος Παλαμᾶς» 1932.
159. » » Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐν Ἰωαννίνοις 1932. Ἄπ.: «Ἡπειρ. Χρον.»
160. **Σαρρῆ, I.**: Τὸ κάστρον τοῦ Κορυνοῦ. 1929. Ἄπ.: «ΑΕ» 1927 - 28.
161. **Σάρρου, Δ. Μ.**: Εἰσαγωγή στὸ ἀρχαῖο δρᾶμα. Ἀθήνα 1930. Ἄπ.: «Σάρρου, Δ. Μ.: Σοφοκλῆς» 1.
162. » » Κατάλογος τῶν χειρογράφων τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου. Μ. 1: Ἐν Ἀθ. 1931. Ἄπ.: «Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδῶν» Τ. 8.
163. » » Ὁ Κύκλωπας τοῦ Εὐριπίδη σὲ δημοτικὸς στίχους. Ἀθήνα 1931. Ἄπ.: «Νέα Ἐστία».
164. » » Σοφοκλῆς 1: Ἀντιγόνη σὲ δημοτικὸς στίχ. Ἐκδ. 2. Ἀθ. 1932.

165. **Schrader, Ham.**: Zu den neuen Antikendefunden des Piraeus. Berlin 1931.
Ἄπ.: «Sitz. Ber. Pr. Ak. Wiss.» 1931.
166. **Skutil, J.**: L' époque quaternaire dans les Balkans. Ἄπ.: «Bull. Soc. Préh. Fr.» 28, 1931. (Γ. Π. Οἰκονόμος).
167. **Σωτηριάδου, Γ.**: Ἀνασκαφὴ Δίου Μακεδονίας. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
168. » » » » 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1931.
169. **Σωτηρίου, Γ. Α.**: Ἀνασκαφαὶ ἐν Νέῳ Ἀγχιάλῳ. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1926.
170. » » Ἀνασκαφαὶ ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1930.
171. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1925.
172. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1928.
173. » » Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου. Ἐν Ἀθ. 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1931.
174. » » Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως. Ἐν Ἀθῆν. 1929. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1926.
175. » » — Ὀρλάνδου, Ἀναστ. Κ.: Ἀνασκαφαὶ Νικοπόλ. Ἐν Ἀθῆνας 1932. Ἄπ.: «ΠΑΕ» 1930.
176. **Swanton, J. R. - Roberts, F. H. H.**: Jesse Walter Fewkes. Washington. Ἄπ.: «Smiths. Rep.» 1930. (Smithson. Institution).
177. **I Templi della zona argentina.** XXI Aprile 1929 Roma. (Δήμαρχος Ρώμης).
178. **Θρακικά.** Τ. 1 — 2. Ἀθῆναι 1928 - 29. (Δ. Παπούλιας).
179. » » Τ. 3 καὶ Ἐκτακτον τεύχος, παράρτ. τοῦ Γ' τόμου. Ἐν Ἀθ. 1931-32. (Θρακ. Κέντρον).
180. **Θρεψιάδης, Ι. Χ.**: Ψήφισμα τιμητικὸν εἰς δεδοῦχον Θεμιστοκλέα. Ἄπ.: Ἐλευσινιακά, Τχ. 1, 1932.
181. **Toussoun, Omar.**: Étude sur le Wadi Natroun, ses moines et ses couts. Alexandrie 1931.
182. **Τριανταφυλλοπούλου, Κ. - Οἰκονόμου, Γ. Π.**: Ἐπικήδειοι ἐκφωνηθέντες πρὸ τῆς σοροῦ Δ. Παππούλια. Ἄπ.: «Ἐργασία» 24 Ἰουλ. 1932. (Διευθύνσις «Ἐργασίας»):
183. » » Die Novelle des Patriarchen Athanasius über die τρ μοιρία. Ἄπ.: «Byz. - Neugr. Jahrb.» Bd. 8.
184. » » Sur les sources du code Callimaque. Bucarest 1931. Ἄπ.: «Rev. Istor. Rom.» 1931.
185. **Τσοπετοῦ, Δ. Κ.**: Βόλος καὶ Γόλος. [Ἀθῆναι 1931].
186. » » Δημητριάς ἢ παρὰ τὸν Παγασητικὸν Κόλπον. Ἐν Ἀθ. 1931. Ἄπ.: «Θεσσαλ. Χρονικά» Τ. 2, 1931.
187. **Weber, Leo.**: Φρονίχου Ἀλκηστis. Ἄπ.: «Rhein. Mus. f. Philol.» 79, 1930.
188. » » Eleusinisches. Ἄπ.: «Rhein. Mus. f. Phil.» 80, 1931.
189. » » Orpheus. Ἄπ.: «Rhein. Mus. f. Phil.» N. F. Bd. 81.
190. » » Svantevit und sein Heiligtum. [καὶ] Nachträgliches. Ἄπ.: «Arch. f. Religionswiss. Bd. 29.
191. **Wilhelm, Ad.**: Neue Beiträge zur griech. Inschriftenkunde. Τ. 5. Wien 1932. Ἄπ.: «Sitz. Ber. Ak. Wiss. Wien» Bd. 214.
192. » » Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων ἑξάς. 1926. Ἄπ.: «ΑΕ» 1924.
193. » » Ἀττικὴ τιμητικὴ ἐπιγραφή ῥωμαϊκῶν χρόνων. 1927. Ἄπ.: «ΑΕ» 1924.
194. **Wolters, P.**: Kirke. Ἄπ.: «Athen. Mitteil.» 1930.

195. **Wolters, P.:** Der amykläische Thron bei Kallisthenes. Ἀπ.: «Philologus» 86, 1931.
196. **Ξανθουδίδου, Στεφ.:** Μινωϊκὸν μέγαρον Νίρου. Ἀπ.: «ΛΕ» 1922.
197. **Ξυγγοπούλου, Α.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Σέρραϊς. Ἐν Ἀθ. 1929. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1926.
198. » » Πήλινον βυζαντινὸν θυμιατήριον. 1931. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
199. **Ζώντου, Α. Ι.:** Γιάννης Τσακασιάνος. Ἀθήναι 1932.

Ἄγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Εἰσῆχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1932 ἕξ ἀγοραῖς 195 νέοι τόμοι καὶ ἕξ ἀνταλλαγῆς 87.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

Τῆ 28^η Φεβρουαρίου 1932, ἡμέρα Κυριακῆ καὶ ὥρα 5 1/2 μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 32 τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ τε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπεῖαν διὰ τὸ ἔτος 1932, ἀκούσωσι δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπεῖας, περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ 1931, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1931.

Παρήσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα ἑπτὰ. Γενομένης φανεραῶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κωνστ. Ράλλης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μιχ. Κύρης, Α΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Παν. Κανελλόπουλος, καὶ Β΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Ἀπόστ. Παμπούκας.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως κ. Παν. Κανελλόπουλος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπεῖας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1931 ἢ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1932 οἱ κ. κ. Βασίλειος Αἰγινήτης, Εὐάγγελος Κρητικὸς, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Μιλτιάδης Πουρῆς καὶ Ἀγγελος Σταυρόπουλος.

Διακοπέισις μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 6 1/2 ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1931 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1932
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε.

Οί υπογεγραμμένοι αποτελούντες την 'Εξελεγκτικήν 'Επιτροπείαν τῆς 'Εταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1932 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 τῆς 31 'Ιανουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς 'Εταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1932, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α' Χρηματικόν.

Ταμείον.

α') Χρέωσις :

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1931	Δρχ.	37.961.35
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	»	703.132.—
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ καταθέσεων τῆς 'Εταιρείας παρὰ τῇ 'Εθνικῇ Τραπέζῃ	»	517.392.—
4) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφάς.	»	7.885.—
Ἄθροισμα	Δρχ.	<u>1.266.370.35</u>

β') Πίστωσις :

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρχ.	699.053.45
2) Καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῇ 'Εθνικῇ Τραπέζῃ	»	488.668.—
Εἰς μεταφορὰν	Δρχ.	<u>1.187.721.45</u>

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρχ. 1.187.721.45
3)	Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν διακοσίων τεσσαράκοντα (240) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6.1/2% (1922) (κληροδοτήματος Ἰωάν. Μαρκοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον, διὰ 250 ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	» 17.625.—
4)	Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	» 7.885.—
5)	Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932	» 53.138.90
	Ἄθροισμα	Δρχ. <u>1.266.370.35</u>

Β') Ἔσοδα καὶ Ἔξοδα.

α') Ἔσοδα.

1)	Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ. 474.268.—
2)	» μισθώματα	» 20.830.—
3)	» ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	» 36.430.—
4)	» εἰσφορὰς ἐταίρων	» 3.510.—
5)	» πώλησιν φωτογραφικῶν δελταρίων	» 73.519.—
6)	» δωρεὰν ἀδελφῶν Παπασιράτου	» 30.000.—
7)	» πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ, ἀπρόβλεπτα ἔσοδα	» 175.—
8)	» κεκλεισμέναις χρήσεσι	» 64.400.—
	Ἄθροισμα	Δρχ. <u>703.132.—</u>

β') Ἔξοδα.

1)	Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ. 157.440.—
2)	» ἔξοδα γραφείων	» 43.680.10
3)	» » βιβλιοθήκης	» 77.131.80
4)	» ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	» 1.817.—
5)	» ἀνασκαφὰς	» 103.815.—
6)	» δημοσιεύματα	» 129.546.70
7)	» περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά	» 3.200.—
8)	» διδασκαλίαν	» 2.797.—
9)	» προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων	» 87.450.25
10)	» διάφορα ἔξοδα	» 2.022.50
11)	» χορηγήματα δ' ἀρχαιολογ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	» 65.800.—
12)	» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	» 24.353.10
13)	» περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1932	» 4.078.55
	Ἄθροισμα	Δρχ. <u>703.132.—</u>

Γ') Γενικὸς Ἰσολογισμὸς.

α') Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῆ 31 Δεκεμβρίου 1932 ἀνήρχετο εἰς δραχμάς	Δρχ.	<u>2.392.584.55</u>
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	53.138.90
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
5) » 405 ὁμολογίας τῆς Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 4 ⁰ / ₀ 1889.	»	88.154.25
6) » 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₀ , 1890 Σι δηροδρόμου Λαρίσσης.	»	20.193.75
7) » 121 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₀ , 1907 (Ἀμύνης).	»	8.315.20
8) » 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₀ , 1914	»	167.467.65
9) » μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₀ , 1893, (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
10) » 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου	»	25.—
11) » 25 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Προσφυγικοῦ Δανείου 7 ⁰ / ₀ , 1924	»	183.047.50
12) » 4013 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δα- νείου 6.1 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ , 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρ- κοπούλου).	»	330.173.45
13) » καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ	»	323.918.—
14) » προκαταβολάς	»	1.932.—
15) » 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς	»	180.000.—
16) » 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17) » 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, 6 ⁰ / ₀ , 1923	»	<u>52.733.60</u>
Ἄθροισμα	Δρχ.	<u>2.392.584.55</u>

β') Παθητικόν.

Τὸ Παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῆ 31 Δεκεμβρίου 1932 ἀνήρχετο εἰς δραχμάς	Δρχ.	<u>2.392.584.55</u>
ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου	Δρχ.	<u>2.392.584.55</u>

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τῆ 31
Δεκεμβρίου 1932 ἀνήχεται εἰς δραχμὰς . . . . . Δρχ. 2.392.584.55

Ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	53.138.90
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἐταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
5) » 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 4 ⁰ / ₁₀₀ , 1889	»	88.154.25
6) » 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₁₀₀ , 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσσης	»	20.193.75
7) » 121 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₁₀₀ , 1907 (Ἀμύνης)	»	8.315.20
8) » 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₁₀₀ , 1914	»	167.467.65
9) » μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5 ⁰ / ₁₀₀ , 1893, (Κεφαλαίωσης) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140.	»	640.—
10) » 30 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου.	»	25.—
11) » 25 » » Προσφυγικοῦ Δανείου 7 ⁰ / ₁₀₀ , 1924	»	183.047.50
12) » 4013 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δα- νειοῦ 6. 1/2 ⁰ / ₁₀₀ , 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μα- κοπούλου)	»	330.173.45
13) » καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶν λογαριασμῶν παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐταιρείας.	»	323.918.—
14) » προκαταβολάς.	»	1.932.—
15) » 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς	»	180.000.—
16) » 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17) » 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, 6 ⁰ / ₁₀₀ , 1923	»	52.733.60
Σύνολον	Δρχ.	<u>2.392.584.55</u>

Περαινοῦσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν
Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνη τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν
καὶ ἐπικυρώσῃ τὸν τε Ἰσολογισμόν καὶ Ἀπολογισμόν τοῦ λήξαντος ἔτους
1932.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 3 Φεβρουαρίου 1933.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑἸΓΙΝΗΤΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Εἶδος ἐσόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Εἰσπρα- χθέντα	Διαφορὰ			
Κεφάλ.	ἄρθρ.				Ἐπὶ πλέον	Ἐπὶ ἔλαττον		
A'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	565.716	50 474.268	—	91.448	50	
»	2	Μισθώματα	10.100	— 20.830	—	—	—	
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	40.000	— 36.430	—	10.730	—	
B'	1	Εἰσφορὰ ἑταίρων	3.000	— 3.510	—	510	—	
»	2	Συνδρομὴ Δημοσίου	50.000	— —	—	—	50.000	
Γ'	1	Φωτογραφίαι καὶ Φωτογρα- φικὰ δελτάρια	125.000	— 73.519	—	—	51.481	
»	2	Ἐκ δωρεᾶς ἀδελφῶν Παπα- στράτων	—	— 30.000	—	30.000	—	
»	»	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλι- κοῦ, καὶ ἄλλων ἀπροβλέ- πτων ἐσόδων	100	— 175	—	75	—	
»	3	Ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων	64.400	— 64.400	—	—	—	
Σύνολον			858.316	50 703.132	—	41.315	— 196.499	50

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α', ἄρθρου 3.

« Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων ».

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς	Δραχ.	22.125.—
2) Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας	»	4.280.—
3) H. Lolling. Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου. 1899	»	180.—
4) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	»	200.—
5) Γ. Α. Παπαβασιλείου. Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τά- φων μετὰ παρατήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910	»	300.—
6) Κ. Κουρουνηώτου. Κατάλ. τοῦ Μουσείου Λυκοσοῦρας. 1911	»	60.—
7) Γ. Οἰκονόμου. Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας. 1915	»	60.—
8) Ἄντων. Κεραμοπούλου. Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917	»	50.—
9) Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθη- νάς. 1920.	»	80.—
10) Α. Ἀρβανιτοπούλου Γραπτὰ Στήλαι Δημητριάδος-Παγα- σῶν. 1928	»	7.200.—
11) Γ. Μυλωνά. Ἡ Νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	»	225.—
12) Ἴω. Γ. Γενναδίου. Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως, ἀρχαιολογί- σαντες ἐπιδρομεῖς. 1440-1837. 1930	»	210.—
13) Γ. Σωτηρίου. Χριστιανικαὶ Θῆβαι. 1931	»	400.—
14) Ἴωσ. Χατζιδάκη. Ἱστορία Κρητικοῦ Μουσείου. 1931	»	1.060.—
Σύνολον	Δραχ.	36.430.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1932

ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΥ		Εἶδος ἐξόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Δαπάνη- θέντα	Λιαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον
Κεφαί.	ἄρθρ.				
A'	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	165.840	157.400	8.400
»	2	Ἔξοδα γραφείων	45.000	43.680	1.319
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80.000	77.131	2.868
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις	20.000	1.817	18.183
B'	1	Ἀνασκαφαὶ	156.625	103.815	52.810
»	2	Δημοσιεύματα	165.000	129.546	35.453
»	3	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρ- χαιολογικά	10.000	3.200	6.800
»	4	Διδασκαλία	8.000	2.797	5.203
Γ'	1	Φωτογραφίαι καὶ φωτογραφικὰ δελτάρια	100.000	87.450	12.549
»	2	Διάφορα ἔξοδα	20.000	2.022	17.977
»	3	Ἔξοδα δι' ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	66.400	65.800	600
»	4	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	26.451	24.353	2.097
Σύνολον			863.316	699.053	164.263

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β'. ἄρθρου 1.

« Ἀνασκαφαί »

	Πιστώσεις	
	Διατεθεισαὶ	Ἀδιάθετοι
1) Ὁδείου Περικλέους	15.000	—
2) Νέας Ἀγχιάλου	—	10.000
3) Δίου Μακεδονίας	—	10.000
4) Δυτικῆς »	10.000	—
5) Δωδώνης	10.000	—
6) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	10.000	—
7) Πελλήνης	4.440	—
8) Σικυῶνος	5.260	—
9) Μεσσηνίας	—	10.000
10) Ἀμνισοῦ Κρήτης	14.025	—
11) Καλαμπάκας καὶ Κα- στραχίου	2.090	2.910
12) Μαραθῶνος	3.000	—
13) Μεσαιωνικῆς Λακεδαι- μονίας	—	10.000
14) Θέρμου (ἐκ δώρ. Ἀδ. Παπαστράτων)	30.000	—
Σύνολον	103.815	42.910

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων
ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

A' Ἔσοδα	Δρ. 703.132.--
B' Ἔξοδα	» 699.053.45
Περίσσευμα . Δρ.	4.078.55

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1932.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΠΑΝ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α. ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς 1930	εἰς σώματα	500
2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1930		786
3) Πρακτικά	1931	800

Β. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς				2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας			
Σειρά τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμή τόμου	Εἰσπραχθέν ποσόν	Σειρά τευχῶν	Πωληθέν- τα τεύχη	Τιμή τεύχους	Εἰσπραχθέν ποσόν
1898	1	400	— 400	1915	1	50	— 50
1923	1	400	— 400	1922-1924	1	80	— 80
1924	1	400	— 400	1925-1926	1	80	— 80
1925-1926	2	250	— 500	1927	2	80	— 160
1925-1926	2	400	— 800	1928	2	80	— 160
1927-1928	1	125	— 125	1929	3	50	— 150
1927-1928	3	250	— 750	1929	14	80	— 1.120
1927-1928	5	400	— 2.000	1930	4	50	— 200
1929	11	250	— 2.750	1930	15	80	— 1.200
1929	6	400	— 2.400	1931	1	40	— 40
1930	2	200	— 400	1931	13	80	— 1.040
1930	28	400	— 11.200				
Ἄθροισμα	63		— 22.125	Ἄθροισμα	57		— 4.280

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

Ἀριθμὸς ἀριθμῶν	Ἐπιγραφή Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμή σώματος	Εἰσπραχθέν ποσόν
1	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	2	50	— 100
2	» » 1901	1	100	— 100
3	Α. Ἀρβανιτοπούλου: Γραφαὶ στήλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928	6	1.200	— 7.200
4	Ἰωσήφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρη- τικῆς Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολο- γικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ 1931	16	40	— 640
5	Ὁμοίως	7	60	— 420
	Εἰς μεταφορὰν	32	1.450	— 8.460

Ἀριθμὸς ἀριθμῶν	Ἐπιγραφή Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος	Ἐισπραχθέν ποσόν
	Ἐκ μεταφορᾶς	32	1.450	8 460
6	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	1	30	30
7	Ὅμοίως	1	50	50
8	Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	1	225	225
9	Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910	2	150	300
10	Ἄ. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	1	50	50
11	Η. G. Lolling: Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθῆναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου 1899	1	180	180
12	Γεωργ. Π. Οἰκονόμου: Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας 1915	1	60	60
13	Γ. Σωτηρίου: Χριστιανικαὶ Θῆβαι 1931.	1	400	400
14	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσοῦρας. 1911	1	60	60
15	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογησάντες ἐπιδρομαὶς (1440-1837). 1930.	1	210	210
	Ἄθροισμα	43		10 025

Ἀνακεφαλαίωσις.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς	Δρ. 22,125.—
2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας	» 4,280.—
3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας	» 10,025.—
Σύνολον	Δρ. 36,430.—

Γ. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1930	133	Ἐκ μεταφορᾶς 144	
1929	4	1921	1
1927-1928	3	1920	1
1925-1926	1	1919	1
1924	1	1915	1
1923	1	1911	1
1922	1	1908	1
Εἰς μεταφορὰν 144		Σύνολον 150	

2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Σειρά ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρά ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1892	1	Ἐκ μεταφορᾶς	10
1910	1	1921	2
1911	1	1922 - 1924 .	3
1912	1	1925 - 1926 .	4
1913	2	1927	2
1914	1	1928	3
1915	1	1929	48
1916 - 1919 .	1	1930	132
1920	1	1931	130
Εἰς μεταφορὰν 10		Σύνολον 334	

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Ἀξίων ἀριθμὸς	Ἐπιγραφὴ Συγγραμματος	Ἐξ-χρόντες τόμοι
1	Ἰωσήφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου 1931	28
2	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	3
3	Georg. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis 1921	3
4	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς. 1930 .	3
5	Ἄ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμpanισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923 .	6
6	Π. Καββαδία: Προῖστορία Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ 1837-1900	1
7	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901	1
8	Α. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν 1912 - 1917	2
9	Π. Καββαδία: Τὸ Ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. 1900	1
10	Χρ. Τσουντα: Αἱ προϊστ. ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου 1908.	1
11	Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος: 1906	1
12	Κ. Κουρουνηώτου: Κατάλογος Μουσείου Λοκοσοῦρας. 1911. . . .	1
13	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς 1920	1
Σύνολον		52

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1932.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
(1837 - 1933)

	<i>Αρχαίαι</i>
1. <i>Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς</i> 1837 - 1931 (ΑΕ 1 - 69: πρβλ. πινάκιον παρὰ <B. Λεονάρδου>, Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4 ^{ον} . (Περίοδος Α΄): τόμος 1-16 (1837 - 1860).	
1837 - 1843: τεύχη α΄ - ιβ΄, ιγ΄ (καὶ ιδ΄), ιε΄ (τεῦχος ιϛ΄ ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ΄ - κθ΄. 1852 1860: τεύχη λ΄ - νέ΄ πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α΄, β΄, γ΄, δ΄, ἕκαστον τεύχος	45.—
Περίοδος Β΄: τόμος 17 - 21 (1862 - 1874).	
1862: τεύχη α΄-ιβ΄ (τὰ τεύχη θ΄-ιβ΄ ἐξεδόθησαν τῷ 1863): ἕκαστον τεύχος .	45.—
1869: τεύχος ιγ΄. 1870: τεύχος ιδ΄. 1872: τεύχη ιε΄ καὶ ιϛ΄ (τὸ ιϛ΄ ἐξεδόθη τῷ 1873). 1874: τεύχος ιζ΄. ἕκαστον τεύχος	45.—
Περίοδος Γ΄: τόμος 22-62 (1883 - 1923).	
1883-1923: εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος: ἕκαστος τόμος	500.—
Περίοδος Δ΄: τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).	
1924, 1925 - 1926 (εἰς ἓνα τόμον), 1927 - 1928 (εἰς ἓνα τόμον), 1929, 1930, 1931 εἰς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένου ἕκαστος τόμος .	500.—
2. <i>Ἐπιτετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου</i> : τόμος 1ος: 1883 - 1887. Σχῆμα 4 ^{ον} , σελίδες η΄ + στήλαι 550. 1902	80.—
3. <i>Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας</i> 1837 - 1930 (ΠΑΕ 1 - 87: πρβλ. πινά- κιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77 - 79).	
Περίοδος Α΄: τόμος 1 - 13 (1837 - 1848 9).	
1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α΄—Γ΄ συνεδριά- σεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (<Ἔκδοσις 1η>). Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ΄ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολο- γικῆς ἑταιρείας. (<Ἔκδοσις 1η>). Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἔκδοσις 1η>). Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται).	—
6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ΄ (γράφη: F) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (<Ἔκδοσις 1η>). Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16 ^{ον} , σελίδες 31. 1842	50.—
7-11 (1842/3 - 1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως.	—
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α΄—ΙΑ΄ Γενικῆς συνε- δριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔκδοσις 2α. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8 ^{ον} , σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 - 1847. (Δὲν πωλεῖται).	—

- 12 (1847/8): Πρακτικά τῆς IB' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 . . . . . 50.—
- 13 (1848/9): Πρακτικά τῆς II' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 . . . . . 50.—
- Περίοδος Β': τόμος 14-25 (1858,9-1869,70).
- 14 (1858/9:) Συνοπτικὴ ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 . . . . . 50.—
- 15-25 (1859,60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἔξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867,8, 1868,9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεύχος . . . . . 50.—
- Περίοδος Γ': τόμος 26 κέ. (1870,71 κέ.).
- 26-74 (1870|71-1919): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . . 80.—
- 75-87 (1920-1932): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἓνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος . . . . . 80.—
- 3A. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεύχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεύχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεύχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεύχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεύχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες 1α' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον . . . . . 50.—
5. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἔξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 . . . . . 50.—
7. Εὐθύμιος Καστόρχης· Ἱστορικὴ ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879 . . . . . 45.—
- 7A. Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Τεύχος 1ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1897. Τεύχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —
8. H. G. Lolling· Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεύχος α': Ἀρχαῖκα ἀναθηματικά ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στῆλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 . . . . . 180.—

9. Π. Καββαδίας· Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . --
10. Π. Καββαδίας· Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . . 45.—
- 10Α. <Βαλέριος Στάης>· Τὰ εὐρήματα τοῦ ναγαίου τῶν Ἀντικυθήρων· (ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . . . 75.—
11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie, Ière session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . . 90.—
12. Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουγιώτης, Lechat, Λεονάρδος Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . . . 400.—
13. P. Kanvadias + G. Kawerau· *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — Π. Καββαδίας + Γ. Καβεράου· Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 . . . . . 600.—
14. Χρῆσιος Τσουντας· Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηθίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι 1F + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . . 600.—
15. Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου· Περὶ τῶν ἐν Ἐθβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρητήματος Ἐνθεσίων ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . . 150.—
16. Κωνσταντῖνος Κουρουγιώτης· Κατάλογος τοῦ μουσείου Ἀντισσοῦρας. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . . 60.—
- 16Α. <Βασίλειος Λεονάρδος>· Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . --
17. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος· Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . . 60.—
18. Γεώργιος Κ. Γαρθίας· Μελετήματα ἀρχαιολογικά. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . . 15.—
19. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος· Τοπογραφία τῶν Λελφῶν· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . . . 50.—
20. Βαλέριος Στάης· Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . . 50.—
21. Georgius P. Oeconomus· *De profusionum receptaculis sepulchralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921 . . . . . 60.—
22. Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος· Ὁ ἀποτυμπατισμός, συμβολὴ ἄρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923 . . . . . 80.—
23. Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιόπουλος· Γραπτὰ στήλαι Δημητριάδου—Παγασῶν. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἑγχρωμοὶ 10. 1928 . . . . . 1200.—
24. Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς· Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928 . . . . . 225.—

25.	Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος· Ὁ Λόδοσ Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες κF + 257, πίνακες 5. 1930	Δραχμαὶ 250.—
26.	Ἰωσήφ Χατζιδάκης. Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931	60.—
26 A.	Γ. Σωτηρίου· Χριστιανικαὶ Θῆβαι. (= ΑΕ 1929). Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5 1931	500.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα :

1.	Βασιλείου Λεονάρδου· Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901	δραχμαὶ 100.—
2.	Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλλου· Θηβαϊκά (= Ἀρχαιολογ. Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1	λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἐταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἐταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίζωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (87^{ος}) τόμος τῇ 10. 6. 33.